

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΩΝ

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(ΑΣΧΟΛΗΘΕΙΤΕ ΜΕ ΕΝΑΝ ΑΠΟ ΑΥΤΟΥΣ)

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΥ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1.1 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΖΩΗ	5
1.2 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΓΑΛΛΑΞΙΔΙΟΥ	9
2. ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	12
3. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΓΑΛΛΑΞΙΔΙΟΥ	30
3.1 ΟΝΟΜΑΣΙΑ	31
3.2 ΤΟ ΓΑΛΛΑΞΙΔΙ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟ	32
3.3 ΤΟ ΓΑΛΛΑΞΙΔΙ ΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ	33
3.4 ΓΑΛΛΑΞΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ	35
3.5 Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ	36
3.6 ΓΑΛΛΑΞΙΔΙ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	43
3.7 ΤΟ ΓΑΛΛΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ	45
4. ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ.....	47
4.1 ΓΑΛΛΑΞΙΔΙ, ΜΙΑ ΟΜΟΡΦΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.....	47
4.2 ΑΠΟ ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΣΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΟΥ ΧΕΙΡΟΛΑΚΑ	49
4.3 ΣΤΑ ΚΑΝΤΟΥΝΙΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΝΙΚΟΛΑΟ.....	52
4.4 Ο ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ	54
4.5 ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΑ ΠΑΝΤΑΣ	55
4.6 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ	58
5. ΓΑΛΛΑΞΙΔΙΩΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ.....	62
5.1 ΤΑ ΣΠΙΤΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ	62
5.2 Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ	68
5.3 ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΓΑΛΛΑΞΙΔΙΟΥ	69
6. Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	75
6.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	77
6.2 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ ΣΗΜΕΡΑ Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΓΑΛΛΑΞΙΔΙΟΥ	79
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	91

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα των πόλεων, είναι βασικά στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής πολιτιστικής κληρονομιάς και της φυσιογνωμίας της Ελλάδας και αποτελούν εντυπωσιακά αξιοθέατα της χώρας. Στους χώρους αυτούς αποτυπώνονται και εκφράζονται τρόποι ζωής, τεχνικές μέθοδοι, αισθητικές προτιμήσεις, καλλιτεχνικά ρεύματα και κοινωνικές σχέσεις, που διαμορφώθηκαν στην πολυκύμαντη ιστορική εξέλιξη.

Ο πλούτος και η ποικιλομορφία της ελληνικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αναδεικνύεται στους περισσότερους από 650 διατηρητέους παραδοσιακούς οικισμούς και τα χιλιάδες διατηρητέα κτήρια, καθώς και τα αρχαία και βυζαντινά μνημεία που κοσμούν την ελληνική ύπαιθρο, στα παράλια ή σε ορεινές περιοχές, καθώς και τα αστικά κέντρα. Η διατήρηση και η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί συστατικό στοιχείο της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και της προσφοράς εναλλακτικών δυνατοτήτων για κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα. Αρκετά κτήρια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής έχουν σήμερα αποκτήσει νέες χρήσεις και στεγάζουν διάφορες λειτουργίες, όπως τουριστικά καταλύματα, μουσεία, εκθέσεις, εστιατόρια, δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες, κλπ.

Παράλληλα, τα ιστορικά κέντρα των πόλεων αναζωογονούνται, με ανακαινίσεις κτηρίων, πεζοδρομήσεις και διαμορφώσεις χώρων, αποτελώντας ελκυστικούς τόπους για τους κατοίκους και τους επισκέπτες. Έτσι, στον πολεοδομικό ιστό των σημαντικότερων ελληνικών πόλεων, αναδεικνύονται πόλοι με εξαιρετική σημασία για την έρευνα της αστικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και την εξέλιξη των αστικών κέντρων της χώρας, στο μήκος των αιώνων.

Η αρχιτεκτονική κληρονομιά αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού μας και ίσως το καταλληλότερο μέσο μεταφοράς γνώσεων στο χρόνο και το χώρο, περιλαμβάνοντας πλήθος πληροφοριών όσον αφορά στην ιστορία, την τέχνη, τη θρησκεία και τον πολιτισμό ενός τόπου. Ωστόσο, δεν τη συγκροτούν μόνο μεμονωμένα κτίρια ιστορικού ή αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, αλλά ολόκληρα τα οικιστικά σύνολα, στις λειτουργίες και τη δομή των οποίων εντάσσονται τα κτίρια αυτά. Τα οικιστικά αυτά σύνολα, οι ιστορικοί- παραδοσιακοί οικισμοί, πέρα από τον αρχιτεκτονικό τους πλούτο, ενσωματώνουν ζωντανές μαρτυρίες του ιστορικού τους παρελθόντος και αποτελούν αστείρευτες πηγές γνώσεων και ζωντανών εμπειριών.

Η καλλιτεχνική, ιστορική και πολιτιστική αξία των οικισμών αυτών λοιπόν, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η ζωή δεν έχει σταματήσει να υπάρχει σε αυτούς, προκαλεί την ανάγκη προστασίας και διατήρησής τους, όχι σαν μνημεία αλλά σαν ενεργά στοιχεία του περιβάλλοντός μας. Η διατήρηση και ταυτόχρονα η ένταξη ενός παραδοσιακού οικισμού στη σύγχρονη πραγματικότητα όμως, αποτελεί δύσκολη υπόθεση.

Εγώ, επέλεξα την περίπτωση του Γαλαξιδίου, με σκοπό να ερευνήσω τους τρόπους με τους οποίους μπορεί η διατήρηση ενός παραδοσιακού οικισμού να συμβαδίσει με τις συνθήκες που επιβάλλει η σύγχρονη ζωή, καθιστώντας τον έτσι έναν οργανισμό ζωντανό και παραγωγικό.

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΖΩΗ

Σήμερα, οι έντονοι ρυθμοί που επιβάλλουν οι απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα, έχουν οδηγήσει στη βαθμιαία απομάκρυνση του ανθρώπου από τις ρίζες και την πολιτιστική του κληρονομιά. Ωστόσο, μέσα σε ένα κλίμα συνεχών αλλαγών και αβεβαιότητας, ο σύγχρονος άνθρωπος νιώθει έντονη την ανάγκη ενός αισθήματος σταθερότητας, την ανάγκη σύνδεσης με το ιστορικό του παρελθόν και την πολιτιστική του ταυτότητα, με σκοπό τον επαναπροσδιορισμό αξιών και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του.

Η παράδοση και η αρχιτεκτονική κληρονομιά είναι δυο έννοιες στενά συνδεδεμένες μεταξύ τους και αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού μας. Η αρχιτεκτονική κληρονομιά δε, είναι ίσως το καταλληλότερο μέσον μεταφοράς στο χρόνο γνώσεων και εμπειριών, καθώς μεταφέρει εικόνα ζωντανή και ολοκληρωμένη, συνοψίζοντας πλήθος πληροφοριών όσον αφορά στον πολιτισμό, την τέχνη, τη θρησκεία και την ιστορία ενός τόπου. Δεν είναι όμως μόνο τα διακεκριμένα κτίρια ενός τόπου, ως μεμονωμένα στοιχεία, που παρουσιάζουν ιστορικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον.

Η ίδια η δομή του τόπου, ο πολεοδομικός ιστός και οι λειτουργίες του, ενσωματώνουν μαρτυρίες του ιστορικού παρελθόντος. Μιλάμε πλέον για οικιστικά σύνολα, ιστορικούς-παραδοσιακούς οικισμούς που αποτελούν « ενιαία μνημειακά σύνολα» λαϊκής αρχιτεκτονικής, πηγές γνώσεων και ζωντανών εμπειριών. Οικισμούς που διαμόρφωσαν μια αρχιτεκτονική απέρριπτης απλότητας, αστικούς χώρους των οποίων οι λειτουργίες και οι μνήμες αποτελούν αποτυπωμένη στο χώρο ιστορία.

Οι παραδοσιακοί οικισμοί του Πηλίου, της Χίου, της Σαντορίνης, της Αρκαδίας και του Γαλαξιδίου, είναι μερικά μόνο από τα παραδείγματα ελληνικών οικισμών που έχουν συγκεντρώσει το ενδιαφέρον τόσο για την ομορφιά της μορφής τους, όσο και για την οργάνωση των όγκων και την κλασσική τους απλότητα.

Στα μνημειακά αυτά σύνολα, ο άνθρωπος αναζητά σήμερα ψυχική και πνευματική γαλήνη. Επιχειρεί να «ταξιδέψει» στο παρελθόν, να το προστατεύσει, να το αναδείξει, να διδαχτεί από αυτό. Ο παραδοσιακός οικισμός, πέρα από την καλλιτεχνική, ιστορική και πολιτιστική του αξία, μεταβάλλεται σήμερα σε κοινωνικό αγαθό, το οποίο η αλματώδης τεχνολογική πρόοδος δεν μπορεί να προσφέρει.

Παρόλα αυτά, οι απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής έχουν εισαγάγει νέα μεγέθη, νέες κλίμακες, με αποτέλεσμα η σχέση του ιστορικού παρελθόντος με το παρόν, του παλιού με το σύγχρονο, να έχει γίνει άκρως εχθρική και προβληματική. Η σύγκρουση για την οποία μιλάμε προέρχεται από την κοινή επιθυμία προστασίας των παραδοσιακών οικισμών που έχουν επιζήσει ως τις μέρες μας και παράλληλα από την επιδίωξη εκσυγχρονισμού τους προκειμένου να εξασφαλιστεί η λειτουργική τους υπόσταση. Το πρόβλημα δεν είναι καινούριο, δεν είναι ελληνικό, αλλά διεθνές, Έχει, ωστόσο, την ιδιαίτερη ελληνική μορφή του, τη μορφή που προκύπτει από τα χαρακτηριστικά του εθνικού μας χώρου. Για παράδειγμα, η γεωγραφική θέση, τα πυκνά δάση καθώς και τα άφθονα

τρεχούμενα νερά, έπαιξαν το ρόλο τους για μια γόνιμη αρχιτεκτονική δημιουργία στην περιοχή του Πηλίου, που κληροδότησε τους πηλιορείτικους παραδοσιακούς οικισμούς. Ο γενικότερος μεταπολεμικός οικονομικός μαρασμός είχε σαν αποτέλεσμα την ερήμωση των ορεινών αυτών οικισμών.

Σήμερα, το συνεχώς αυξανόμενο τουριστικό ενδιαφέρον προσφέρει εποχιακή ζωντάνια και αποτελεί τον σημαντικότερο οικονομικό πόρο. Ομοίως, η τουριστική ανάπτυξη ήταν η κινητήρια δύναμη που εξασφάλισε την οικονομική επιβίωση των οικισμών , της Σαντορίνης , που κατέχει ξεχωριστή θέση στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων, τόσο για το φυσικό, όσο και για το δομημένο περιβάλλον της, και των οικισμών της ορεινής Αρκαδίας. Μια ακόμη περίπτωση πόλης που διατήρησε τον αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό της πλούτο είναι αυτή της Χίου και του μεσαιωνικού παραδοσιακού οικισμού της, αυτόν των Μεστών. Ο επισκέπτης βγαίνοντας από το κάστρο έχει την αίσθηση ότι περπάτησε για αρκετή ώρα σε έναν χώρο που η ιστορία και η καθημερινή ζωή έχουν από καιρό συμφιλιωθεί και ακολουθούν το δρόμο του μέλλοντος μαζί. Σε πολλά μέρη της Ελλάδας συναντά κανείς αρχαιολογικούς χώρους σπουδαιότερους και μεγαλύτερους από τα Μεστά, μα πουθενά δεν είναι τόσο ζωντανοί όσο εδώ.

Ωστόσο, ο τουρισμός δεν θα μπορούσε από μόνος του να αποτελέσει το κίνητρο και τη μέθοδο διατήρησης των παραδοσιακών αυτών οικισμών. Αντίθετα, η υπερανάπτυξή του πολλές φορές οδηγεί σε κακή διαχείριση του περιβάλλοντος, με σκοπό το προσωπικό κέρδος και τελικά στην αλλοίωση των παραδοσιακών οικιστικών συνόλων. Και ενώ οι πρωτοβουλίες διεθνών οργανισμών (UNESCO) και επιτροπών αρχιτεκτονικού-πολεοδομικού ελέγχου(Ε.Π.Α.Ε), αποτελούν αξιόλογες προσπάθειες προστασίας και διατήρησης, η αποτυχία της εποπτείας, καθώς και οι ελλείψεις που παρουσιάζουν τα εκάστοτε θεσμικά πλαίσια προστασίας των παραδοσιακών

οικισμών, έχουν ως αποτέλεσμα την αλλοίωση τόσο κτιρίων, όσο και του πολεοδομικού τους ιστού.

Τίθεται, λοιπόν το θέμα ιστορικότητας μιας πόλης, των στοιχείων που την κάνουν ελκυστική με την πάροδο του χρόνου και της διατήρησης των στοιχείων αυτών ώστε να παραμείνει αυθεντική, την ίδια στιγμή που οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες, όπως ο τουρισμός σε συνδυασμό με την έλλειψη άλλων πόρων, οδηγούν στην αλλοίωση και το μαρασμό των παραδοσιακών συνόλων.

Το πρόβλημα είναι οξύ και επείγον, καθώς ο τρόπος προσέγγισης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς απηχεί τη σχέση μιας κοινωνίας με τις ανθρώπινες αξίες, τον πολιτισμό και την ιστορία της.

Πολλά βήματα έχουν γίνει για την προστασία και την ανάδειξη των παραδοσιακών οικισμών, την ενεργό ένταξή τους στο σήμερα και κατ' επέκταση στο αύριο. Ωστόσο η εκβιομηχάνιση, η ανεξέλεγκτη χωροταξική και πολεοδομική ανάπτυξη, η ελλιπής νομοθεσία, η αδιαφορία και η έλλειψη φαντασίας δημιουργούν κινδύνους, προκαλούν καταστροφές και οδηγούν σε αδιέξοδα. Με ποιο τρόπο είναι δυνατή η διατήρηση μιας ιστορικής μαρτυρίας στο χώρο με τη μορφή του ιστορικού-παραδοσιακού οικισμού καθώς και η προστασία της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας αυτών; Πώς μπορεί να συνυπάρξει το παρελθόν με το παρόν και το επερχόμενο μέλλον; Κύριος στόχος εκπόνησης της συγκεκριμένης εργασίας είναι η αναζήτηση απαντήσεων στα παραπάνω ερωτήματα μέσα από την περίπτωση του παραδοσιακού οικισμού του Γαλαξιδίου.

1.2 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΔΙΟΥ

Το Γαλαξίδι είναι μια από τις πολιτείες της χώρας μας που έχει διατηρήσει στο χώρο και στο χρόνο μεγάλο μέρος αρχιτεκτονικών, πολιτιστικών και κοινωνικών στοιχείων του παρελθόντος, ώστε η φυσιογνωμία του να παραμείνει αναλλοίωτη. Ο παραδοσιακός αυτός οικισμός, αποτέλεσμα δημιουργικής ικανότητας των ανθρώπινων χεριών, παρουσιάζει ξεχωριστό χαρακτήρα και συγκροτεί ένα σύνολο μέσα στο οποίο ο άνθρωπος ξαναβρίσκει μια φιλική και γνώριμη κλίμακα. Πρόκειται για μια μικρή οικιστική ενότητα όπου μπορείς να περιπλανηθείς για ώρες, έχοντας την αίσθηση πως βρίσκεσαι σε μια πόλη οικεία και με κατανοητή κλίμακα. Η έννοια της κλίμακας, όμως, έχει ευρύτερη σημασία, σχετική και όχι απόλυτη και δεν αποτελεί από μόνη της κριτήριο αξιολόγησης του χώρου. Με μια γενικότερη θεώρηση δε, κάθε δημιουργία του ανθρώπου έχει ανθρώπινη κλίμακα...Είναι η αναλογία, οι εναλλαγές, η πολυσύνθετη γεωμετρία και η πλαστικότητα των μορφών που δίνει το αποτέλεσμα...

Με την παρακμή της ιστιοφόρου ναυτιλίας που επέφερε η εξέλιξη του ατμού στις αρχές του εικοστού αιώνα, το Γαλαξίδι εισήλθε σε μια περίοδο παρακμής και ερήμωσης μέχρι το 1970 περίπου. Η περίοδος αυτή, ωστόσο, είχε και ένα θετικό αποτέλεσμα: επέτρεψε τη διατήρηση του μνημειακού χαρακτήρα του κελύφους του οικισμού, γεγονός που επέφερε μεγάλη τουριστική και οικιστική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Σε πολλές περιπτώσεις, η ανάπτυξη αυτή είναι άναρχη και έρχεται σε σύγκρουση με τον παραδοσιακό χαρακτήρα, το φυσικό και δομημένο περιβάλλον, την κλίμακα και την αρμονία του οικισμού, δηλαδή όλα εκείνα τα στοιχεία που θέλουμε να διαφυλάξουμε. Με ποιο τρόπο, όμως, είναι δυνατό να συμβαδίσει η σύγχρονη ανάπτυξη με την ταυτόχρονη διατήρηση των στοιχείων αυτών? Αναμφίβολα, η λειτουργική ένταξη ενός παραδοσιακού οικισμού στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής, σε συνδυασμό με

την προστασία της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του αποτελεί μια δύσκολη υπόθεση που δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο το Γαλαξίδι.

Προϋποθέτει μια στρατηγική που θα εξασφαλίζει τόσο την ιστορική συνέχεια της ναυτικής πολιτείας, όσο και το προνόμιο να είναι αυτή η ιστορική συνέχεια ζωντανό στοιχείο του σύγχρονου περιβάλλοντος. Στόχος, δηλαδή, αυτής της στρατηγικής είναι η προστασία της υλοποιημένης ιστορίας μέσα από την ένταξή της στις ανάγκες της σύγχρονης ζωής και την ενεργό συμμετοχή της σε αυτήν, ώστε να την ανεβάσει ποιοτικά, όχι να την υποβαθμίσει.

Στα πλαίσια προστασίας του παραδοσιακού οικισμού του Γαλαξιδίου, επιχειρούμε να αναλύσουμε στις σελίδες που ακολουθούν, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα ένα παραδοσιακό οικιστικό σύνολο. Απαραίτητη προϋπόθεση προσέγγισης του θέματος είναι η ανάλυση της ιστορικής εξέλιξης της πολιτείας καθώς και η λεπτομερής αναγνώριση των αρχιτεκτονικών, πολεοδομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών της. Για το λόγο αυτό στα πρώτα κεφάλαια έχουμε την ευκαιρία να γνωρίσουμε το Γαλαξίδι ιστορικά, κοινωνικά, αρχιτεκτονικά-πολεοδομικά, ώστε να αποκτήσουμε ολοκληρωμένη εικόνα του οικισμού. Τέλος, προτείνουμε συγκεκριμένες λύσεις και μεθόδους-ενέργειες που κρίνουμε απαραίτητες για τη διατήρηση της παραδοσιακής φυσιογνωμίας της πολιτείας, καταλήγοντας στη δημιουργία μιας ναυτικής σχολής απομακρυσμένης από το ιστορικό κέντρο αλλά σε άμεση επαφή με αυτό, που σκοπό θα έχει τόσο να ικανοποιήσει τις ολοένα αυξανόμενες κοινωνικοοικονομικές ανάγκες του Γαλαξιδίου, όσο και να αναδείξει την πλούσια ναυτική παράδοσή του.

Σήμερα δεν είναι δυνατό να αναβιώσουμε το θρυλικό παρελθόν του Γαλαξιδίου. Εξακολουθούμε, όμως, να χαιρόμαστε ένα Γαλαξίδι όμορφο και αρχοντικό. Αν δεν καταφέρουμε να μεταχειριστούμε με σύνεση το χώρο ενός τέτοιου παραδοσιακού οικισμού, αν δεν έχουμε την ικανότητα να παραδώσουμε στο μέλλον ζωντανό και ακέραιο το παρελθόν, κινδυνεύουμε να σπαταλήσουμε

ή ακόμη και να καταστρέψουμε ένα μνημειακό και οικοδομικό πλούτο που δεν μπορεί να αντικατασταθεί.

2. ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Αρχικά, θα πρέπει να παρουσιάσουμε τον κατάλογο με τους παραδοσιακούς οικισμούς της Ελλάδας, όπως έχει ανακοινωθεί από τον ΕΟΤ ανά νομό και ανά νησί:

Γεωγραφικό διαμέρισμα	Νομός / Νησί	Παραδοσιακοί οικισμοί
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	Αρκαδίας	Αλωνίσταινα
		Ανδρίτσαινα
		Άστρος
		Κυνουρίας
		Βυτίνα
		Δημητσάνα
		Ζατούνα
		Καρίταινα
		Κοντοβάζαινα
		Λαγκάδια
		Λεωνίδιο
		Πλάτανος
		Πραστός
	Στεμνίτσα	
	Αλεποχώρι	
	Βεσίνι	
	Πάτρα (τμ. πόλης)	
	Λάμπεια	
	Εβροστίνα	
	Τρίκαλα	
	Φενεός	
	Αγέρανος	
	Άλικά	
	Βάθεια	
	Γεράκι	
	Δρυμός	
	Καρυούπολη	
	Κοίτα	
	Κότρωνας	
Κυπάρισσος		
Λάγια		
Μονεμβασιά		
Μουντανίστικα		
Πολυάραβος		

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	Μεσσηνίας	Χαλικιά
		Κορώνη
		Μεθώνη
	Αιτωλοακαρνανίας	Αιτωλικό
		Ναύπακτος
	Βοιωτίας	Αράχοβα
	Εύβοιας	Χώρα Σκύρου
		Δομιοί
	Ευρυτανίας	Κορυσχάδες
		Φιδάκια
	Φουρνάς	
	Γαλαξίδι	
	Δελφοί	
	Χρισσό	
ΑΤΤΙΚΗ	Νησιά Αργοσαρωνικού	πόλη Αίγινας
		πόλη Σπετσών
		πόλη Ύδρας
		Αγιά
		Ανθούσα
		Βάλτος
		Γιρομέρι
		Κεραμίτσα
		Μαργαρίτι
		Παραμυθιά
ΗΠΕΙΡΟΣ	Θεσπρωτίας	Πάργα
		Πλαίσιο
		Σαγιάδα
		Φοινίκι
		Ζαγοροχώρια:
		Αρίστη
		Βίκος
		Βίτσα
		Βραδέτο
		Δίκορφο
Δίλοφο		
Ελάτη		
Ελαφότοπος		
Καλαρρύτες		
Καλουτάς		
Καπέσοβο		
Κήποι		
Κουκούλι		
Μανασσής		
Μονοδέντρι		
Νεγάδες		
Πάπιγγο		
Ραφταναίοι		
ΆνωΠεδινά		
	Ιωαννίνων	

ΘΕΣΣΑΛΙΑ			ΚάτωΠεδινά
			Σκαμνέλι
			Τσεπέλοβο
			Φραγκάδες
			Γαναδιό
			Δολό
			Μέτσοβο
			Σιράκο
			Ελληνόπυργος
			Ρεντίνα
			Αμπελάκια
			Ανατολή
			Κρανιά
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ		Καρδίτσα	Μεταξοχώρι
		Λάρισας	Πυργετός
			Ραψάνη
			ΑγίαΚυριακή
			ΆγιοςΓεώργιος
			Αργαλαστή
			Βένετο
			Βυζίτσα
			Ζαγορά
			Κατωχώρι
			Κεραμίδι
			Κισσός
			Λεχώνια
	Μαγνησίας	Μακρινίτσα	
		Μηλιές	
		Πινακάτες	
		Πλατανιά	
		Προμύρι	
		Πορταριά	
		Πουρί	
		Τρίκερι	
		Τσαγκαράδα	
		Χορευτό	
		Ανθούσα	
		Χαλίκι	
		ΟικισμοίόρουςΧάσια	
		Οικισμοί όρους Αντιχάσια	
		ΧώραΑλοννήσου	
		Χώρα Σκοπέλου	
	Σποράδες	Καλλονή	
	Γρεβενών	Παγονέρι	
	Δράμας	Περιθώρι	
		Ζυγός	
	Καβάλας	Κρουονέρι	

		Μελισσοκομείο
		Μεσορόπη
		Μουσθένη
		Πλαταμώνας
		Ποδοχώρι
		Στενοπός
		νήσοςΘάσος:
		Θεολόγος
		Κάστρο
		Λιμενάρια
		Μαριές
		Παλαιοχώρι
		Παναγιά
		Ποταμιά
		Γαλατινή
		Εράτυρα
	Κοζάνης	Πελεκάνος
		Πεντάλοφος
		Σιάτιστα
	Πιερίας	ΠαλαιόςΠαντελεήμονας
		Σκοτίνα
		Αλιστράτη
		Εμμ.Παππάς
		Ηλιοκώμη
	Σερρών	ΜικρόΣούλι
		Κορμίστα
		Πρώτη
		Ροδολίβος
		ΆγιοςΓερμανός
		Ανταρτικό
		Βροντερό
	Φλώρινας	Καρυές
		Νυμφαίο
		Ψαράδες
		Παλαιόκαστρο
	Χαλκιδικής	Παρθενώνας
		Μεταξάδες
		Παλιούρι
	Έβρου	νήσοςΣαμοθράκη:
		Χώρα
	Ξάνθης	Παλιό Καρυόφυτο
		Βάκος
	Ροδόπης	Μαρώνεια
		Μαυρομάτι
		Μίσχος
ΘΡΑΚΗ		Αιγιάλη
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	Αμοργός	

		Θολάρια
		Κατάπολα
		Λαγκάδα
		Ξυλοκερατίδι
		Ποταμός
		Ραχίδι
		Χώρα
		Χώρα
	Ανάφη	Άγιος Πέτρος
		Αποίκια
		Βουρκωτή
		Βραχνός
		Κατακαλοί
		Λιβάδια
	Ανδρος	Μελίδα
		Μεσαθούρι
		Μεσαριά
		Μπατσί
		Στενιές
		Φάλικα
		Χώρα
	Ιος	Χώρα
		Βουρκάρι
	Κέα (Τζια)	Ιουλίς
		Κορησσία
	Κίμωλος	Χώρα
	Κύθνος	Δρυσιδα
		Χώρα
		Κλήμα
	Μήλος	Πλάκα
		Τρυπητή
		Φουρκοβούνι
	Μύκονος	Χώρα
		Απείρανθος
	Νάξος	Φιλότι
		Χώρα
		Νάουσα
	Πάρος	Παροικία
		Ακρωτήριο
		Εμπορειό
		Ημεροβίγλι
	Σαντορίνη	Οία
		Πύργος
		Φηρά
		Φοινικιά
	Σίκινος	Κάστρο
	Σίφνος	Απολλωνία
		Αρτέμωνας

**ΝΗΣΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ**

Σύρος

Τήνος

Φολέγανδρος

Καρία

Λέσβος

Λήμνος

Σάμος

Βαθύ
Κάστρο
Κάτω Πετάλι
Φάρος
Ανω Σύρος
Ερμούπολη
Παρακοπή
Ποσειδωνία
Χρούσα
Δύο Χωριά
Καρδιανή
Κρόκος
Μπερδεμιάρως
Πύργος
Ταραμπάδος
Τριπόταμος
Χώρα
Ανω Μεριά
Καραβοστάσης
Χώρα
Αρμενιστής
Εύδηλος
Κουντουμάς
Λαφαχάδες
Μηλεωπό
Χριστός Ραχών
Αγιάσος
Ασώματος
Βατούσα
Ερεσός
Μανταμάδος
Μήθυμνα (Μόλυβος)
Πέτρα
Πλωμάρι
Πολιχνίτος
Σίγρι
Συκαμινέα
Άγιος Αλέξανδρος
Κοντιάς
Μούδρος
Μύρινα
Σκανδάλη
Βαθύ
Βουρλιώτες
Καρλόβασι
Καστανιά
Κοκκάρι
Λέκκα

		Μανωλάτες
		Μαραθόκαμπος
		Μύλοι
		Παγώνδας
		Σπαθαραίοι
		ΆγιοΓάλα
		Ανάβατος
		Αρμόλια
		Αυώνυμα
		Βαβίλοι
		Βερβεράτο
		Βέσσα
		Βολισσός
		Διευχά
		Ελάτα
	Χίος	Θολοποτάμι
		Θυμιανά
		Καλαμωτή
		Καλλιμασιά
		Καμπιά
		περιοχήΚάμπου
		Καρδάμυλα
		Μεστά
		Ολύμποι
		Πυργί
		Χαλκείο
		Λιβιάδια
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	Αστυπάλαια	Πέρα Γιαλός (Χώρα)
		Βαθύ
	Κάλυμνος	Εμπορείός
		Πόθια
		Απέρι
		Βωλάδα
		Κάρπαθος
	Κάρπαθος	Λευκός
		Μεσοχώρι
		Όθος
		Όλυμπος
		Τρίστομο
		Φοινίκι
	Κάσος	Πόλι
		Φρυ
	Καστελόριζο	Καστελόριζο
		Αντιμάχεια
		Ασφενδιού
	Κως	πόλητηςΚω
		Πυλί
	Λέρος	ΆγιαΜαρίνα

ΚΡΗΤΗ	Νίσυρος	Άλινδα Λακκί Παρθένι Πλάτανος Εμπορειός Μανδράκι Νικιά Πάλοι Σκάλα
	Πάτμος	Χώρα Πάτμου ΆγιοςΙσίδωρος Αρνίθα Αρχάγγελος Ασκληπιείο Αφάντου Βάτι Γεννάδι Ελεούσα Κατταβία
	Ρόδος	Κιόταρι Κοσκινού Λίνδος Μεσαναγρός Μονόλιθος πόλητηςΡόδου Προφιλία Σιάνα Ψίνθος Γιαλός
	Σύμη	Χωριό (Άνω πόλη)
	Τήλος	Λιβιάδια Μικρό Χωριό
	Χάλκη	Εμπορειό Χωριό ΚαινούργιοΧωριό Κουτουλουφάρι Μάταλα
	Ηρακλείου	ΠαλιάΧεσόνησος Πισκοπιανό Πρινιάς ΕπάνωΕλούντα Ετιά ΚάτωΖάκρος
	Λασιθίου	Κριτσά Μακρυγιαλός Πλάκα
	Ρεθύμνης	Επάνω Σίσι Επισκοπή

**ΕΠΤΑΝΗΣΑ
ΝΗΣΙΑ)**

(ΙΟΝΙΑ

Χανίων

Ιθάκη

Κέρκυρα

Κεφαλονιά

Κύθηρα

Κάστελλος
Κρασούνας
Μαργαρίτες
Μαρουλάς
Μουρτζανά
Μύλοι
Πάτημα
Σταυρωμένος
Φυλακή
ΑγίαΡουμέλη
Κομπάδες
Λουτρό
Σκαλωτή
Χώρα Σφακίων
Βαθύ
ΆγιοςΜατθαίος
ΆγιοςΠροκόπιος
ΆνωΓαρούνας
Αργυράδες
Αυλιώτες
Βαρυπατάδες
Βίρος
Γαστούρι
Γιαννάδες
Γιμάρι
Γαρδελάδες
Δουκάδες
Καλάμι
Καστελλάνοι
Κέντρωμα
πόλητηςΚέρκυρας
Κουραμάδες
Κουλούρα
Λάκωνες
Λιαπάδες
Μαραθιάς
Πέλεκας
Περουλάδες
Σιναράδες
Χλομός
Άσσοι
Φισκάρδο
Αρωνιάδικα
Καστρισιάνικα
Μυλοπόταμος
ΚάτωΧώρα
Χώρα Κυθήρων

Λευκάδα

Παξοί

Άγιος Νικήτας
πόλη της Λευκάδας
Σύβοτα
Βλαχοπουλάτικα
Μαγαζιά
Κατσιμάτικα

Το πρόβλημα της διατήρησης παραδοσιακών οικισμών εξετάζεται στο ευρύτερο φάσμα της μεγάλης συγκέντρωσης της πρωτεύουσας και της εγκατάλειψης των μικρών αστικών κέντρων. Αναφέρονται οι αιτίες σταδιακής καταστροφής της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς και οι μηχανισμοί με τους οποίους ο κρατικός φορέας αντιμετωπίζει το όλο πρόβλημα. Γίνονται σαφείς οι ελλείψεις σωστής αντιμετώπισης του προβλήματος εκ μέρους του Κράτους, των αρμοδίων μελετητών αλλά και των ιδιωτών. Τέλος αναφέρονται οι τρόποι με τους οποίους γίνεται σήμερα η διατήρηση των παραδοσιακών οικισμών: Κατ' αρχήν θα πρέπει να αποσαφηνισθεί ο όρος «διατήρηση παραδοσιακών οικισμών», που τόσο έχει παρεξηγηθεί τελευταία. Οι διαδικασίες διατήρησης περιλαμβάνουν τους ακόλουθους τρεις τύπους παρέμβασης:

1. Ανακαίνιση παλαιών κτιρίων (restoration).
 2. Ένταξη σύγχρονων κτιρίων που εναρμονίζονται με τις κατασκευές που ήδη υπάρχουν στο διατηρητέο οικισμό (renovation).
 3. Οργάνωση κοινωνικών χώρων, ένταξη δυναμικών λειτουργιών, δημιουργία νέων πόλεων έλξης που επιτρέπουν την αναβίωση του οικισμού (rehabilitation).
- Επομένως, η διατήρηση δεν αναφέρεται μόνο σε μια παθητική συντήρηση παλαιών κτιρίων αλλά αποβλέπει στην επανασύνδεση του οικισμού με νέους τρόπους ζωής προσφέροντας ένα πιο ανθρώπινο περιβάλλον στο άτομο.

Παρακάτω θα διαβάσουμε τον κώδικα βασικής πολεοδομικής νομοθεσίας που αφορά παραδοσιακούς οικισμούς και διατηρητέα κτίρια:

- 1. Με Προεδρικά Διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων ύστερα από αιτιολογημένη έκθεση της κατά περίπτωση αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου, γνώμη του αρμόδιου συμβουλίου Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος και γνώμη του οικείου δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου μπορεί να χαρακτηρίζονται οικισμοί ή τμήματά τους ως παραδοσιακοί, με σκοπό την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση και ανάδειξη του ιδιαίτερου πολεοδομικού, αισθητικού, ιστορικού, λαογραφικού και αρχιτεκτονικού χαρακτήρα τους και να θεσπίζονται περιορισμοί δόμησης και χρήσεις κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του Ν-1577/85 και από κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη, επιφυλασσομένων των διατάξεων του Αρθ-9 του ΠΔ-437/85 "καθορισμός και ανακατανομή αρμοδιοτήτων των υπουργείων" (ΦΕΚ-157/Α/85). Αν η γνώμη του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου δεν περιέλθει στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων σε διάστημα 2 μηνών από τη λήψη του σχετικού εγγράφου, το διάστημα εκδίδεται και χωρίς την γνωμοδότηση αυτή.*
- 2. Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων που εκδίδεται ύστερα από αιτιολογημένη έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να χαρακτηρίζονται κτίρια ή τμήματά τους ως διατηρητέα για τους λόγους που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο και να καθορίζονται ειδικοί όροι προστασίας και περιορισμοί δόμησης και χρήσης, κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του Ν-1577/85 και από κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη. Με την ίδια απόφαση και για τους λόγους της προηγούμενης παραγράφου μπορεί να χαρακτηρίζεται ως*

διατηρητέα ή χρήση ακινήτου με ή χωρίς κτίσματα. Η παραπάνω έκθεση αποστέλλεται στον οικείο δήμο ή κοινότητα, ο οποίος εντός πέντε ημερών από τη λήψη της υποχρεούται να την αναρτήσει στο δημοτικό ή κοινοτικό κατάστημα.

3. Για την ανάρτηση αυτή δημοσιεύεται από το δήμο ή κοινότητα σχετική πρόσκληση προς τους ενδιαφερόμενους σε μία τοπική εφημερίδα, αν εκδίδεται ή σε μία εφημερίδα της πρωτεύουσας του νομού. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να διατυπώσουν τυχόν αντιρρήσεις προς την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων μέσα σε προθεσμία 20 ημερών από την ημερομηνία δημοσίευσης της πρόσκλησης. Σε περίπτωση που ο δήμος δεν τηρήσει τα πιο πάνω, η περαιτέρω διαδικασία χαρακτηρισμού συνεχίζεται νόμιμα μετά την πάροδο ενός μήνα από την αποστολή της έκθεσης στο δήμο ή την κοινότητα.

Η παραπάνω διαδικασία μπορεί να παραλείπεται εφόσον η έκθεση κοινοποιηθεί απ' ευθείας στον ενδιαφερόμενο. Στην τελευταία αυτή περίπτωση ο ενδιαφερόμενος μπορεί να διατυπώσει τις αντιρρήσεις του μέσα σ' ένα μήνα από την κοινοποίηση της έκθεσης.

4. 3. Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να αναστέλλεται για χρονικό διάστημα έως ένα έτος, σε οικισμούς ή τμήματά τους ή και σε ένα ακίνητο, η έκδοση οικοδομικών αδειών, κάθε εργασία ανέγερσης νέων κτιρίων, κατεδάφισης, επισκευής, προσθήκης, αλλαγής εξωτερικής εμφάνισης υφιστάμενων κτιρίων και διαμόρφωσης των κοινόχρηστων χώρων του οικισμού ή να επιβάλλονται όροι για την εκτέλεση των εργασιών αυτών, με σκοπό να συνταχθεί πολεοδομική μελέτη ή και ειδικός κανονισμός δόμησης για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η αναστολή μπορεί να παραταθεί για ένα ακόμη έτος, εφόσον οι σχετικές μελέτες έχουν προοδεύσει σημαντικά.
4. Αιτήσεις για

κατεδαφίσεις, επισκευή ή προσθήκη σε κτίριο, που κατά την κρίση της πολεοδομικής υπηρεσίας μπορεί να χαρακτηριστεί ως διατηρητέο, παραπέμπονται στην οικεία ΕΠΑΕ. Η παραπομπή αυτή είναι υποχρεωτική αν το κτίριο βρίσκεται σε παραδοσιακό οικισμό. Αν η επιτροπή αυτή κρίνει ότι η επισκευή δεν θίγει το κτίριο ή ότι δεν συντρέχει λόγος να κινηθεί η διαδικασία του κτιρίου ως διατηρητέου, χορηγείται η σχετική άδεια. Σε αντίθετη περίπτωση ο σχετικός φάκελος με αιτιολογημένη έκθεση της ΕΠΑΕ αποστέλλεται στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.

5. Στην περίπτωση αυτή η άδεια χορηγείται όταν γνωστοποιηθεί στην πολεοδομική υπηρεσία ότι το κτίριο δεν κρίνεται διατηρητέο ή αν παρέλθουν δώδεκα μήνες από την κατάθεση στην πολεοδομική υπηρεσία του φακέλου χωρίς να εκδοθεί απόφαση χαρακτηρισμού του κτιρίου ως διατηρητέου.

Όσον αφορά στον ΕΟΤ και στα τουριστικά καταλύματα εντός των παραδοσιακών οικισμών, ισχύουν τα παρακάτω:

Είναι δυνατόν να χορηγείται σήμα λειτουργίας τουριστικών καταλυμάτων σε παραδοσιακά κτίσματα. Τα κτίρια αυτά μπορούν να είναι μεμονωμένα ή και να βρίσκονται μέσα σε παραδοσιακούς οικισμούς είτε διατηρητέους είτε όχι. Ο αρχιτεκτονικός τους όμως χαρακτήρας θα πρέπει να είναι από αυτούς που συναντώνται σε διάφορες περιοχές της χώρας σύμφωνα με την παράδοση. Εάν ο αρχιτεκτονικός χαρακτήρας κάποιου κτιρίου δεν είναι συνηθισμένος στην Ελλάδα, θα πρέπει το κτίριο αυτό να έχει ανακηρυχθεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο ή οίκημα, που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία.

Το σήμα λειτουργίας τουριστικών καταλυμάτων σε παραδοσιακά κτίσματα χορηγείται από το Γενικό Γραμματέα του ΕΟΤ. Τα καταλύματα αυτά μπορούν να έχουν οποιαδήποτε λειτουργική μορφή ξενοδοχειακής επιχείρησης ή και περισσότερες από αυτές ταυτόχρονα.

Είναι δηλαδή δυνατόν να λειτουργούν ως ξενοδοχεία ή επιπλωμένα διαμερίσματα κ.λ.π. ή ακόμα και ως συνδυασμός δύο ή και περισσότερων από τις μορφές αυτές. Σε αυτήν ειδικά την περίπτωση το σήμα εκδίδεται για την επικρατέστερη μορφή του καταλύματος. Αναγνωρίζεται όμως ταυτόχρονα το δικαίωμα να λειτουργούν νόμιμα στο ίδιο κτίριο καταλύματα και της άλλης ή ενδεχόμενα των άλλων λειτουργικών μορφών.

Για να χορηγηθεί όμως η άδεια λειτουργίας, απαιτούνται ορισμένες προηγούμενες εγκρίσεις. Συγκεκριμένα, πρέπει να υπάρχει έγκριση καταλληλότητας του κτιρίου, έγκριση της αρχιτεκτονικής μελέτης και ορισμένων προμελετών, και τέλος έγκριση της επιπλώσεως και του λοιπού κινητού εξοπλισμού. Πριν από την χορήγηση της άδειας λειτουργίας, ο ΕΟΤ προβαίνει σε αυτοψία, με αρμόδιο όργανο του, για να εξακριβωθεί η πιστή εφαρμογή των μελετών που εγκρίθηκαν, καθώς και η χρησιμοποίηση της επίπλωσης και γενικά του εξοπλισμού που επίσης εγκρίθηκαν.

Από τον ΕΟΤ εκτελούνται διάφορα έργα σε παραδοσιακούς οικισμούς ή μεμονωμένα κτίρια για την συντήρηση και αξιοποίηση τους, που έχουν χαρακτηριστεί ως έργα όλως ειδικής φύσεως. Ήδη από το 1975 με ειδικά προγράμματα ανασύλωσης και ανάπτυξης, έξι οικισμοί, αυτός της Βυζίτσας Πηλίου, της Οίας της Σαντορίνης, των Μεστών της Χίου, του Πάπιγκου της Ηπείρου, της Βάθειας της Μάνης και του Φισκάρδου Κεφαλλονιάς, αναπτύχθηκαν. Βέβαια για την ανασύλωση των κτιρίων, ο ΕΟΤ υπέγραψε συμβόλαια με τους ιδιοκτήτες, για δικαστική παραχώρηση της επικαρπίας τους σε αυτόν, έναντι μικρής αποζημίωσης.

Παρ' 'όλα αυτά όμως , η νομοθεσία και οι διάφοροι οργανισμοί που κατά καιρούς βοηθούν στην επίλυση προβλημάτων των παραδοσιακών οικισμών, δεν τα καταφέρνουν απόλυτα και σύμφωνα με τις τελευταίες μελέτες, οι περισσότεροι οικισμοί σταδιακά έχουν αναπτυχθεί σε σχέση με τις ασχολίες των κατοίκων, και συνδέονται οργανικά με τον περιβάλλοντα χώρο και τις κλιματολογικές συνθήκες, συνεχώς ερειπώνουν, στερούνται νέου πληθυσμού και ή οδηγούνται στην απομόνωση ή μετατρέπονται σε τουριστικά κέντρα. Τα βραχυπρόθεσμα προγράμματα τουριστικής ανάπτυξης βρίσκονται ξεπερασμένα ύστερα από μερικά χρόνια. Κανείς μακροπρόθεσμος προγραμματισμός δεν έχει γίνει ως τώρα. Το τοπίο του τόπου αλλάζει συνεχώς όψη και η αρχιτεκτονική μας κληρονομιά βρίσκεται σε άμεσο κίνδυνο.

Η κατεδάφιση παλαιών αρχοντικών, νεοκλασικών οικοδομημάτων ή και ολόκληρων λαϊκών συνοικιών για να αντικατασταθούν από σύγχρονα κτίρια συχνά αμφίβολης αισθητικής και ποιοτικής αξίας είναι συνηθισμένο φαινόμενο στην Ελλάδα. Αν και σ' αυτό προστεθεί η φυσική φθορά των κτιρίων οι μάρτυρες του αρχιτεκτονικού μας παρελθόντος γίνονται όλο και πιο σπάνιοι. Οι βασικές αιτίες καταστροφής της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς είναι:

1. Η εγκατάλειψη και η φυσική φθορά των κτιρίων.
2. Η τάση του Έλληνα να επενδύει στον κτιριακό τομέα.

Η τάση αυτή οφείλεται στους κάτωθι λόγους:

- Τα παλαιά κτίρια περιορισμένου ύψους και κατασκευασμένα πολλές φορές με απλά υλικά είναι περιορισμένης αποδοτικότητας κι έτσι συχνά κατεδαφίζονται για να αντικατασταθούν από σύγχρονες οικοδομές μεγαλύτερου εμπορικού κέρδους.
- Το αίσθημα ανασφάλειας του Έλληνα που προέρχεται από την οικονομική και πολιτική αστάθεια. Η αγορά ενός διαμερίσματος κυρίως στην Αθήνα θεωρείται μια σίγουρη τοποθέτηση χρημάτων.
- Στον θεσμό της «προίκας» που επικρατεί.

3. Η αλλαγή της κοινωνικοοικονομικής δομής ορισμένων περιοχών, κυρίως παραθαλάσσιων που από αγροτική μετατρέπεται σε τουριστική.

Ο τρόπος με τον οποίο ο κρατικός μηχανισμός αντιμετωπίζει τα θέματα τα οποία αφορούν την διατήρηση παραδοσιακών οικισμών επιδεινώνει την κατάσταση. Η υπάρχουσα νομοθεσία είναι ανεπαρκής (Νόμοι του 1830 και 1932) και αναφέρεται κυρίως στην προστασία ιστορικών μνημείων και αρχαιοτήτων και όχι παραδοσιακών κτιρίων και οικισμών.

Συχνά ο μόνος τρόπος αποτελεσματικής προστασίας σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία είναι η απαλλοτρίωση. Λόγω του ύψους των δαπανών των σχετικών διαδικασιών και των προβλημάτων που προκύπτουν καθόσον θίγονται οι σχέσεις κράτους και ιδιοκτήτου τις περισσότερες φορές η προστασία εγκαταλείπεται.

Τα άρθρα της νομοθεσίας που αφορούν κτίρια κτισμένα μετά το 1830 (νόμους 1950) αναφέρονται μεμονωμένα κτίρια. Η ανάγκη προστασίας των κτιρίων «συνοδείας» (κτιρίων ευρισκομένων σε μικρή ακτίνα από το διατηρητέο κτίριο) και των ιστορικών συνόλων και οικισμών δεν είναι σαφής στην ελληνική νομοθεσία. Η έννοια της ολικής προστασίας είναι ανύπαρκτη. Τα κίνητρα τα οποία δίνονται από το κράτος, για τουριστική ανάπτυξη βρίσκονται συχνά σε αντίθεση με τους νόμους που αφορούν την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Ο τεμαχισμός της γης σε ζώνες ανάπτυξης δεν ευνοεί την προστασία και αποκατάσταση των ιστορικών κέντρων παράλληλα με την αντίστοιχη εξέλιξη των γύρω περιοχών.

Η έλλειψη ενός ενιαίου φορέα ο οποίος να περιλαμβάνει πολλές ειδικότητες και να φέρει την ευθύνη διατήρησης των παραδοσιακών οικισμών έχει σαν συνέπεια ιδιωτικές ή συλλογικές πρωτοβουλίες να χάνονται κατά τις μακρές και κουραστικές γραφειοκρατικές διαδικασίες. Αυτή η κατάσταση επιδεινώνεται από την έλλειψη συντονισμού μεταξύ των υπαρχόντων φορέων.

Η τοπική πρωτοβουλία από εξειδικευμένες υπηρεσίες θα ήταν πολύ πιο αποτελεσματική όσον αφορά τον αρχιτεκτονικό έλεγχο ασκούμενο ως από το πλείστον σήμερα, από την αρχαιολογική υπηρεσία. Η διατήρηση παραδοσιακών οικισμών όπως αυτή γίνεται σήμερα θα μπορούσε να καταταγεί στις ακόλουθες κατηγορίες:

1. Την «μουσειακή» διατήρηση. Στην περίπτωση αυτή δίδεται σημασία στα μορφολογικά και αισθητικά στοιχεία του κτιρίου ή οικισμού ο οποίος αποκαθίσταται μορφολογικά όπως και στο παρελθόν, Οι νέες ανάγκες, η αναζωογόνηση των ιστορικών κέντρων η ένταξη νέων λειτουργιών συχνά αγνοούνται.
2. Την αλλαγή της κοινωνικοοικονομικής δομής του οικισμού ο οποίος γίνεται πόλος τουριστικής έλξης. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν πολλοί παραθαλάσσιοι οικισμοί.
3. Την «υποχρεωτική» από το κράτος διατήρηση. Στην περίπτωση αυτή το κράτος υπό μορφήν απαγορευτικών διατάξεων και μέτρων επιβάλλει συγκεκριμένους τρόπους προστασίας χωρίς πολλές φορές να δίνει πραγματικά κίνητρα στους κατοίκους.
4. Σε ορισμένες περιπτώσεις ο οικισμός ανατίθεται σ' ένα φορέα δημόσιο, ημιδημόσιο ή ιδιωτικό ο οποίος αναλαμβάνει τις ευθύνες διατήρησης και εκμεταλλεύεται τον οικισμό για ένα χρονικό διάστημα. Είναι η περίπτωση της Οίας στην Σαντορίνη, της Μακρυνίτσας στο Πήλιο, των Μεστών Χίου.
5. Την «δυναμική» διατήρηση η οποία βασίζεται στην ιδιωτική πρωτοβουλία και κινητοποίηση των κατοίκων ενός οικισμού. Είναι η πλέον αποτελεσματική μορφή διατήρησης καθόσον το ανθρώπινο δυναμικό δραστηριοποιείται και απαιτεί την προστασία και αναζωογόνηση του τόπου του. Φαινόμενα «δυναμικής» διατήρησης παρουσιάστηκαν στον Μόλυβο Μυτιλήνης.

Ύστερα από τα προηγούμενα, καθαρά φαίνεται ότι την ευθύνη προστασίας δεν φέρουν μόνο το κράτος και οι αρμόδιοι μελετητές, αλλά και οι ιδιώτες και δεν θα ήταν υπερβολή να πει κανείς ότι η ιδιωτική πρωτοβουλία μπορεί να υπερνικήσει τις δυσκολίες που προκύπτουν από την ανεπάρκεια θεσμικής προστασίας, την ελλιπή χρηματική κρατική βοήθεια, τις περίπλοκες γραφειοκρατικές διαδικασίες.

Αρκεί να γίνει συνείδηση στον καθένα ότι οι παραδοσιακοί μας οικισμοί είναι τα σημεία αναφοράς μιας συλλογικής μνήμης, οι μάρτυρες μιας μακράς ιστορίας και ότι η προστασία τους και η οργανική σύνδεση τους με σύγχρονη ζωή, έγινε πλέον ανάγκη επιτακτική για όλο τον ελληνικό χώρο.

3. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΓΑΛΑΞΙΔΙΟΥ

Αρχοντικό, γραφικό, περήφανο καμαρώνει δυτικά του Κρिसαίου Κόλπου το ιστορικό Γαλαξίδι με 1400 κατοίκους κτισμένο στη θέση της αρχαίας πόλης Οιάνθεια (ή στο Χάλαιον κατ' άλλους), η ναυτική πολιτεία που σέρνει πίσω της 4.000 χρόνων ιστορική διαδρομή..

Το Γαλαξίδι, ανήκει στην επαρχία της Παρνασσίδας του Νομού Φωκίδας και βρίσκεται στη βόρεια ακτή του Κορινθιακού κόλπου, κατέχοντας τη δυτική εσοχή του Κρिसαίου κόλπου ή αλλιώς κόλπου των Σάλωνων. Καταλαμβάνει έκταση 47,906 τετραγωνικών χιλιομέτρων (τ.χλμ.) εκ των οποίων τα 0,9 τ. χλμ. αποτελούν τον οικισμό, τα 2,2 τ. χλμ. αποτελούν δασικές εκτάσεις και τα 8,9 τ.χλμ. καλλιέργειες.

Το έδαφος της περιοχής είναι ορεινό και άγονο και η διαμόρφωσή του αποτέλεσε το βασικό παράγοντα μορφοποίησης της πολιτείας

του Γαλαξιδίου, η οποία είναι κτισμένη πάνω σε δύο λοφίσκους με τα ναυτόσπιτα και τα αρχοντικά να απλώνονται αμφιθεατρικά στις πλαγιές τους. Η θάλασσα βρέχει τον οικισμό βόρεια, ανατολικά και νότια ως νοτιοδυτικά, με αποτέλεσμα να μοιάζει με νησί. Μάλιστα, η εντύπωση αυτή ήταν πιο έντονη μέχρι το 1963, πριν δηλαδή κατασκευαστεί ο δρόμος που το συνδέει με την Ιτέα, αφού ως τότε ο μόνος δρόμος επικοινωνίας με τις γύρω περιοχές ήταν η θάλασσα.

Η περιοχή του Γαλαξιδίου οριοθετείται βόρεια και δυτικά από τα υψώματα Ξηροτύρι (730 μέτρα υψόμετρο) , Παλιοπουρνάρα και Τσιτομή (820 μ. υψόμ.) , ενώ ανατολικά και νότια κλείνεται από τα ακρωτήρια της Τρίπορης και της Πούντας τα οποία και σχηματίζουν τον όρμο Γαλαξιδίου.

Ο Δήμος Γαλαξιδίου περιλαμβάνει τα δημοτικά διαμερίσματα των Πεντεορίων, των Αγίων Πάντων (Βίδαβης) και της Βουνιχώρας. Στην τελευταία απογραφή του 2001 ο πληθυσμός έφτανε τους 1818 κατοίκους. Συνορεύει με την Ιτέα και την Αγία Ευθυμία και οδικά συνδέεται με την υπόλοιπη χώρα μέσω του εθνικού δρόμου Δελφών- Ιτέας- Ναύπακτου, απέχοντας 35 χλμ. απ' τους Δελφούς, 17 χλμ. από την Ιτέα και 65 χλμ. από τη Ναύπακτο. Με τα βόρεια χωριά της Φωκίδας επικοινωνεί μέσω του αυτοκινητόδρομου που κατεβαίνει απ' το Λιδορίκι και τα Πεντεόρια ή τη Βουνιχώρα ή μέσω της Άμφισσας.

3.1 ΟΝΟΜΑΣΙΑ

Η ονομασία Γαλαξίδι πρωτοεμφανίστηκε στο χρονικό διάστημα μεταξύ 6ου και 9ου αιώνα μ.Χ. Υπάρχουν πολλές εκδοχές σχετικά με την προέλευση του ονόματος. Ο περιηγητής Dodwell πίστευε ότι η ονομασία προερχόταν από τις λέξεις γάλα και οξώδης (ξίδι) γιατί έτσι συγγενεύει προς το φυτό γαλατσίδα, το οποίο αφθονεί στο Γαλαξίδι. Η κυρίαρχη άποψη είναι ότι το τοπωνύμιο προέρχεται από την οικογένεια **Γαλαξειίδη** που είχε εκτάσεις στην περιοχή. Εικάζεται μάλιστα ότι ο Γαλαξειίδης ήταν ο Βυζαντινός τοπάρχης του μικρού αυτού θέματος και αυτός που ανακατασκεύασε την ερειπωμένη πόλη. Σχετικά με την προέλευση του ονόματος υπάρχει και ένας μύθος για μια γοργόνα, ονόματι **Γάλαξα**.

3.2 ΤΟ ΓΑΛΑΞΙΔΙ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟ

Στα βιβλία που κατά καιρούς έχουν γραφτεί για το Γαλαξίδι, η πολιτεία αναφέρεται είτε ως η αρχαία πόλη Οιάνθη είτε ως η αρχαία πόλη Χάλειον, με επικρατέστερη, σύμφωνα με τον Α.Ι. Σκιαδά, τη δεύτερη ονομασία. Το σίγουρο είναι ότι η ευρύτερη περιοχή του Γαλαξιδίου πρωτοκατοικήθηκε τουλάχιστον από την 6^η π.Χ., ενώ η θέση που βρίσκεται σήμερα ο οικισμός κατοικήθηκε από την πρωτοελλαδική περίοδο, δηλαδή 2600-2000 π.Χ.

Οι πρώτοι κάτοικοι πιθανολογείται πως ήταν οι Λέλεγες, οι οποίοι αργότερα (κατά τον 14^ο π.Χ. περίπου αιώνα) διώχτηκαν ή αφομοιώθηκαν από τους Λοκρούς. Οι Λοκροί κατεβαίνοντας από τον βορρά χωρίστηκαν σε δύο ομάδες, η μία εκ των οποίων εγκαταστάθηκε στο δυτικό(εσπερινό) μέρος του Παρνασσού καταλαμβάνοντας τη σημερινή νότια Φωκίδα και ονομάστηκαν Εσπέριοι ή Όζολες Λοκροί. Ο λαός αυτός ίδρυσε τις δύο πόλεις που αναφέρθηκαν παραπάνω, την Οιάνθη και το Χάλειον.

Οι διάφορες αρχαιολογικές έρευνες που έχουν γίνει συγκρούονται όσον αφορά την ταύτιση του Γαλαξειδίου με μία από τις δύο αυτές αρχαίες πόλεις. Ο Α.Ι.Σκιαδάς στο βιβλίο του, γράφει ότι η γνώμη πως το Γαλαξίδι ταυτίζεται με την Οιάνθη δεν είναι πλέον αποδεκτή, γιατί επικράτησε χωρίς τα νεότερα επιγραφικά και φιλολογικά δεδομένα και χωρίς τα συμπεράσματα της αρχαιολογικής σκαπάνης, ενώ η γνώμη για το Χάλειον μαρτυρείται από τους αρχαίους συγγραφείς και από πλήθος επιγραφών. Παράλληλα, αναφέρει πως οι πληροφορίες που συνέχεια έρχονται στο φως φανερώνουν ότι το Χάλειον ήταν από τις επισημότερες πόλεις των Εσπέριων Λοκρών και έτσι οι σύγχρονοι αρχαιολόγοι και κυρίως οι Γάλλοι, κατέληξαν στην άποψη ότι το σημερινό Γαλαξίδι ταυτίζεται με αυτό.

Στην περιοχή του Γαλαξιδίου έχουν εντοπισθεί θέσεις με αρχαιολογικά κατάλοιπα από όλες σχεδόν τις περιόδους της αρχαιότητας και αυτό γιατί η πόλη

παρείχε ιδανικές γεωγραφικές συνθήκες για διαρκή και ασφαλή κατοίκηση. Οι συνθήκες αυτές ήταν:

- Μικροί όρμοι που σήμαιναν ασφαλή λιμάνια
- Λόφοι κοντά στα παράλια, δηλαδή θέσεις για εγκατάσταση
- Μικρές και εύφορες κοιλάδες, δηλ. καλλιεργήσιμη γη και τέλος,

Οροσειρές που περιέβαλαν τον τόπο και παρείχαν προστασία και άφθονο νερό. Ο βέβαιος ναυτικός χαρακτήρας των παραλιακών, τουλάχιστον, οικισμών σε συνδυασμό με τις παραπάνω συνθήκες επιτρέπει τον ισχυρισμό ότι η ναυτική παράδοση του Γαλαξιδίου μπορεί να αναχθεί στην προϊστορική περίοδο. Κατά τον 4^ο π.Χ. αιώνα η αρχαία πόλη οχυρώθηκε με ισχυρό τείχος, μέρη του οποίου σώζονται μέχρι και σήμερα. Η οχύρωση αυτή είχε προφανή σκοπό τον έλεγχο αφενός του θαλάσσιου δρόμου του Κορινθιακού και μιας σπουδαίας πρόσβασης από και προς την Πελοπόννησο και αφετέρου της αφετηρίας ενός κύριου οδικού άξονα που οδηγούσε στην κεντρική Ελλάδα.

Με βάση την πορεία του σωζόμενου τείχους και τα ανασκαφικά δεδομένα, φαίνεται πως η πόλη ήταν περιορισμένη μόνο στο λόφο του Αγίου Νικολάου, με έκταση όση περίπου το $\frac{1}{4}$ του σημερινού οικισμού και με περιορισμό των σπιτιών στη μικρή χερσόνησο και μέσα στο ισχυρότατο τείχος. Για το διάστημα από τον 2^ο π.Χ. αι. ως τις αρχές του 10^{ου} δεν υπάρχουν σημαντικές πληροφορίες εκτός του ότι η πολιτεία καταστράφηκε από ισχυρό σεισμό γύρω στο 551 μ.Χ. και ξαναχτίστηκε αργότερα.

3.3 ΤΟ ΓΑΛΑΞΙΔΙ ΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Η αρχαία περίοδος του Γαλαξιδίου, όπως αναφέρθηκε, λήγει στις αρχές του 10^{ου} μ.Χ. αι. και η αρχή της βυζαντινής περιόδου βρίσκει την πολιτεία σε ακμή και με σημαντικό αριθμό караβιών. Το γεγονός αυτό όμως προκάλεσε τους Βούλγαρους, οι οποίοι με αλλεπάλληλες επιδρομές μέχρι τα τέλη του αιώνα (10^{ου}) κατάφεραν να καταστρέψουν και να ερημώσουν την πολιτεία. Μετά τη συντριβή

όμως των Βουλγάρων από τον αυτοκράτορα Βασίλειο Β', οι Γαλαξιδιώτες έχτισαν και πάλι τα σπίτια τους, προσπαθώντας να ξαναζωντανέψουν την πόλη τους. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου μισού του 12^{ου} μ.Χ. αι. το Γαλαξίδι και όλη η περιοχή ήταν επαρχία του Βυζαντινού κράτους και υπαγόταν στη Διοίκηση της Ηπείρου(Δεσποτάτο της Ηπείρου). Την εποχή του Δεσποτάτου (μεταξύ 1204-1261 μ.Χ.) πολλές επίσημες οικογένειες από την Κωνσταντινούπολη εγκαταστάθηκαν στην πολιτεία.

Γύρω στο 1335 μ.Χ. το Δεσποτάτο επανενσωματώθηκε στη Βυζαντινή αυτοκρατορία και ενώ το επίσημο Βυζάντιο αναγνώριζε τη Ρωμαϊκή εκκλησία, οι δεσπότες της Ηπείρου υπερασπίζονταν την Ορθόδοξη χριστιανική πίστη. Μάλιστα, την περίοδο εκείνη χτίστηκε και η περίφημη μονή του Σωτήρος Χριστού από τον Μιχαήλ Κομνηνό Δούκα τον Β'.

Οι δούκες του Δεσποτάτου υποστήριζαν και ανέπτυξαν τις εμπορικές και ναυτικές εργασίες γι' αυτό και οι Γαλαξιδιώτες την περίοδο αυτή , συνεχίζοντας τη ναυτική τους παράδοση, ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με αυτές.

Ωστόσο, από τα τέλη του 14^{ου} αιώνα, οι Τούρκοι είχαν αρχίσει ήδη να εξαπλώνονται στην Ελλάδα. Το 1394 μ.Χ. κατέλαβαν την Άμφισσα και το Γαλαξίδι και με ενέργειες του δεσπότη του Μιστρά Θεόδωρου Παλαιολόγου (1407-1443) απομακρύνθηκαν προσωρινά. Το 1422 μ.Χ. όμως οι Τούρκοι επανήλθαν στην περιοχή και μέχρι το 1446 το Γαλαξίδι υπαγόταν άλλοτε στους Παλαιολόγους της Πελοποννήσου, και άλλοτε στους Τούρκους. Τελικά, το 1446 περιήλθε οριστικά στους Τούρκους, οπότε και αρχίζει η περίοδος της Τουρκοκρατίας...

3.4 ΓΑΛΑΞΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Την εποχή της πολιορκίας και κατάληψης της Ναύπακτου (29 Αυγούστου 1499) η έδρα του μπέη μεταφέρθηκε από τα Σάλωνα στο Γαλαξίδι.

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας και συγκεκριμένα το 1580 , η πολιτεία καταστράφηκε σχεδόν ολοκληρωτικά από ισχυρό σεισμό, οι Γαλαξιδιώτες όμως και πάλι προσπάθησαν να ξαναχτίσουν την πόλη τους. Πάνω λοιπόν που είχαν αρχίσει να συνέρχονται από την τρομερή αυτή καταστροφή , το 1655 γίνεται πειρατική εισβολή και καίγονται όσα πλοία βρίσκονταν στο λιμάνι. Ακολούθησε φοβερή σύγκρουση μεταξύ των πειρατών και των Γαλαξιδιωτών που κατέληξε σε συντριβή των πρώτων.

Το Γαλαξίδι έπεσε κατ' επανάληψη θύμα τέτοιων πειρατικών επιθέσεων κατά τον 17^ο αιώνα, αναγκάζοντας τους κατοίκους να λάβουν κάποια μέτρα προστασίας. Όρθωσαν μόλο που άρχιζε εκεί περίπου που βρίσκεται σήμερα ο Ναυτικός Όμιλος, ασφαλίζοντας έτσι τα καράβια τους. Επίσης, εγκατέστησαν παρατηρητήρια σε διάφορα σημεία, και εξόπλισαν τα καράβια τους με πυροβόλα όπλα. Παρ' όλα αυτά οι Γαλαξιδιώτες εγκατέλειψαν για ένα διάστημα την παραθαλάσσια θέση και κατέφυγαν στο λόφο προς Πεντεόρια.

Τελικά, οι πειρατικές επιδρομές σταμάτησαν και οι κάτοικοι επανήλθαν γύρω στο 1668 ονομάζοντας τη νέα πόλη Πεντάγιοι. Η μετοίκηση φυσικά θα έγινε σταδιακά. Το 1701 η πόλη ονομάσθηκε και πάλι Γαλαξίδι στην ανατολή μιας περιόδου σταθμού στην ιστορία της πολιτείας, την εποχή της μεγάλης ακμής της, που ξεκίνησε την περίοδο 1720-1730, εποχή δηλαδή αμέσως μετά που πραγματοποιήθηκε η συνθήκη του Πασάροβιτς (1718). Το 1774, ύστερα από την Συνθήκη Κιουτσούκ - Καϊναρτζή, τα περισσότερα Γαλαξιδιώτικα πλοία σήκωσαν Ρώσικη σημαία. Μία μεγάλη μορφή του αγώνα της Ανεξαρτησίας διαδραμάτισε εξέχοντα ρόλο στην ανάπτυξη της ναυτιλίας, ο Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος. Ο Παπαδιαμαντόπουλος είχε συγκεντρώσει τη διακίνηση

του εμπορίου της Πελοποννήσου και όλης της Δυτικής Ελλάδας. Για να απελευθερωθεί από το Μεσολογγίτικο ναυτικό άρχισε την ναυπήγηση πλοίων στο Γαλαξίδι. Το 1803 ο Γαλαξιδιώτικος στόλος αριθμούσε 50 πλοία. Τα συνηθέστερα εμπορικά λιμάνια των Γαλαξιδιώτικων πλοίων ήταν: η Μασσαλία, η Κωνσταντινούπολη και διάφορα άλλα λιμάνια της Ισπανίας και της Ιταλίας.

3.5 Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ

Ο 18^{ος} αιώνας αποτελεί λοιπόν την αφετηρία της οικονομικής ευημερίας και της ανάπτυξης της ναυτικής δύναμης του Γαλαξιδίου. Μάλιστα η συνθήκη Κάρλοβιτς που υπεγράφη μεταξύ της Τουρκίας και της Βενετίας, (26 Ιανουαρίου 1699) που επέτρεπε την ελεύθερη ναυσιπλοΐα στον Κορινθιακό και τα παράλια του Ιονίου, ευνόησε αρκετά τους Γαλαξιδιώτες και τους έδωσε το έναυσμα για να αρχίσουν να φτιάχνουν καινούρια καράβια. Αργότερα, μια άλλη συνθήκη, η συνθήκη του Πασάροβιτς μεταξύ Αυστρίας- Βενετίας και Τουρκίας που υπεγράφη στις 21 Ιουλίου 1718 αποτελεί ευνοϊκή εξέλιξη για το ελληνικό ναυτικό. Έτσι, με δεδομένα τις δύο αυτές συνθήκες, το γεγονός ότι οι Τούρκοι ευνοούσαν την ανάπτυξη της ναυτιλίας και ότι το Γαλαξίδι απολάμβανε τοπικής αυτοδιοίκησης χωρίς την παρουσία Τούρκων, η δεκαετία 1720-1730 αποτελεί την εναρκτήρια περίοδο της περίφημης Γαλαξιδιώτικης ναυτιλίας. Ήδη το 1730 τα Γαλαξιδιώτικα καράβια αποτελούν υπολογίσιμο στόλο σε όγκο και αριθμούς.

Παράλληλα με την ανάπτυξη της ναυτιλίας παρατηρούνται κατά τον 18^ο αιώνα (και κυρίως μετά τον καταστροφικό σεισμό του 1756) τα πρώτα σημάδια πνευματικής αφύπνισης της πολιτείας. Αξίζει εδώ να αναφερθεί, πως την περίοδο αυτή γράφτηκε και το περίφημο «Χρονικό του Γαλαξιδίου» από τον Ιερομόναχο Ευθύμιο το 1703, στη Μονή του Σωτήρα Χριστού.

Οι Γαλαξιδιώτες άρχισαν να καλούν διακεκριμένους δασκάλους για να διδάξουν στην πολιτεία κυρίως τη ναυτική τέχνη, δίνοντας έτσι ιδιαίτερο βάρος στην παιδεία κατά την προσπάθειά τους για πνευματική ανάπτυξη. Σημαντικό

γεγονός αποτελεί επίσης η επίσκεψη του εθναποστόλου Κοσμά του Αιτωλού, στις 13 Οκτωβρίου 1771, ο οποίος τους απηύθυνε ιδιαίτερη διδαχή. Το γεγονός αυτό αποτελεί κατά κάποιο τρόπο απόδειξη του ότι το Γαλαξίδι ήταν ακμαίος τόπος και αξιόλογο πνευματικό κέντρο της εποχής.

Το 1775 βρίσκει το Γαλαξίδι ως ένα από τα πιο αξιόλογα ναυτικά κέντρα της Μεσογείου. Η παρακμή μάλιστα του Μεσολογγίου έδωσε ακόμη περισσότερα προνόμια για την ανάπτυξη του εμπορίου και της ναυτιλίας στους Γαλαξιδιώτες. Από το 1803 η πολιτεία έχει αναπτύξει εκτεταμένη εμπορική επικοινωνία με τη Γαλλία, την Ιταλία, την Ισπανία και τα βόρεια λιμάνια της Αφρικής. Μέχρι τα τέλη του 1820 το Γαλαξίδι μαζί με την Ύδρα και τις Σπέτσες ήταν απ' τα πρώτα λιμάνια σε αριθμό πλοίων. Εν τω μεταξύ, σε όλη την Ελλάδα έχει ήδη αρχίσει η προετοιμασία για το μεγάλο ξεσηκωμό κατά των Τούρκων. Οι Γαλαξιδιώτες στον αγώνα αυτό προσέφεραν τα πλοία τους, τις περιουσίες τους και τις υπηρεσίες τους. Εξελίχθηκαν από ειρηνικούς ναυτέμπορους σε άριστους θαλασσομάχους και μπόρεσαν να εξασφαλίσουν την ελεύθερη κίνηση στον Κορινθιακό κόλπο. Ωστόσο, όλη αυτή η προσφορά και αγωνιστικότητα προκάλεσε σε μεγάλο βαθμό τους Τούρκους. Έτσι, στις 22 Σεπτεμβρίου του 1821 εισέβαλαν στο λιμάνι του Γαλαξιδίου με σκοπό να καταστρέψουν την πολιτεία και τα καράβια τους και τράπηκαν σε σφοδρό κανονιοβολισμό. Για μια ακόμη φορά, λοιπόν, το Γαλαξίδι καταστράφηκε ,εφόσον δεν υπήρχε δυνατότητα ισχυρής αντίστασης λόγω των πολεμικών επιχειρήσεων που είχαν προηγηθεί, και οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν πάλι τον τόπο τους και να καταφύγουν στα βουνά.

Λίγες μέρες μετά την καταστροφή, οι κάτοικοι ξαναγύρισαν και ξεκίνησαν αμέσως προσπάθεια να αναστηλώσουν την πολιτεία, ξαναχτίζοντας τα σπίτια τους και ναυπηγώντας νέα καράβια. Η πολιτεία σιγά σιγά αναγεννήθηκε και οι Γαλαξιδιώτες ναυτικοί συνέχισαν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην πατρίδα. Η αναγέννηση αυτή όμως δεν κράτησε για πολύ αφού μια νέα καταστροφή έπληξε την πολιτεία. Τον Νοέμβριο του 1825 μοίρα

Αιγυπτιακού στόλου εισέβαλε στο Γαλαξίδι και σάρωσε ό,τι είχε ξαναχτιστεί. Ο τόπος ερημώθηκε και πάλι και τα λιμάνια άδειασαν...

Τα χρόνια πέρασαν και η Ελλάδα τελικά απελευθερώθηκε από τον Τουρκικό ζυγό. Οι Γαλαξιδιώτες που είχαν φύγει ξαναγύρισαν στον τόπο τους έτοιμοι για καινούριες ναυτικές και εμπορικές δραστηριότητες. Από το 1829 το Γαλαξίδι ξαναχτίζεται και δίνεται ιδιαίτερη φροντίδα στην πνευματική και πολιτιστική άνοδό του. Επίσης, νέα καράβια (ιστιοφόρα) ναυπηγούνται και μέχρι το 1830 ο αριθμός τους έφτασε τα 110. Εξάλλου, το λιμάνι του

Γαλαξιδίου προσφερόταν στην ανάπτυξη της ιστιοφόρου ναυτιλίας γιατί ήταν υπήνεμο, μακρύ παρέχοντας ευκολία για το πλεύρισμα των καραβιών, είχε πολλά καρνάγια και κατάλληλα βάθη.

Όπως προαναφέρθηκε, από τις πρώτες φροντίδες των Γαλαξιδιωτών μετά την απελευθέρωση ήταν η εκπαίδευση. Σταδιακά λοιπόν, άρχισε η ίδρυση Σχολείων Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Την Άνοιξη του 1830 άρχισε η λειτουργία «Αλληλοδιδασκτικού» σχολείου. Είναι το γνωστό Καποδιστριακό σχολείο που λειτούργησε μέχρι το 1932 και σήμερα βρίσκεται ερειπωμένο στη θέση Κούκουνα. Με το πέρασμα των χρόνων, χτίστηκαν κι άλλα σχολεία και το 1867 ιδρύθηκε και Ναυτική Σχολή στο Γαλαξίδι, αφού διαπιστώθηκε η ανάγκη και θεωρητικής κατάρτισης στην τέχνη της ναυσιπλοΐας. Αργότερα όμως (πιθανότατα γύρω στο 1885), σταμάτησε η λειτουργία της. Παράλληλα, ο αριθμός των ιστιοφόρων συνεχώς αυξάνεται και οι Γαλαξιδιώτες αναπτύσσουν αξιόλογη εμπορική δραστηριότητα. Έτσι, μεγάλο μέρος του εσωτερικού εμπορίου γίνεται από το

Γαλαξίδι, ενώ το πάθος και όραμα των Γαλαξιδιωτών να αναδείξουν τον τόπο τους σε αυτόνομο και πρότυπο ναυτιλιακό κέντρο σιγά σιγά πραγματώνεται.

Η ακμή λοιπόν της θάλασσας φέρνει τον πλούτο στη στεριά, με αποτέλεσμα να ενταθεί η οικοδομική δραστηριότητα στην πολιτεία. Μάλιστα, σε αυτήν την περίοδο, την περίοδο της ακμής, απέκτησε τη δομική φυσιογνωμία την οποία διατηρεί μέχρι και σήμερα. Μεγάλη έμφαση δόθηκε σε κτίρια και έργα πολιτισμού καθώς και σε δημόσια έργα. Συγκεκριμένα, το 1836 ιδρύθηκε Ταχυδρομικό γραφείο, το 1860 άρχισε η κατασκευή του κρηπιδώματος (ολοκληρώθηκε το 1896) και το 1880 κτίστηκε το Παρθεναγωγείο και η δημοτική αγορά. Διαμορφώθηκαν πλατείες, κατασκευάστηκαν υδραγωγεία και κτίστηκαν εκκλησίες και σχολεία. Επίσης, η πολιτεία απέκτησε ρυμοτομία και κατασκευάστηκαν οι δύο κεντρικοί δρόμοι, τα λεγόμενα καντούνια.

Παράλληλα, τα πρώτα καπετανόσπιτα έχουν ήδη αρχίσει να χτίζονται. Οι Γαλαξιδιώτες, ως κοσμογυρισμένοι, είχαν αποκτήσει ιδιαίτερη αντίληψη για την αρχιτεκτονική, η οποία ήταν σαφώς επηρεασμένη από το ναυτικό χαρακτήρα της πολιτείας, και φρόντισαν να εξασφαλίσουν για τα σπίτια τους τα καλύτερα οικοδομικά υλικά και τεχνίτες, πολλές φορές από το εξωτερικό. Επίσης, και στο εσωτερικό των αρχοντικών ήταν εμφανής ο πλούτος που έφερε η μεγάλη ακμή της ναυτικής πολιτείας. Οι καπετάνιοι έφερναν συνεχώς οικιακά σκεύη, έπιπλα, χαλιά, φωτιστικά και ότι άλλο μπορεί κανείς να φανταστεί, από τα μεγαλύτερα και πλουσιότερα λιμάνια.

Αξίζει εδώ να αναφερθεί πως στο διάστημα 12-25 Σεπτεμβρίου του 1834 επισκέφθηκε το Γαλαξίδι ο βασιλιάς Όθωνας με τη σύζυγό του Αμαλία, θαυμάζοντας το ρυθμό της ανοικοδόμησης της πολιτείας καθώς και την πολυτελή υποδοχή που του επεφύλαξαν οι κάτοικοι. Λέγεται, μάλιστα, πως αργότερα έστειλε αρχιτέκτονα ο οποίος πρότεινε να εφαρμοστεί το ιπποδάμειο σύστημα ρυμοτομίας στην πολιτεία. Τελικά, όμως, το σχέδιο αυτό δεν εφαρμόστηκε ποτέ και το Γαλαξίδι κατάφερε να διατηρήσει τη γραφικότητά του, ενώ απέκτησε πολεοδομικό σχέδιο το 1882. Ο βασιλιάς Όθωνας

παρακολούθησε την καθέλκυση δύο μεγάλων ιστιοφόρων και μάλιστα βάπτισε δύο από αυτά με τα ονόματα της μητέρας του και της αδερφής του.

Καθώς μπαίνουμε στον 20^ο αιώνα όμως, τελειώνει αυτή η δημιουργική και λαμπερή εποχή για το Γαλαξίδι. Μαζί με το μάζεμα των πανιών ήρθε και η παρακμή της πολιτείας. Από τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα άρχισαν να κλείνουν οι πόρτες και τα παράθυρα και η ναυτική πολιτεία για κάμποσα χρόνια ζούσε με τις αναμνήσεις της...

Σύμφωνα με τον Σκιαδά, τέσσερα ήταν τα γεγονότα που σημάδεψαν την κοινωνική και οικονομική και κοινωνική ζωή του Γαλαξιδίου στις αρχές του αιώνα (20^{ου}) :

- Η επικράτηση του ατμού που σήμανε και το τέλος της ιστιοφόρου ναυτιλίας.
- Οι πρώτες προσπάθειες των Γαλαξιδιωτών караβοκυραίων να ιδρύσουν εφοπλιστικές εταιρίες ατμόπλοιων.
- Η αρχή μιας παρατεταμένης οικονομικής κρίσης που είχε ως συνέπεια το μαρασμό, την αποδημία και την πληθυσμιακή συρρίκνωση της πολιτείας.

Η μετατροπή του «Δήμου Γαλαξιδιωτών» σε «Κοινότητα Γαλαξιδίου» (στις 24 Οκτωβρίου 1989 έγινε επισήμως και πάλι Δήμος). Την πρώτη δεκαετία του 1900 έγινε και η μεγάλη μετανάστευση Γαλαξιδιωτών προς τον Πειραιά και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Οι ξενιτεμένοι Γαλαξιδιώτες ίδρυσαν το «Σύνδεσμο Γαλαξιδιωτών» στον Πειραιά και την «Αδελφότητα Γαλαξιδιωτών η Οιάνθη» στις Η.Π.Α. Η μικρή ναυτική πολιτεία άρχισε σταδιακά να ερημώνεται... Από 3.576 κατοίκους που είχε το 1907 περιορίζεται σε 2.803 το 1920 και μέχρι το 1940 είχαν φτάσει τους 2.240. Το 1904 πέφτει στη θάλασσα και το τελευταίο καράβι της εποχής και μέχρι το 1910 τα Γαλαξιδιώτικα καράβια περιορίστηκαν σε 50, από 350 που υπήρχαν στο μεταίχμιο της ακμής της πολιτείας, δηλαδή γύρω στο 1870 .

Επίσης, οι Βαλκανικοί πόλεμοι της δεκαετίας 1910-1920 έφεραν τις θλιβερές επιπτώσεις τους και στο Γαλαξίδι, όπως και ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος και η Κατοχή που ακολούθησαν.

Το Γαλαξίδι, όπως και οι άλλες ελληνικές πόλεις, απέστειλε πολλούς νέους στο μέτωπο. Τα πρώτα κατοχικά στρατεύματα εγκαταστάθηκαν στις 15 Μαΐου του 1941 και γρήγορα κατέλαβαν το παρθεναγωγείο, το δημοτικό σχολείο, την οικία Κουτσουλιέρη, την οικία Δροσοπούλου καθώς και την οικία Πλατώνη. Στην πλειονότητα τους οι στρατιώτες ήταν Ιταλοί αφού την διοίκηση της Στερεάς Ελλάδας είχαν αναλάβει οι Ιταλικές αρχές. Τις επόμενες μέρες συννεληφθησαν οι εν ενεργεία αξιωματικοί του στρατού ενώ οι Ιταλοί απαίτησαν από τους κατοίκους να παραδώσουν τα όπλα τους. Τον Ιανουάριου του 1942 οι Ιταλοί μεταεγκαταστάθηκαν στην Ιτέα.

Τον Μάρτιο του ίδιου χρόνου οι δύο Ιταλοί κατάσκοποι εξαφανίστηκαν με αποτέλεσμα να επέμβει ο Ιταλός διοικητής και να δώσει 48ωρο τελεσίγραφο στους κατοίκους του Γαλαξιδίου για να επιστραφούν πίσω σώοι. Το τελεσίγραφο έληξε και έτσι οι Ιταλοί απείλησαν την πόλη με εμπρησμό. Παρόλα αυτά η έγκαιρη επέμβαση του κοινοτάρχη Λουκά Πλατώνη καθώς και του πλοιάρχου Ιωάννη Ανδρεόπουλου έσωσε την πόλη από βέβαιη καταστροφή. Τα επόμενα χρόνια ήταν εξαιρετικά δύσκολα για τους Γαλαξιδιώτες αφού η πείνα τους είχε εξαθλιώσει.

Το δυστυχέστερο έτος για το Γαλαξίδι ήταν αυτό του 1944. Στις 7 Φεβρουαρίου του 1944 οι Γερμανοί κινήθηκαν απειλητικά προς την βίλλα Ζαχαριά, όπου διέμεναν μερικοί Άγγλοι αξιωματικοί. Παράλληλα συνελάμβαναν κάθε περαστικό που συναντούσαν. Στον αναβρασμό που ακολούθησε έπεσε νεκρός, ο δεκαεπτάχρονος Θεόδωρος Μπαρλιακός. Αφού καταδίωξαν τους Άγγλους αξιωματικούς, χωρίς επιτυχία, κατευθύνθηκαν στην αγορά όπου είχαν συγκεντρώσει περί τους εκατό Γαλαξιδιώτες. Από αυτούς συνέλαβαν έντεκα άτομα, τα οποία στάλθηκαν στην Αθήνα, πλην τριών όπου στάλθηκαν στην Γερμανία.

Δύο ακόμα περιστατικά συνέβησαν το 1944, στα οποία απειλήθηκε το Γαλαξίδι. Το πρώτο έγινε στις 13 Μαρτίου, όταν αντάρτες κατέλαβαν ένα γερμανικό πλοίο με εφόδια, το οποίο ήταν αγκυροβολημένο στο λιμάνι λόγω

κακοκαιρίας και αιχμαλώτισαν τους δύο Γερμανούς συνοδούς του. Ο διοικητής απείλησε με ολική καταστροφή της πόλης τους κατοίκους του αν δεν επέστρεφαν εντός τριών ημερών τους αιχμαλώτους. Όμως ένας τυχαίος τραυματισμός του διοικητή οδήγησε στην αντικατάσταση του και συνεπώς στην σωτηρία της πόλης. Μερικούς μήνες αργότερα, και συγκεκριμένα τον Ιούλιο, 800 περίπου Γερμανοί περικύκλωσαν την πόλη με σκοπό να συλλάβουν τους Άγγλους αξιωματικούς. Τελικά απέτυχαν αλλά για εκδίκηση συνέλλαβαν 15 Γαλαξειδιώτες, οι οποίοι ύστερα απο παρέμβαση του κοινοτάρχη αποφυλακίστηκαν ύστερα απο 2-3 μήνες.

Το τελευταίο περιστατικό συνέβη τον Αύγουστο του 1944, όταν οι Γερμανοί απέκλεισαν το Γαλαξίδι από την τροφοδοσία του Ερυθρού Σταυρού. Το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου βρήκε το Γαλαξίδι να μετρά 421 νεκρούς.

Η παρακμή αυτή και η ερήμωση του Γαλαξιδίου συνεχίστηκε μέχρι το 1970. Από εκεί και πέρα αρχίζει μια νέα εποχή για το Γαλαξίδι, μια νέα ακμή στην οποία συντέλεσαν η εισαγωγή του αυτοκινήτου στην ανθρώπινη ζωή, σε συνδυασμό με τη διάνοιξη του δρόμου που το συνέδεσε με τις γύρω περιοχές, καθώς και η γενικότερη οικονομική ευρωστία που επικρατούσε τότε. Δημιουργήθηκαν νέες εργασίες, πολλοί ξενιτεμένοι Γαλαξειδιώτες επέστρεψαν και συντήρησαν τα σπίτια τους και η πολιτεία άρχισε να ζωντανεύει ξανά, βαδίζοντας προς το σήμερα...

3.6 ΓΑΛΑΞΙΔΙ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Με την κήρυξη της ανεξαρτησίας του Ελληνικού Έθνους οι Γαλαξιδιώτες ανέλαβαν τα έξοδα για την κατασκευή σχολικού κτιρίου. Το σχολείο άρχισε να λειτουργεί την περίοδο 1830-1831. Στη συνέχεια το ενιαίο σχολείο χωρίστηκε σε αρένων και κορασίδων. Το 1880 με πρωτοβουλία του δημάρχου Λουκέρη κατασκευάστηκε το παρθεναγωγείο. Το 1850, περίπου, ιδρύθηκε στο Γαλαξίδι «Ελληνικόν σχολαρχείον», το οποίο προσέφερε καλύτερης ποιότητας εκπαίδευση. Μέχρι τότε οι κάτοικοι αναγκάζονταν να στέλνουν τα παιδιά τους στην Άμφισσα. Τελικά αυτού του είδους τα σχολεία καταργήθηκαν το 1929. Σήμερα λειτουργεί κανονικά δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο.

Ιδιαίτερη προσοχή έδωσαν οι Γαλαξιδιώτες στις ναυτικές σπουδές αφού ήταν και η κυρίως ασχολία τους. Έτσι με διάταγμα της κυβέρνησης το 1867 ιδρύθηκε ναυτικό σχολείο στην πόλη του Γαλαξιδίου καθώς και στην Ύδρα, Σπέτζα, Σύρο και στο Αργοστόλι. Πρώτος καθηγητής ήταν ο Ευθύμιος Καβάσιλας, στου οποίου το σπίτι στεγαζόταν η ναυτική σχολή. Στη συνέχεια η σχολή απέκτησε ιδιόκτητο κτίριο. Το 1885 έπαψε να λειτουργεί η σχολή. Το 1963 με διάταγμα ιδρύθηκε ναυτικό λύκειο το οποίο μετατράπηκε σε Γενικό Λύκειο το 1980 και ύστερα από απαιτήσεις των κατοίκων. Επίσης μέχρι το 1990 λειτουργούσε η «Ανωτέρα δημόσια σχολή εμπορικού ναυτικού Γαλαξιδίου-Πλοιάρχων», η οποία όμως συγχωνεύτηκε με αυτήν της Πρέβεζας.

ΓΡΑΠΤΟΣ ΤΥΠΟΣ

Η πρώτη εφημερίδα που εκδόθηκε στο Γαλαξίδι ήταν χειρόγραφη και επονομάστηκε ψευτοεφημερίδα λόγω των υπερβολών της. Εκδόθηκε το 1821 για να εμψυχώσει τους αγωνιστές της Στερεάς Ελλάδας και γι'αυτό δεν συνεχίστηκε η έκδοση της. Πολύ αργότερα, το 1925 έγινε μια προσπάθεια από φοιτητές για την έκδοση φιλολογικού περιοδικού με το όνομα "Φοιτητική συντροφία", η οποία εκδόθηκε μόνο τους μήνες του καλοκαιριού της περιόδου 1925-1926. Η πρώτη σοβαρή προσπάθεια πραγματοποιήθηκε απο τον Γαλαξιδιώτη δικηγόρο Ιωάννη Μητρόπουλο, κάτοικο Πειραιά, το 1929 με την εφημερίδα «η Γαλαξιδιώτη». Ήταν μηνιαία και ασχολείτο με τοπικά ζητήματα της περιοχής του Γαλαξιδίου αλλά κυκλοφορούσε κυρίως στον Πειραιά. Η έκδοση της διακόπηκε το 1933. Την ίδια εποχή, συγκεκριμένα την 1η Νοεμβρίου του 1930, κυκλοφόρησε μια δεκαπενθήμερη εφημερίδα, η οποία στη συνέχεια έγινε μηνιαία. Λεγόταν «Οιάνθη» και καταπιανόταν με τοπικά προβλήματα καθώς και με λογοτεχνικές αναζητήσεις. Η σημαντικότερη εφημερίδα, η οποία επιβιώνει μέχρι τις μέρες μας, είναι «το Γαλαξίδι». Υπεύθυνοι για την έκδοσή της είναι τα μέλη του συλλόγου των Γαλαξιδιωτών του Πειραιά. Η συγκεκριμένη εφημερίδα κυκλοφορεί κάθε μήνα ακατάπαυστα απο το 1947. Επίσης κατά καιρούς είχαν εκδοθεί και άλλες εφημερίδες όπως «ο Γαλαξιδιώτης», «Τα Γαλαξιδιώτικα», ο «Γαλαξιδιώτικος τύπος» και το «Γαλαξιδιώτικο Βήμα».

3.7 ΤΟ ΓΑΛΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Η ερήμωση του Γαλαξιδίου, με την παρακμή της ιστιοφόρου ναυτιλίας και εξαιτίας των γεγονότων που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, σε συνδυασμό με την προσπάθεια που κατέβαλλαν οι κάτοικοι και «φίλοι» του Γαλαξιδίου, έδωσαν τη δυνατότητα στην πολιτεία να διατηρήσει την ιστορική της φυσιογνωμία μέχρι και σήμερα. Παράλληλα, η γεωγραφική του θέση απέναντι από το χιονισμένο τοπίο του Παρνασσού, σε συνδυασμό με τις καθαρές ακρογιαλιές του και τη γενικότερη ομορφιά του τοπίου του, μια ομορφιά συνδεδεμένη άμεσα με την παράδοση και τη μνήμη, έχουν καταστήσει το Γαλαξίδι ως ένα σημαντικό πόλο έλξης τουρισμού.

Σήμερα το Γαλαξίδι έχει καταφέρει να διατηρήσει τον παραδοσιακό χαρακτήρα του σε ένα βαθμό, προκαλώντας τόσο στον επισκέπτη όσο και στον κάτοικο, συναισθήματα ηρεμίας, γαλήνης αλλά και νοσταλγίας για μια εποχή που πέρασε και συγχρόνως αίσθημα αισιοδοξίας για την εποχή που έρχεται...

Σε γενικούς ψυχρούς πολεοδομικούς όρους, το Γαλαξίδι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένας οικισμός ενδιαφέρον, συνεκτικός, πυκνοδομημένος, σε αργή ανάπτυξη. Ωστόσο, πριν εμβαθύνουμε στα πολεοδομικά εγχειρίδια και τις σχετικές ερμηνείες, θα θέλαμε- με αφορμή την παραπάνω φράση του Calvino και αφού γνωρίσαμε μέσα από ιστορικές πηγές το παρελθόν του οικισμού- να αντιληφθούμε με τις αισθήσεις μας πώς μεταφέρθηκαν όλα τα πολιτιστικά, ιστορικά και κοινωνικά στοιχεία της ιστορίας του, ώστε να είναι σήμερα εμφανή και αναγνώσιμα, προσδίδοντας του τον ξεχωριστό χαρακτήρα του. Θα θέλαμε να αντιληφθούμε τα χρώματα, τους ήχους, τις μυρωδιές του, να συμβιώσουμε με τους απογόνους των παλαιών караβοκύρηδων και καπεταναίων.

Γι' αυτό το λόγο, λοιπόν, στο κεφάλαιο που ακολουθεί, προσεγγίζουμε τον οικισμό του Γαλαξιδίου μέσα από μερικές χαρακτηριστικές διαδρομές-

άξονες και οικιστικές πυκνώσεις, στην προσπάθεια να αναγνωρίσουμε όσα αναφέρθηκαν παραπάνω για τη φυσιογνωμία του.

4. ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ

4.1 ΓΑΛΑΞΙΔΙ, ΜΙΑ ΟΜΟΡΦΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ..

Ένα όνειρο που δεν λέει να στερέψει ποτέ, μια οπτασία που σε τυλίγει με την γοητεία των εικόνων της, μια φωνή καλεστική στη κόχη των αναμνήσεων είναι για τον καθένα το μέρος που στέκει βαρύ μαζί κι ανάλαφρο στην άκρη του Κορινθιακού. Για τον καθένα που γνώρισε έστω και μια φορά την γεύση της αρμύρας του, την έκσταση της θέας του, τη δροσιά του πεύκου του. Το Γαλαξίδι..

Απέναντι απ' την Ιτέα – το επίνειο της Άμφισσας – στους πρόποδες του Παρνασσού, καθρεπτίζεται με χάρη η μικρή πολιτεία των φημισμένων ναυτικών, το Γαλαξίδι. Παλιό ναυτικό κέντρο που έδρασε στα χρόνια της ιστιοφόρου ναυσιπλοΐας, με ένδοξη συμμετοχή στον κατά θάλασσα αγώνα του '21 και με ίχνη της αρχοντιάς των πολυταξιδεμένων ναυτικών κατοίκων του. Παλιά αρχοντικά σπίτια γερμένα απ' το βάρος τόσων χρόνων, εκκλησίες με ξακουστά αφιερώματα και σκεύη, θάλασσα που κάθε κυματισμός της ξεσπάει σε μαργαριταρένιους αφρούς, μια θέα που εμπνέει κι ένας πευκώνας με τις ρίζες του στη θάλασσα, που δροσίζει και προκαλεί, συνθέτουν την μικρή αυτή πολιτεία του Κορινθιακού. Απέναντι καθρεπτίζεται στα νερά της η πολιτεία. Επιβλητικά προστατευμένα από την όμορφη εκκλησία του Αϊ Νικόλα με το φημισμένο ξυλόγλυπτο τέμπλο της, πιο κάτω το φανάρι το παράξενο λιμάνι του Χειρόλακα, το βουβό καρνάγιο, ο μύλος, και, τόσες άλλες τοποθεσίες που μπορεί να επισκεφθεί κανείς. Μικρά στενοσόκακα, πλακοστρωμένα δρομάκια σε οδηγούν ανάμεσα σε ψιλά σπίτια που σου θυμίζουν το παλιό μεγαλείο τους, άλλα κλειστά και θεοσκότεινα, άλλα που περιμένουν τους καλοκαιρινούς αφέντες τους, σε γραφικές πλατειούλες και σε ψηλά αγναντέματα. Πουθενά δεν

θα συναντήσεις την πρόστυχη διακόσμηση, το ψεύτικο «λοκάλ» ύφος. Όλα μέσα από μια διαφάνεια αρχοντιάς, ανόθευτο τοπικό χρώμα γαλαξιδιώτικο.

Φημισμένο είναι το ναυτικό του Μουσείο που μπορεί να επισκεφθεί καθένας, οι όμορφες εκκλησίες του, η γραφική του ομορφιά. Ακόμη, για τους νέους, υπάρχει και η σχετική μοντέρνα διασκέδαση. Ένα κλαμπ, διευθυνόμενο από Αυστραλούς, πρωτότυπο. Πρωτότυπο γιατί είναι μια σπηλιά (!), πραγματική σπηλιά που τη μετατρέψανε σε κλαμπ με κατάλληλο φωτισμό, εξαιρεισμό, δροσερό περιβάλλον και πλούσια δισκοθήκη και συγκεντρώνει όλη την παραθερίζουσα νεολαία..

Ο κάθε ταξιδιώτης, ταξιδεύοντας για το Γαλαξίδι, θα ανακαλύψει στη διαδρομή πολλούς άγνωστους μα τόσο όμορφους τόπους. Ανάμεσα σ αυτούς λάμπει η ομορφιά του Γαλαξιδίου. Μιας πολιτείας που χαρίζει στον επισκέπτη της την ανεπανάληπτη αίσθηση ενός γοητευτικού ονείρου, την αποκάλυψη του Ωραίου, καθώς αγκαλιάζοντας τα δύο λιμάνια της στέκεται την νύχτα κοιτάζοντας βουβή τη θάλασσα να καθρεφτίζουν μέσα της εκατοντάδες φώτα που σημαδεύουν τα χωριά του απέναντι Παρνασσού.

Έτσι, για αυτή τη γνωριμία με τον οικισμό, επέλεξα τέσσερις διαδρομές - σκόπιμα και όχι τυχαία- αφού περιλαμβάνουν τα πιο χαρακτηριστικά σημεία του οικισμού εκεί που η καρδιά του χτυπά από τα παλιά χρόνια μέχρι σήμερα!

4.2 ΑΠΟ ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΣΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΟΥ ΧΕΙΡΟΛΑΚΑ

Η διαδρομή αυτή αποτελεί την πιο χαρακτηριστική βόλτα στο Γαλαξίδι, τόσο για τον περαστικό όσο και για τον μόνιμο κάτοικο, εφόσον πρόκειται για έναν από τους κεντρικούς δρόμους. Εδώ χτυπάει η καρδιά του οικισμού, στα καταστήματα της παραλίας, στα σκαριά των καϊκιών και στα δίχτυα των ψαράδων. Ξεκινώντας από την πλατεία Μάμα στο λιμάνι της Αγοράς, η βόλτα αυτή ξετυλίγεται μπροστά μας μια εποχή όπου οι επισκέπτες στο Γαλαξίδι είναι λιγοστοί...

Το λιμάνι της Αγοράς έχει πάρει το όνομά του από τη δημοτική αγορά και τα δημοτικά σφαγεία που χτίστηκαν όμως πήρε αργότερα η σημερινή πλατεία Μάμα, η

οποία αποτελεί τη κεντρικότερη και τη μεγαλύτερη πλατεία του οικισμού. Με έκπληξη μπορεί κανείς να μάθει την ύπαρξη φυσικής θολωτής σπηλιάς-το παλιό λεγόμενο Κάρκαρο-στο βάθος της πλατείας, που χρησιμοποιήθηκε κατά καιρούς ως κοινοτικό ψυγείο. Σήμερα η σπηλιά αυτή είναι σφραγισμένη και παραμένει μη-επισκέψιμη.

Περπατώντας κατά μήκος της παραλίας, βλέπει κανείς απ' τη μια πλευρά το λιμάνι με τα λιγοστά πλέον καϊκια, και απ' την άλλη τα καταστήματα-ταβέρνες, καφενεία, μπαρ κλπ. Την εποχή των караβιών, το λιμάνι αποτελούσε την ψυχή του Γαλαξιδιού. Γέμιζε το χειμώνα με τα μεγαλόπρεπα ιστιοφόρα, που γύριζαν από τα πέρατα της γης, να βρουν καταφύγιο στα ήσυχα νερά, να ξεχειμωνιάσουν. Δάσος τα κατάρτια απ' τα μάρκα, τα μπρίκια, και τις σκούνες. Γέμιζαν και τα καφενεία της παραλίας από τους θαλασσινούς, που έρχονταν να πιούν ένα κρασί και να διηγηθούν τις περιπέτειές τους χρησιμοποιώντας πολλές φορές τις ξένες γλώσσες που μάθαιναν στα ταξίδια τους. Και σήμερα μπορεί κανείς να ακούσει ξένες γλώσσες στο Γαλαξίδι, μόνο που αυτές προέρχονται όχι πλέον από τους καπετάνιους, αλλά από τους τουρίστες, κατά τους θερινούς κυρίως

μήνες. Υπάρχουν μέρες τον Αύγουστο, που βρίσκουν το λιμάνι γεμάτο από σύγχρονα ιστιοφόρα, με τους επισκέπτες να γεμίζουν τα κέντρα της παραλίας ή να περιδιαβαίνουν ανέμελα κατά μήκος της. Εκείνες τις μέρες που ο οικισμός και το λιμάνι του γεμίζουν ζωή, εύκολα η φαντασία γυρνάει στο παρελθόν.

Μια ακόμη περίοδος που το λιμάνι της Αγοράς γεμίζει με κόσμο, συνδέεται με ένα παλιό έθιμο της πολιτείας που λαμβάνει χώρα την Καθαρά Δευτέρα, το αλευρομουτζούρωμα. Πρόκειται για ένα ξεφάντωμα που παλιότερα αποτελούσε το τελευταίο γλέντι πριν το ταξίδι για τους καπετάνιους και τους ναύτες και διατηρείται μέχρι σήμερα συγκεντρώνοντας πλήθος επισκεπτών. Το έθιμο αυτό, που πλέον έχει εξελιχθεί σε τοπικό καρναβάλι, περιλαμβάνει «μάχες» με όπλα το αλεύρι και το φούμο, το τραγούδι και το χορό που κρατούν μέχρι τις απογευματινές ώρες.

Συνεχίζοντας, βλέπει κανείς λιγιστά καϊκια με χαρακτηριστικά γαλαξιδιώτικα ονόματα. Έτσι σιγά σιγά φτάνουμε στο Μόλο. Ο Μόλος κατασκευάστηκε το 1830,

με πέτρες που πάρθηκαν από το αρχαίο τείχος, με σκοπό να προστατεύονται εμπορεύματα των караβιών από τη βροχή. Σήμερα αποτελεί δημόσιο χώρο για το κοινό, ένα στοιχείο του οικισμού αισθητικής και όχι λειτουργικής βαρύτητας, με εξαίρεση τους θερινούς μήνες.

Εδώ αξίζει να κάνεις μια στάση, να καθίσεις σ' ένα από τα ξύλινα παγκάκια, να αγναντέψεις το δάσος της Πέρα Πάντας και να πιάσεις κουβέντα με τους ψαράδες. Το κiosk που υπάρχει σήμερα χτίστηκε μετά από το 1830 και διατηρείται με τη φροντίδα των κατοίκων της πολιτείας.

Ανηφορίζοντας προς το Χηρόλακα, συναντάμε την πλατεία του Κάβου με τον περιστροφικό Φάρο, σήμα κατατεθέν για τη ναυτική πολιτεία από το 1909. Το σημείο αυτό βρίσκεται στη «μύτη» της χερσονήσου όπου αναπτύσσεται ο οικισμός

και χωρίζει τα δύο λιμάνια, την Αγορά και το Χηρόλακα. Μπροστά μας το λιμάνι του Χηρόλακα με το παλιό καρνάγιο απέναντι, απομεινάρια των δεκάδων ναυπηγείων όπου κατασκευάζονταν τα ξακουστά γαλαξειδιώτικα καράβια.

Στη διαδρομή αυτή προς την πλατεία του Χηρόλακα, υπάρχει ένα απ' τα πιο σημαντικά αρχοντικά του Γαλαξειδιού, το Μπουρζέικο. Ένα απ' τα πιο επιβλητικά και καλοδιατηρημένα καπετανόσπιτα του 1855, που ξεχωρίζει ανάμεσα στα υπόλοιπα ακόμη και σήμερα, πλήρως ανακαινισμένο τόσο εξωτερικά όσο και στο εσωτερικό του. Λίγο παρακάτω, ένα σπίτι χτισμένο πάνω στα απομεινάρια του αρχαίου τείχους προκαλεί την έκπληξη. Βέβαια, κομμάτια του τείχους αυτού, που αποτελούσε το όριο του οικισμού κατά την αρχαιότητα, μπορεί κανείς να συναντήσει σε διάφορα σημεία του Γαλαξειδιού.

Κοντά στην πλατεία του Χηρόλακα, σε έναν από τους λιγοστούς ανοιχτούς χώρους μέσα στον πυκνοδομημένο οικισμό, βρίσκεται το παλιό αρχοντικό που στεγάζει σήμερα το Λαογραφικό Μουσείο της πολιτείας, το οποίο εγκαινιάστηκε τον

Ιανουάριο του 1994. Περιλαμβάνει αναπαραστάσεις από τη Γαλαξειδιώτικη ζωή της εποχής των караβιών, με τις πολυτελείς φορεσιές και τα ακριβά ξενόφερτα έπιπλα και στολίδια. Στη συλλογή επίσης συγκαταλέγονται γυναικεία εσώρουχα της εποχής εκείνης, είδη προικός και υφαντά. Όλα αυτά μας μεταφέρουν στο χρόνο και δείχνουν έντονα την επιρροή των ευρωπαϊκών προτύπων στην τότε καθημερινή ζωή του Γαλαξειδιώτη.

Φτάνουμε λοιπόν στην πλατεία του Χηρόλακα. Από εδώ ξεκινούσαν κάθε άνοιξη τα μακρινά ταξίδια τους τα ιστιοφόρα του γαλαξειδιώτικου στόλου και εδώ τερμάτιζαν το φθινόπωρο. Εδώ συναντιόντουσαν τα δύο κορυφαία συναισθήματα, η χαρά του γυρισμού και η λύπη του χαμού. Λέγεται ,μάλιστα, πως η ονομασία «Χηρόλακας» προήλθε από τις χήρες που σε αυτό το σημείο μοιρολογούσαν τον αδικοχαμένο καπετάνιο τους. Η βαριά άγκυρα που κοσμεί την πλατεία, αποτελεί το μόνο στοιχείο πλέον που θυμίζει κάτι από την εποχή εκείνη.

Από το Χηρόλακα, το μεγάλο ανοιχτό προλιμένα του Γαλαξιδιού, βλέπεις μια άλλη πλευρά του οικισμού, πιο γαλήνια, ενώ η απουσία καταστημάτων ενισχύει την παραδοσιακή του εικόνα. Η εκκλησία του Αγίου Νικολάου στέκει επιβλητικά στην κορυφή του λόφου.

4.3 ΣΤΑ ΚΑΝΤΟΥΝΙΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΝΙΚΟΛΑΟ

Δεν μπορεί κανείς να γνωρίσει σε βάθος τον οικισμό χωρίς να έχει περιπλανηθεί στα σοκάκια, τα λεγόμενα καντούνια, γύρω από τις δύο μεγαλύτερες εκκλησίες, τον Άγιο Νικόλαο και την Αγία Παρασκευή. Το Γαλαξίδι, από την προεπαναστατική περίοδο ήταν χτισμένο χωρίς σχέδιο και κανονικούς δρόμους. Έτσι προέκυψαν τα στενά αυτά περάσματα που ενώνουν τα σπίτια με τους βασικούς δρόμους και που αποτελούν την «σκαλωσιά κίνησης» μέσα στον οικισμό. Με αφετηρία τον Άγιο Νικόλαο, και βρίσκοντας πέρασμα μέσα από τα καντούνια, ο επισκέπτης πέφτει πάνω σε χρωματιστές πόρτες και παντζούρια, που φωτίζουν τις περίτεχνες σιδεριές των μπαλκονιών και αντανakλώνται

στη θάλασσα. Παντού γύρω το μάτι βρίσκει διέξοδο προς αυτή, μέσα από ανοίγματα που θυμίζουν καλά σκηνοθετημένα πλάνα. Με τον ίδιο τρόπο το καμπαναριό του Αγίου Νικολάου ξεπροβάλλει από παντού...

Ναυτική κατεξοχήν πολιτεία το Γαλαξίδι, δεν θα μπορούσε να μην τιμήσει τον προστάτη των ναυτικών, χτίζοντας ένα ναό αφιερωμένο σε αυτόν στο υψηλότερο σημείο του οικισμού. Οι διαστάσεις του ναού είναι επιβλητικές είτε από μακρινή απόσταση, είτε από κοντά. Εκκλησία βυζαντινού ρυθμού, τρίκλιτη, με δύο καμπαναριά και τρούλο στην κορυφή ορατό από χιλιόμετρα μακριά. Ο πρώτος

βυζαντινός ναός περιορισμένων διαστάσεων χτίστηκε στην συγκεκριμένη θέση τον έβδομο περίπου αιώνα. Στην περίοδο της τουρκοκρατίας οι κάτοικοι του Γαλαξιδίου, ορμώμενοι από την αγάπη τους για τη θάλασσα, πετυχαίνουν την ανέγερση νέου μεγαλύτερου ναού. Μάλιστα πλήρωσαν πέντε χιλιάδες γρόσια στον Πασά των Ιωαννίνων προκειμένου να καταφέρουν το σκοπό τους. Και πάλι, οι διαστάσεις ήταν ανεπαρκείς για να στεγάσουν την μεγάλη αγάπη των Γαλαξιδιωτών για τον προστάτη τους. Το χτίσιμο του ναού του Αγίου Νικολάου όπως σώζεται μέχρι σήμερα ξεκίνησε το 1896 και ολοκληρώθηκε το 1902, προκαλώντας θαυμασμό και δέος σε επισκέπτες και κατοίκους του οικισμού. Δυστυχώς, οι καταστροφές που υπέστη κατά καιρούς από σεισμούς καθώς και τα έργα αποκατάστασής τους, απέτρεψαν την είσοδό μας στο εσωτερικό της εκκλησίας. Ωστόσο φημίζεται για το περίτεχνο τέμπλο της, ένα αριστούργημα ξυλογλυπτικής με μεγάλο θρησκευτικό και καλλιτεχνικό ενδιαφέρον, κατασκευασμένο από τεχνίτη που οι κάτοικοι έφεραν από την Ήπειρο ειδικά για το λόγο αυτό. Την επιβλητική παρουσία του Αγίου Νικολάου συμπληρώνει το ομώνυμο λιθόστρωτο καντούνι που ξεκινάει από το ναό και κατηφορίζει στο λιμάνι της αγοράς. Μια λωρίδα στεριάς που ενώνει τη θάλασσα με τον προστάτη της.

Λίγα μέτρα πιο κάτω, ανάμεσα στα γραφικά σπίτια, υπάρχει η παλιά εκκλησία της Αγίας Παρασκευής. Χτισμένη πριν τον δέκατο έκτο αιώνα, πήρε τη σημερινή της μορφή το 1847. Μια πλούσια συλλογή από παλιές εικόνες, το τέμπλο από ξύλο καρυδιάς, μα κυρίως το περίφημο ηλιακό ημερολόγιο στο δάπεδο του ναού τον καθιστούν ως ένα από τα σημεία που αξίζει κανείς να επισκεφθεί στο Γαλαξίδι. Δίπλα από την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής η μικρή πλατεία Σάθα αποτελεί ανάσα μέσα στον πυκνοδομημένο ιστό, καθώς και ευχάριστο σημείο στάσης από όπου μπορείς να δεις μέρος του οικισμού από ψηλά. Εδώ υπάρχει ταμπέλα που δείχνει το δρόμο για το Ναυτικό Μουσείο Γαλαξιδίου.

Το καντούνι της Αγίας Παρασκευής, η οδός Μουσείου, καταλήγει στο πρόσφατα ανακαινισμένο κτίριο που «φιλοξενεί» το ξακουστό ναυτικό παρελθόν της πολιτείας. Ένα από τα λιγοστά ναυτικά μουσεία της Ελλάδας και μάλιστα από τα παλαιότερα, ιδρύθηκε το 1928. Ό,τι για χρόνια στόλιζε τα σπίτια των Γαλαξιδιωτών, πορτρέτα ιστιοφόρων, εξαρτήματα караβιών, ναυτιλιακά όργανα, ναυτικά εργαλεία, χάρτες, ημερολόγια, όλα οικογενειακά κειμήλια που συγκεντρώθηκαν πρόθυμα και αποτελούν πολύτιμη ιστορική μαρτυρία της ναυτικής ακμής. Εδώ φυλάσσεται και το μοναδικό χειρόγραφο του Χρονικού του Γαλαξιδιού, ένα από τα σημαντικότερα μεταβυζαντινά κείμενα που αποτελεί έργο μοναδικής αξίας και ένα σπουδαίο μνημείο του λόγου και του πνεύματος της εποχής του. Ολόκληρη η ναυτική παράδοση της πολιτείας ξεδιπλώνεται στα μάτια μας. Η φαντασία ταξιδεύει για μια ακόμη φορά στην εποχή των караβιών. Και κατηφορίζουμε προς το λιμάνι της Αγοράς.

4.4 Ο ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Ο δεύτερος κεντρικός δρόμος του Γαλαξιδιού, είναι αυτός που συνδέει το λιμάνι της Αγοράς με το εσωτερικό του οικισμού και καταλήγει στην πλατεία Ηρώων. Ο συγκεκριμένος δρόμος συγκεντρώνει σήμερα το μεγαλύτερο μέρος της εμπορικής δραστηριότητας και αποτελεί βασικό άξονα οδικής κυκλοφορίας. Στην πλατεία Μάμα, νοικοκυρές πηγαينوέρχονται με ψώνια, κουβέντες και πειράγματα στα γύρω καφενεία και ευωδιές παραδοσιακών γλυκών στα γραφικά μαγαζάκια μαρτυρούν ότι εδώ χτυπά η καρδιά της εμπορικής ζωής του τόπου. Η μόνη διαφορά είναι ότι δεν συναντάς βιασύνη ή εκνευρισμό, παρά μόνο ευγενικά πρόσωπα που σου προσφέρουν απλόχερα την καλημέρα τους. Μέχρι περίπου τη δεκαετία του εβδομήντα η φωνή του ντελάλη συμπλήρωνε το σκηνικό, με τις νοικοκυρές να παρατάνε τις δουλειές τους για να ακούσουν τι νέα τους φέρνει.

Όταν πλησιάζει το μεσημέρι ο κόσμος λιγοστεύει και ο δρόμος ησυχάζει. Το νεοκλασικό κτίριο του Παρθεναγωγείου ξεπροβάλλει μέσα από το στενό πέρασμα.

Χτίστηκε το 1880 και στέγασε τη σχολή θηλαίων μέχρι το 1929. Σήμερα, οι ευρύχωρες αίθουσές του προσφέρονται για διαλέξεις, συγκεντρώσεις και ημερίδες, ενώ λειτουργεί και σαν δημοτικός κινηματογράφος. Για πολλά χρόνια

εγκαταλείφθηκε και μάλιστα προκειμένου να μην καταρρεύσει η σχολική εφορία το δημοπράτησε . Το ζεύγος Ευθυμία και Παναγιώτης Κουλομπούρου το αγόρασε και με τη σειρά του το δώρισε στην κοινότητα Γαλαξιδίου. Από το 1992 το υπουργείο πολιτισμού το έχει ανακηρύξει

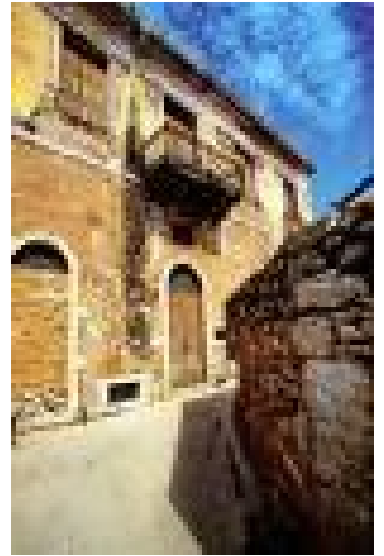
διατηρητέο μνημείο λόγω της αρχιτεκτονικής και της ιστορικής σημασίας του. Ο εμπορικός δρόμος καταλήγει στην πλατεία Ηρώων ή αλλιώς Μανουσάκια, που αποτέλεσε την κεντρική πλατεία του οικισμού μέχρι το 1895. στη μέση της πλατείας βρίσκεται μαρμάρινο ηρώο με τα ονόματα των πεσόντων Γαλαξιδιωτών, ενώ τριγύρω μικρά καταστήματα ολοκληρώνουν το δρόμο της αγοράς.

4.5 ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΑ ΠΑΝΤΑΣ

Από τα λιμάνια, τις πλατείες και τα σοκάκια του οικισμού, περνάμε στην αντίπερα όχθη, στο δάσος της Πέρα Πάντας, απ' όπου μπορεί ο επισκέπτης να αποκτήσει ολοκληρωμένη εικόνα του Γαλαξιδιού.

Το πρωί με το ξημέρωμα και το απόγευμα, καθώς πλησιάζει το σούρουπο, η διαδρομή αυτή αποτελεί ιδανικό περίπατο για ηρεμία και χαλάρωση. Το δάσος με τα κυπαρίσσια τα πεύκα απλώνεται μπροστά, και αποτελεί καμάρι για την πολιτεία, εφόσον δημιουργήθηκε το 1929 και διατηρείται μέχρι σήμερα με πολύ κόπο και φροντίδα, μέσα από εθελοντική εργασία των ίδιων των κατοίκων.

Κατά μήκος των φυσικών κολπίσκων, που οι ντόπιοι αποκαλούν «σκούλες», πεντακάθαρα ολόκληρος ο οικισμός «κατηφορίζει» από την κορυφή του λόφου μέχρι τη θάλασσα, με τον Άγιο Νικόλαο να ξεπροβάλλει στο ψηλότερο σημείο. Γύρω από αυτόν, απλώνονται τα περήφανα καπετανόσπιτα και χαμηλότερα τα σπίτια των ναυτών, πιο ταπεινά και απλά, με τα κεραμίδια τις αυλές τους. Ανάμεσά τους διακρίνονται τα καντούνια του Αγίου Νικολάου και της Αγίας Παρασκευής, ενώ κατά μήκος της παραλίας τα κουτουκάκια και καφεενεία συμπληρώνουν το σκηνικό, ενώ ο δρόμος καταλήγει στην εξοχική πλατεία Κεντρί. Με ευκολία διακρίνονται τα φώτα της Ιτέας, του Χριστού και των Δελφών ενώ σε μικρή απόσταση βρίσκονται τα νησιά της Αψηφιάς και του Αγίου Γεωργίου, που αποτελούσαν καταφύγιο για τους κατοίκους του Γαλαξιδίου κατά τις εχθρικές επιδρομές.

Μέσα από αυτή την περιήγηση, το συμπέρασμα είναι πως η δεύτερη διαδρομή, η περιπλάνηση δηλαδή στα σοκάκια του οικισμού, αποτελεί την πιο σημαντική στο

Γαλαξίδι- ειδικότερα για κάποιον που θα το επισκεφθεί για πρώτη φορά- χωρίς, βέβαια, αυτό να σημαίνει πως ο παραλίμνιος και ο εμπορικός άξονας (η πρώτη και η τρίτη αντίστοιχα διαδρομή) χάνουν την αναμφισβήτητη αξία τους. Μέσα από αυτή την περιπλάνηση, δίνεται στον επισκέπτη η

δυνατότητα να γνωρίσει σε βάθος τον οικισμό και να διακρίνει την ταυτότητα και τις ποιότητές του, όπως το φυσικό φως και τη διέξοδο που βρίσκει μέσα από τα στενά περάσματα, τη μικροκλίμακα του δομημένου χώρου καθώς και τη δυναμική του, την εναλλαγή δηλαδή εικόνων και χρωμάτων και τις οπτικές φυγές προς τη θάλασσα, που αποκαλύπτονται με την ελάχιστη μετατόπιση του ματιού.

Αυτό που μένει είναι να αναλογιστούμε τα προβλήματα και τις ανάγκες του, ώστε να μπορέσει να διατηρηθεί ο παραδοσιακός του χαρακτήρας, ενταγμένος στα πλαίσια της σύγχρονης ζωής.

4.6 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Το Γαλαξίδι αποτελεί προορισμό παντός τύπου και καιρού. Διαθέτει γραφικότητα νησιού και φυσική ομορφιά βουνού, και μπορεί να το απολαύσει κανείς εξίσου το χειμώνα και το καλοκαίρι. Είναι χτισμένο σε δύο λόφους συνδυασμός που συμβάλλει στο ευχάριστο και αναζωογονητικό κλίμα.

Έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που το Γαλαξίδι ήταν μια σημαντική ναυτική πολιτεία με πολύ μεγάλο στόλο, ναυπηγείο και συχνά δρομολόγια. Σήμερα είναι μια όμορφη παραλιακή πόλη με ταβερνάκια με θαλασσινούς μεζέδες, τουρισμό και πολλούς επισκέπτες του Σαββατοκύριακου. Οι καφετέριες και τα μπαράκια μπροστά στη θάλασσα αφθονούν. Σε αυτό το σκηνικό, το καθαρά νησιώτικο, με τα σοκάκια και τα μεγάλα άσπρα σπίτια με τα γαλάζια παραθυρόφυλλα, στριμώχνουν τα όνειρα του διημέρου οι ταξιδιώτες.

Μετά τον λόφο Πέρα Πάντα, στο επόμενο κολπάκι από το Γαλαξίδι, οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να περπατήσουν κάτω από τα δέντρα και δίπλα στη θάλασσα. Οικογένειες στήνουν αυτοσχέδια πικ νικ, ενώ μεσήλικες κάνουν πεζοπορία ή jogging.

Το λιμάνι του οικισμού, ολοκαίνουριο σήμερα μετά την κατασκευή του που διήρκησε δύο χρόνια και το κράτησε κλειστό, είναι έτοιμο και ανοιχτό για τα σκάφη να το προσεγγίσουν. Έτοιμο να υποδεχτεί ταξιδευτές και καπετάνιους, παρέες από Έλληνες, Αμερικάνους, Γάλλους και Ιταλούς με τα σκάφη ή τα ιστιοπλοϊκά τους. Ύστερα τους υποδέχεται ο οικισμός όπου κάνουν βόλτα στα στενά του και γεμίζουν τις ψαροταβέρνες της Ακτής Οιάνθειας, που μένουν ανοιχτές όλο το χρόνο.

Οι εγκαταστάσεις στον οικισμό προσφέρονται για τον γρήγορο ανεφοδιασμό των σκαφών.

Η πόλη δεν έχει πάρα πολλά αξιοθέατα, περίπλοκες διαδρομές, και αξιόλογη βραδυνή ζωή. Αλλά για αυτόν ακριβώς το λόγο την προτιμούν εδώ

και πολλές δεκαετίες πάρα πολλοί ταξιδιώτες από την Αθήνα και τις γύρω περιοχές. Για την απέριττη ομορφιά της, την γαλήνη και την ηρεμία της.

Το Γαλαξίδι δεν ανήκει σε εκείνα τα παραθαλάσσια μέρη που ερημώνουν το χειμώνα. Ειδικά τα Σαββατοκύριακα πάρα πολύς κόσμος το επιλέγει για απόδραση. Ακόμα και σκιέρ από την Αράχωβα ή ξένοι που κάνουν αρχαιολογικό τουρισμό στους Δελφούς, θα πεταχτούν μια βόλτα μέχρι εδώ. Ακόμα και όταν η θάλασσα είναι αγριεμένη και το αεράκι παγωμένο, το Γαλαξίδι ανάβει τα φώτα του και υποδέχεται τον κόσμο στα στολισμένα μαγαζιά και τα φιλόξενα ξενοδοχεία του.

Το Γαλαξίδι προσφέρεται επίσης και για τους λάτρεις του εναλλακτικού τουρισμού με υπέροχες διαδρομές μέσα στη φύση. Περπατήστε στα μονοπάτια της περιοχής όπως στο δάσος των Κέδρων, στη Βουνιχώρα και στο Μοναστήρι της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος, σε μια υπέροχη διαδρομή ανάμεσα σε ελιές, και απολαύστε τα δώρα της φύσης της ευρύτερης περιοχής του Γαλαξιδίου.

Οι εβδομάδες της Αποκριάς για το Γαλαξίδι αποκτούν ιδιαίτερη εορταστική και ψυχαγωγική ζωντάνια. Με το άνοιγμα του Τριωδίου αρχίζει μια σειρά εκδηλώσεων με φωτιές στις πλατείες, χορούς και αυτοσχέδια μασκαρέματα. Ένα πρόγραμμα που έχει σαν αποκορύφωμα το Αλευρομουτζούρωμα της Καθαρής Δευτέρας, το πανάρχαιο και μοναδικό στην Ελλάδα έθιμο, που τηρούν κάθε χρόνο οι Γαλαξιδιώτες με θρησκευτική ευλάβεια. Με πίπιζες και νταούλια και ομάδες κουδουνοφόρων, μουτζουρωμένοι κάθε ηλικίας κατακλύζουν την παραλία σ' ένα φαντασμαγορικό παζλ ανθρώπων και χρωμάτων, κι ένα διονυσιακό ξεφάντωμα που όμοιό του δεν υπάρχει σε κανένα μέρος του κόσμου.

Το καλοκαίρι επίσης είναι μια πολύ καλή επιλογή το Γαλαξίδι, μιας και διαθέτει οργανωμένες αμμουδιές για κολύμπι αλλά και θαλάσσια σπορ. Επισκεφτείτε την πλαζ Καλαφάτη, την παραλία του Ναυτικού Ομίλου κ.α.

Το Γαλαξίδι απέχει από την Αθήνα περίπου 210 χλμ., δηλαδή περίπου 3 ώρες, και μόλις 1.5 ώρα από την Πάτρα. Η πρόσβαση στον οικισμό γίνεται μόνο οδικώς.

Οι τουρίστες, για τη διαμονή τους στο Γαλαξίδι αλλά και στη γύρω περιοχή, θα βρουν αρκετά ξενοδοχεία, παραδοσιακά ξενοδοχεία, αναπαλαιωμένα αρχοντικά, διαφόρων κατηγοριών με ποικιλία τιμών.

Πιο συγκεκριμένα, ο οικισμός διαθέτει 6 ξενοδοχεία Α' Β' Γ' και Δ' κατηγορίας, με δυναμικότητα που κυμαίνεται από 90 έως και 20 κλίνες.

Επίσης διαθέτει 3 ξενοδοχεία παραδοσιακού στυλ, δυναμικότητας από 18 έως και 15 κλινών, και τέλος, διαθέτει αρκετές πανσιόν αρκετά οικονομικές που μπορούν να φιλοξενήσουν από 10 έως 30 άτομα.

Ο παραδοσιακός χαρακτήρας της πόλης και η γαλήνη που αποπνέει το κάνει ένα μοναδικό ρομαντικό προορισμό. Οι επισκέπτες, μπορούν να περιηγηθούν στα σοκάκια και να απολαύσουν το φαγητό ή τον καφέ τους στο γραφικό λιμανάκι, με τα μπαράκια, τα καφέ, και τις υπέροχες ψαροταβέρνες του.

Ο επισκέπτης επίσης, μπορεί να κάνει μια βόλτα στους Δελφούς και τη γραφική Αράχωβα. Ειδικά το χειμώνα, μια βόλτα στο χιονοδρομικό επιβάλλεται! Πολλά ταξιδιωτικά γραφεία μάλιστα προγραμματίζουν εκδρομές ομαδικές στην Αράχωβα και τους Δελφούς, συνδυάζοντας κάποιες μέρες παραμονής στο Γαλαξίδι.

Πρόκειται για ένα πολύ όμορφο και παραδοσιακό μέρος που αποτελεί συχνό προορισμό για ένα ρομαντικό ή χαλαρωτικό σαββατοκύριακο. Η κίνηση τα σαββατοκύριακά αυξάνεται κατακόρυφα, ενώ στα τριήμερα ο οικισμός σφύζει από ζωή!

Όποιον τουριστικό οδηγό και να ανοίξει κανείς, θα διαπιστώσει πως μια επίσκεψη στο Γαλαξίδι πρέπει να συνοδεύεται από τα εξής:

- Μια απογευματινή βόλτα στο Άλσος της Πέρα Πάντας.
- Μια επίσκεψη στο Ναό του Αγίου Νικολάου, πολιούχου της πόλης, με το αξιοθαύμαστο ξυλόγλυπτο τέμπλο.
- Μια επίσκεψη στο διεθνές μνημείο <<Η γυναίκα του Ναυτικού>>
- Ένα προσκύνημα στο Ναό της Αγίας Παρασκευής με τον μοναδικό ζωδιακό κύκλο στο πάτωμα.
- Έναν καφέ στις παραθαλάσσιες καφετέριες.
- Μια επίσκεψη στο μοναστήρι της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος, όπου γράφτηκε το Χρονικό του Γαλαξιδιού.
- Ένα ποτό στα μπαράκια του οικισμού με θέα το Χηρόλακα.
- Μια βόλτα στην κοντινή παραθαλάσσια Ερατεινή.
- Μια επίσκεψη στο Ναυτικό Μουσείο με τα πολύ ενδιαφέροντα εκθέματα.

Το Γαλαξίδι όμως δεν είναι μόνο τα παραπάνω. Είναι, κυρίως, οι ευγενικοί και γελαστοί κάτοικοί του, είναι οι ταβέρνες και οι ουζερί να σερβίρουν φρέσκα θαλασσινά και ψάρια, είναι τα μπαράκια του και οι καφενέδες, όλα πνιγμένα στα γεράνια και στο γιασεμί. Είναι οι παραλίες του, είναι οι κοντινοί του ψαρότοποι για τους ενθουσιώδεις ψαράδες, είναι οι ταρσανάδες του, που ακόμα φτιάχνουν καλοτάξιδα σκαριά, είναι και η ομορφιά του τόπου που κάνει τις φωτογραφικές μηχανές να «ανάβουν»

5. ΓΑΛΑΞΙΔΙΩΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

5.1 ΤΑ ΣΠΙΤΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Η αρχιτεκτονική ταυτότητα του οικισμού του Γαλαξιδίου αποτελεί μέρος της ιστορικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς, καθώς «εσωκλείει» ένα σημαντικό κομμάτι της ελληνικής ιστορίας και της ναυτικής μας παράδοσης. Σήμερα το Γαλαξίδι έχει καταφέρει να διατηρήσει σε μεγάλο βαθμό την ταυτότητα αυτή και αυτό οφείλεται στην ευαισθησία και την αγάπη των ίδιων των κατοίκων για τον τόπο τους, αλλά και στη θέσπιση διαταγμάτων για την προστασία του. Έτσι, νομοθετικά η πολιτεία χαρακτηρίζεται ως «Ιστορικός διατηρητέος οικισμός» και ιδιαίτερα ως «Ιστορικό διατηρητέο μνημείο και υπάγεται στην αρχαιολογική υπηρεσία των Δελφών, ενώ πολεοδομικά ανήκει στην Άμφισσα.

Η πολιτεία διαμορφώθηκε χωρίς ιδιαίτερους σχεδιασμούς και τεχνικούς ή νομικούς όρους δόμησης, αλλά περισσότερο προσαρμοσμένη σε φυσικούς, κλιματολογικούς και οικονομικοκοινωνικούς παράγοντες, εναρμονισμένη με το τοπίο, με κλίμακα και μέτρο τον άνθρωπο. Παρουσιάζει, λοιπόν, ελεύθερη αλλά πυκνή δόμηση, με δύο βασικούς δρόμους, της σημερινής Αγοράς και τον παραλιακό. Βασικούς, επίσης, δρόμους αποτελούν τα λεγόμενα καντούνια της Αγίας Παρασκευής και του Αγίου Νικολάου ενώ την κυκλοφορία στο εσωτερικό του οικισμού συμπληρώνουν τα ακανόνιστα, στενά σοκάκια ανάμεσα στα σπίτια.

Η δομική φυσιγνωμία του οικισμού, όπως διατηρείται μέχρι σήμερα, αποτελεί κατά το μεγαλύτερό του κομμάτι έργο της εποχής της ναυτικής ακμής της πολιτείας (1829-1910). Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, ενώ υπήρχε οικονομική ευρωστία στο Γαλαξίδι, δόθηκε ιδιαίτερη φροντίδα στα δημόσια έργα

και κτίρια, σε αντίθεση με τα σπίτια τα οποία διατηρήθηκαν σε στοιχειώδη κατάσταση ώστε να μην προκαλέσουν το ενδιαφέρον των Τούρκων.

Στο Γαλαξίδι, λοιπόν, η αρχιτεκτονική έκφραση επηρεάστηκε από το ναυτικό χαρακτήρα των κατοίκων, που ως κοσμογυρισμένοι είχαν αποκτήσει διαφορετική αντίληψη για την αρχιτεκτονική. Ενδιαφέρονταν, δηλαδή, να εισάγουν από το εξωτερικό οικοδομικά υλικά και τεχνίτες, καθώς και να μεταφέρουν στην πόλη τους πλήθος εικόνων από τα ταξίδια τους στα λιμάνια της Ευρώπης. Στα σπίτια τους, εξάλλου, προσέθεταν τα δικά τους βιώματα (φόβος επιδρομών και σεισμών) και ενσωμάτωναν μέρος της ναυτικής τους ζωής.

Τα Γαλαξιδιώτικα σπίτια στο σύνολό τους αποτελούν την απόλυτη έκφραση της κοινωνικής οργάνωσης της πολιτείας στο δομημένο περιβάλλον. Συνεπώς, μπορούν να καταταχθούν σε τρεις κατηγορίες: στα αρχοντικά, στα νεοκλασικά/

Αρχοντικό

Νεοκλασικό

Λαϊκά σπίτια

αστικά και στα λαϊκά μικρά σπίτια.

Τα πρώτα αρχοντικά άρχισαν να κτίζονται γύρω στα 1850 και αποτελούσαν τα σπίτια των μεγάλων καπεταναίων της πολιτείας. Συνήθως τριώροφα και πάντα πέτρινα και επιβλητικά, κτίζονταν δίπλα στη θάλασσα επιδεικνύοντας τον πλούτο και τη δύναμη της πολιτείας κατά την εποχή των καραβιών. Πολλά σπίτια μάλιστα έχουν ταβάνια σχεδιασμένα από Ιταλούς ζωγράφους. Μερικά από τα αρχοντικά που ξεχωρίζουν για την τεχνοτροπία τους είναι το *Μπουρζέϊκο* του Κατσούλη, το *Δεδουσαιίκο* του караβοκύρη Δεδούση, το *Μοσχολαίικο*, το *Νινείκο* του Π. Τσούνα κ.α.

Τα αρχοντικά συνήθως, όπως προαναφέρθηκε, αποτελούνται από τρία μέρη :το κατώγι, το ισόγειο και το «απάνω πάτωμα». Το κατώγι, που τις περισσότερες

φορές είναι ισόγειο και σπανιότερα υπόγειο, στεγάζει τη στέρνα- όταν υπάρχει- με το βρόχινο νερό καθώς και την αποθήκη των τροφίμων. Κατά την εποχή της ναυτικής ακμής χρησίμευε επίσης για την αποθήκευση των ναυτικών εργαλείων και των εξαρτημάτων των караβιών ή πολλές φορές και σαν θησαυροφυλάκιο. Η πρόσβαση στο κατώγι γίνεται είτε από την αυλή είτε μέσω καταπακτής με σκάλα από την κουζίνα.

Η κύρια είσοδος, με ξύλινη πόρτα και πέτρινα ή μαρμάρινα σκαλοπάτια, οδηγεί στο ισόγειο (υπερυψωμένο), το οποίο αποτελεί το βασικό χώρο διαβίωσης και περιλαμβάνει την κουζίνα, τη σάλα, το χειμωνιάτικο με το τζάκι, την τραπεζαρία και τα υπνοδωμάτια (το λουτρό συνήθως βρίσκεται έξω από το σπίτι, στην αυλή). Στο κέντρο του χώρου υπάρχει η σκάλα, συνήθως ξύλινη και σπανιότερα πέτρινη, που οδηγεί στο λεγόμενο «απάνω πάτωμα». Σε αυτό βρίσκονται ένας χώρος υποδοχής, σάλα και το γραφείο του καπετάνιου με πρόσβαση στον εξώστη. Βέβαια, σε πολλές περιπτώσεις, κυρίως κατά την εποχή των караβιών, το τελευταίο πάτωμα ήταν ένας ενιαίος χώρος με εμφανή τα δοκάρια της στέγης και με πολλά ανοίγματα. Ο χώρος αυτός, το λεγόμενο «αβέρτο», ήταν προσαρμοσμένος κατά αυτόν τον τρόπο στις ανάγκες του ναυτικού επαγγέλματος, αφού εδώ σχεδιάζονταν και ράβονταν τα πανιά των караβιών κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Το καλοκαίρι, στο χώρο αυτό γίνονταν οι χοροί και οι δεξιώσεις για μεγάλα οικογενειακά γεγονότα.

Εξωτερικά τα αρχοντικά χτίζονται από λαξευμένη πέτρα και σαν συνδετικό στοιχείο χρησιμοποιείται η «μπαρτόλακα», ένα είδος θηραϊκού κονιάματος, πολύ ισχυρό. Άλλο είδος συνδετικού που χρησιμοποιείται είναι το ασβεστοκονίαμα. Οι τοίχοι συνδέονται οριζόντια με σιδηροδεσιές εμφανείς στις γωνίες του κτιρίου. Το πάχος των εξωτερικών τοίχων είναι 72 εκατοστά και είναι άλλοτε επιχρισμένοι και άλλοτε όχι. Τα αγκωνάρια στις γωνίες είναι πάντα ανεπίχρηστα. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στο οριζόντιο πελεκητό αγκωνάρι που βρίσκεται στο δεύτερο πάτωμα, παρόλο που δε φαίνεται να έχει τόσο στατική αξία όσο μορφολογική. Οι εσωτερικοί τοίχοι είναι τσατμάδες επιχρισμένοι με ασβέστη και τα πατώματα ξύλινα. Επίσης ξύλινα κατασκευάζονται τα ταβάνια, με επιμελημένη προσαρμογή των ξύλων

(στέγαση εμφανής χωρίς ψευδοροφή). Σε κάποιες περιπτώσεις τα ταβάνια είναι γύψινα και έχουν αξιόλογες ζωγραφίες από Ιταλούς τεχνίτες, γεγονός που δείχνει την ευρωπαϊκή επίδραση στο Γαλαξίδι. Οι στέγες των αρχοντικών είναι τετράριχτες και κατασκευάζονται από γαλλικό κεραμίδι. Περιμετρικά έχουν πολλές φορές γύψινο γείσο που χρησιμεύει για να συγκεντρώνει το βρόχινο νερό σε λούκια που καταλήγουν σε στέρνα. Εσωτερικά, τα δοκάρια που στηρίζουν τη στέγη τοποθετούνται κατά τέτοιο τρόπο μεταξύ τους ώστε να μη χρειάζεται να καρφωθούν. Τα εξωτερικά κουφώματα είναι συνήθως καρφωτά στο ισόγειο για ασφάλεια και περσιδωτά στον όροφο. Στις περισσότερες περιπτώσεις βάφονται με ζωνρά χρώματα, κυρίως μπλε ή πράσινα. Το πλαίσιό τους είναι γύψινο, χωρίς διάκοσμο. Οι εξωτερικές πόρτες είναι ξύλινες, σκαλισμένες και διακοσμούνται περισσότερο στις μεταγενέστερες κατοικίες.

Σήμερα σώζονται πολλά από αυτά τα αρχοντικά, που είτε έχουν ανακαινισθεί και χρησιμοποιούνται για κατοίκηση είτε έχουν ενσωματωθεί σε αυτά άλλες λειτουργίες, κυρίως δημόσιες. Ένα από τα πιο καλοδιατηρημένα αρχοντικά αποτελεί το Μπουρζέικο που βρίσκεται πάνω στον παραλιακό δρόμο στο λιμάνι του Χηρόλακα. Χτίστηκε το 1855 και εξακολουθεί ακόμη και σήμερα να στέκει επιβλητικά και να ξεχωρίζει ανάμεσα στα άλλα σπίτια. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα ανακαινίστηκε από τον σημερινό ιδιοκτήτη του, ο οποίος το χρησιμοποιεί για κατοίκηση. Επίσης, ανάμεσα στα άλλα αρχοντικά που έχουν σωθεί είναι η οικία Τζιγγούνη και η οικία Καμμένου.

Το πρώτο χτίστηκε το 1858 και βρίσκεται στον παραλιακό δρόμο. Αποτελεί αρχοντικό με σοφίτα, η οποία επικοινωνεί με δωμάτιο του ορόφου μέσω καταπακτής με πολύ στενή σκάλα. Στο ισόγειο βρίσκονται ο χώρος υποδοχής, πρόχειρο καθιστικό, κουζίνα και ξενώνας και είναι στρωμένο με χαλικωτό δάπεδο. Στον όροφο υπάρχουν δύο υπνοδωμάτια, σάλα και γραφείο. Η

διάταξη των χώρων είναι αντικριστή στις πλευρές του κεντρικού διαδρόμου που οδηγεί στο κλιμακοστάσιο.

Το δεύτερο αποτελεί αρχοντικό με αβέρτο και είναι από τα μεγαλύτερα και παλαιότερα αρχοντικά. Το σχέδιό του αποδίδεται σε βενετσιάνο αρχιτέκτονα. Το ισόγειο είναι χωρισμένο σε τρία ίσα μέρη με κεντρικό ένα διάδρομο-χώρο υποδοχής που καταλήγει σε σκάλα με τα πρώτα σκαλοπάτια πέτρινα. Το κλιμακοστάσιο τονίζεται από ημικυκλικό τόξο στην οροφή. Δεξιά και αριστερά του διαδρόμου υπάρχουν από δύο δωμάτια, σκοτεινά λόγω των μικρών ανοιγμάτων και χρησιμεύουν ως βοηθητικοί χώροι. Στον όροφο βρίσκονται η σάλα, το γραφείο, τα υπνοδωμάτια και η κουζίνα. Το αβέρτο σήμερα έχει χωριστεί σε μικρότερα δωμάτια.

Τα νεοκλασικά σπίτια, τα οποία αποτελούν την έκφραση της αστικής κατοικίας για το Γαλαξίδι, είναι οι κατοικίες επαγγελματιών διαφόρων ειδών και βρίσκονται κυρίως στην περιοχή της σημερινής αγοράς. Πρόκειται για κατοικίες μικρότερου μεγέθους και λιγότερων χώρων, ωστόσο η διακόσμηση εσωτερικά και εξωτερικά καθώς και τα μορφολογικά τους στοιχεία μιμούνται τα αρχοντικά. Τα σπίτια αυτά είναι συνήθως διώροφα με ημιυπόγειο. Η κύρια είσοδος οδηγεί στο διάδρομο, στο βάθος του οποίου υπάρχει ξύλινη σκάλα για το πάνω πάτωμα. Δεξιά και αριστερά υπάρχουν δωμάτια και την αντίστοιχη διαίρεση ακολουθεί και το πάνω πάτωμα. Σε κάποια από αυτά, επίσης, συνηθίζεται η παράσταση των γωνιών με κιονόκρανα στην κορυφή. Στα νεοκλασικά-αστικά σπίτια εντάσσονται και οι κατοικίες της παραλίας με κατάστημα στο ισόγειο.

Ένα από τα παλιότερα νεοκλασικά σπίτια αποτελεί η οικία Στεφανάτου που χτίστηκε το 1875. Περιλαμβάνει υπόγειο με στέρνα και με πρόσβαση εξωτερικά από την αυλή. Στο υπερυψωμένο ισόγειο υπάρχουν τρεις χώροι, το πρόχειρο καθιστικό, η αποθήκη και η κουζίνα,

διατεταγμένα στη μια πλευρά του διαδρόμου. Στον όροφο βρίσκονται τα υπνοδωμάτια και η σάλα. Η όψη παρουσιάζει συμμετρικά ανοίγματα, με εξώστη στον όροφο με μαρμάρινα φουρούσια.

Τα λαϊκά μικρότερα σπίτια είναι οι κατοικίες ανθρώπων με πολύ μικρότερες οικονομικές δυνατότητες(ναυτόσπιτα). Αποτελούνται απ' το κατώγι, το ισόγειο και έναν όροφο ενώ χαρακτηρίζονται από μικρότερες διαστάσεις, μικρότερα ανοίγματα και ύψη ορόφων. Στο ισόγειο βρίσκονται οι βοηθητικοί χώροι και η κουζίνα με καταπακτή για το κατώγι ενώ στον όροφο τα υπνοδωμάτια και χώρος υποδοχής. Οι εξωτερικοί τοίχοι είναι φτιαγμένοι από πλίνθους, με πηλό και άχυρο και μόνο η βάση τους ως τον πρώτο όροφο είναι πετρόχτιστη. Τα σπίτια αυτά μιμούνται ως ένα βαθμό τους χώρους των αρχοντικών, παρουσιάζουν όμως και στοιχεία αυτογενούς λαϊκής αρχιτεκτονικής, ιδιαίτερα στις όψεις (έντονα χρώματα).

Ένας άλλος χαρακτηριστικός τύπος κατοικίας της περιοχής είναι το «αδελφομοίρι» και προήλθε από το κοινωνικό φαινόμενο του χωρισμού ενός σπιτιού στα δύο. Πρόκειται δηλαδή για κατακόρυφη ιδιοκτησία σε κοινό οικόπεδο, ώστε ο κάθε κληρονόμος (κυρίως αδέρφια) να πάρει ίσο μερτικό. Το αδελφομοίρι, λοιπόν, εξωτερικά αποτελεί ένα ενιαίο κτίριο ενώ εσωτερικά περιλαμβάνει δύο ανεξάρτητες κατοικίες. Σε πολλές περιπτώσεις ο χωρισμός αυτός δημιουργεί διαφοροποίηση στο εξωτερικό με αποτέλεσμα το κτίριο να παρουσιάζει δύο διαφορετικές προσόψεις.

Όλα τα σπίτια του Γαλαξιδίου έχουν αυλές, που στρώνονται είτε με βότσαλα είτε με μαλτεζόπλακες και περιβάλλονται από ψηλούς πέτρινους τοίχους, που εξασφαλίζουν την ατομικότητα και προσδίδουν επιβλητικότητα στην όψη. Η αυλόπορτα αποτελεί χαρακτηριστικό μορφολογικό στοιχείο και είναι ξύλινη, με λιθόκτιστο υπέρθυρο σε σχήμα πυραμίδας και με ημικυκλικό τόξο στη βάση ή απλό παραλληλεπίπεδο.

Επίσης, χαρακτηριστικό στις όψεις όλων των σπιτιών είναι το μπαλκόνι, ο εξώστης, που

αποτελείται από ξύλινο ή μαρμάρινο πάτωμα με φουρούσια ξύλινα, σιδερένια ή μαρμάρινα. Οι σιδεριές φέρουν διακοσμητικά στοιχεία και σε αυτές θα μπορούσε κανείς να διακρίνει το παλιό από το νεοκλασικό. Οι μικρές διαστάσεις και οι όμορφες σιδεριές των μπαλκονιών, χαρίζουν στην όψη των σπιτιών μια διακριτική αλλά κομψή παρουσία.

Πολλά από τα μεγάλα σπίτια έχουν σοφίτα στη στέγη για δυνατότητα ακόμα καλύτερης θέας στη θάλασσα ή για επισκεψιμότητα της στέγης. Τέλος, όλα τα σπίτια έχουν τζάκι που είναι ξύλινο ή πέτρινο.

Γενικότερα, τα γαλαξιδιώτικα σπίτια και κτίρια ως προς τη μορφή τους εκφράζουν, καταρχήν τη σύγκλιση της τοπικής αρχιτεκτονικής, με τις τετράριχτες στέγες, τους ιδιόμορφους μαχιάδες και κορφιάδες, τα φρίζα και τα ξύλινα φουρούσια, καθώς και την εισαγωγή δυτικών προτύπων στην κατασκευή τους, κυρίως από Ιταλία, όπως οι εγκιβωτισμένες στέγες, οι σοφίτες και οι δίριχτες στέγες. Τέλος, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα νεοκλασικά σπίτια αποτελούν την έκφραση της αστικής κατοικίας, με μαρμάρινα φουρούσια και εξώστες, τραβηχτά επιχρίσματα και παραστάδες.

5.2 Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

Το μοναστήρι βρίσκεται σε υψόμετρο 300 μέτρων σε έναν κοντινό λόφο, νότια του Γαλαξιδίου. Η εκκλησία υπήρχε από τα πρώτα χρόνια της χριστιανοσύνης αλλά ένας καταστροφικός σεισμός στις αρχές του 13ου αιώνα το κατέστρεψε. Ύστερα από παρακλήσεις των κατοίκων ο Δεσπότης της Ηπείρου Δούκας Μιχαήλ Β΄ Άγγελος Κομνηνός έκτισε καινούριο, γύρω στο 1250 μ.Χ. Το εκκλησάκι είναι αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος Χριστού.

Ο ναΐσκος είναι μονόκλιτος, σταυρεπίστεγος με ορθογώνια κάτοψη. Το 1750 ιδρύθηκε ανδρικό μοναστήρι αλλά ο σεισμός του 1756 γκρέμισε το καθολικό της μονής και έκοψε την παροχή νερού με αποτέλεσμα να ερημωθεί. Το 1927 εγκαταστάθηκαν μερικοί μοναχοί, οι οποίοι όμως έφυγαν 5 χρόνια αργότερα. Η ουσιαστική ανασυγκρότηση της μονής έγινε το 1989, ύστερα από ενέργειες του μητροπολίτη Φωκίδος Αθηναγόρα. Το 1990 εγκαταστάθηκε η μοναχή Ισιδώρα, η οποία επιμελείται το μοναστήρι και τον γύρω χώρο.

Εδώ, σε μια κρύπτη της ερειπωμένης τότε εκκλησίας του Αγίου Σωτήρος βρέθηκε το «Χρονικό του Γαλαξειδίου» απο τον Κωνσταντίνο Σάθα το 1864, το οποίο είχε γραφτεί από τον ιερομόναχο Ευθύμιο το 1703.

5.3 ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΔΙΟΥ

Η Ελλάδα αποτελεί χώρα με πέντε χιλιάδες χρόνια ναυτικής ιστορίας. Σε αντίθεση με αντίστοιχες περιπτώσεις ευρωπαϊκών ναυτικών χωρών δεν διαθέτει μεγάλα ναυτικά μουσεία, με εξαίρεση το ναυτικό μουσείο του Πειραιά, μια αχνή μαρτυρία θαλασσινης δόξας. Αυτός και μόνο ο λόγος καθιστά πολύ σημαντική την ύπαρξη Ναυτικού Μουσείου στην πολιτεία του Γαλαξειδίου, καθώς πρόκειται για το αρχαιότερο ναυτικό μουσείο στην Ελλάδα και διαθέτει τη μεγαλύτερη συλλογή πινάκων ελληνικών ιστιοφόρων.

Το 1928 είναι η χρονολογία σύλληψης της ιδέας για την ίδρυση Ναυτικού Μουσείου, όταν ο πρόεδρος Κοινότητας Ευθύμιος Βλάμης ανέλαβε τη συγκρότηση Ναυτικής Πινακοθήκης.

«Με το να επισκέπτεται τα σπίτια λόγω του ιατρικού επαγγέλματος και να παρατηρεί ότι τα περισσότερα είχαν ανηρημένες στους τοίχους των τας εικόνας των πλοίων τους, ενεπνεύσθη την ιδέαν της ιδρύσεως της πινακοθήκης. Και τον θυμούμαι να τρέχει παρ'όλα τα γηρατειά του από σπίτι σε σπίτι, δια να συγκεντρώσει τις εικόνες και τα άλλα αντικείμενα, γοργόνες, ομοιώματα πλοίων...», γράφει χαρακτηριστικά σε άρθρο του ο Δεδούσης Ε. Χαρδαβέλλας, στην εφημερίδα «Το Βήμα», 23/10/1960. Με την πρωτοβουλία αυτή, καθώς και με τις δωρεές των γαλαξιδιωτών που ακολούθησαν, συγκεντρώθηκαν τα πρώτα κομμάτια που αποτέλεσαν τον πυρήνα της συλλογής του μουσείου. Το 1932 η «Ένωσις Νέων Γαλαξιδίου» ένας δραστήριος τοπικός σύλλογος με Πρόεδρο τον Δικηγόρο-τότε φοιτητή- Ισίδωρο Π. Σιδηρόπουλο, δημιούργησε την Αρχαιολογική Συλλογή του Μουσείου, η οποία περιλάμβανε ευρήματα από ανασκαφές της αρχαιολογικής υπηρεσίας καθώς και τυχαία ευρήματα.

Ότι για χρόνια στόλιζε τα σπίτια των κατοίκων της ναυτικής πολιτείας, πορτρέτα ιστιοφόρων, ακρόπρωρα, εξαρτήματα караβιών, όργανα ναυσιπλοΐας, εργαλεία, ημερολόγια, και ντοκουμέντα που αποτελούν μαρτυρίες για την περιπέτεια του εμπορικού ναυτικού ταξιδιού του 19ου αιώνα, κοσμούν σήμερα το μουσείο και αποτελούν πολύτιμη ιστορική μαρτυρία της ναυτικής ακμής του Γαλαξιδιού.

Το 1962 με τα ελάχιστα οικονομικά μέσα της εποχής ευπρεπίστηκε από τον Κοινοτάρχη Ζώη Β. Τζιγγούνη η μεγάλη αίθουσα του κτιρίου και συγκεντρώθηκε εκεί όλο το υλικό των συλλογών. Τα εγκαίνια της νέας αίθουσας πραγματοποιήθηκαν στις 17 Ιουνίου 1962. Εκείνη την εποχή διορίστηκε Επιμελητής του Μουσείου ο Πλοίαρχος Ε.Ν. Πλοηγός Αθανάσιος Μπομπογιάννης, ο οποίος κατέγραψε για πρώτη φορά τους πίνακες με τα ιστιοφόρα και τα ναυτικά αντικείμενα των συλλογών. Το 1972 με Πρόεδρο τον

Ν. Τσαντίλη, το Μουσείο Γαλαξιδίου έγινε Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Από τότε Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου ορίστηκε αρχικά ο εκάστοτε Κοινοτάρχης και στη συνέχεια ο Δήμαρχος.

Από το 1974 Έφορος και ψυχή του Μουσείου έγινε η λαογράφος Ροδούλα Σταθάκη -Κούμαρη, η οποία πραγματοποίησε καταγραφή και περιγραφή όλων των αντικειμένων και προχώρησε στα πρώτα βήματα συντήρησης με την βοήθεια ειδικών. Σημαντική ήταν η συμβολή το 1977 του τότε Έφορου Αρχαιοτήτων Δελφών Πέτρου Θέμελη, ο οποίος από αγάπη για το Γαλαξίδι, προσέφερε την πολύτιμη βοήθειά του για την νέα έκθεση των αντικειμένων σε προθήκες.

Σημαντική για την ιστορία του Μουσείου ήταν η μεταφορά των γραφείων του κοινοτικού Καταστήματος και της Βιβλιοθήκης σε άλλο κτίριο το 1980, με Κοινοτάρχη τον Ε. Χατζηγιάννη. Η μεταφορά αυτή έδωσε τη δυνατότητα να αποκτήσει για πρώτη φορά αίθουσα η Αρχαιολογική Συλλογή και να τοποθετηθούν τα ευρήματά της σε νέες προθήκες από τον καθηγητή Πέτρο Θέμελη.

Με την πάροδο των χρόνων και την έλλειψη οικονομικών μέσων, τα προβλήματα του Μουσείου άρχισαν να γίνονται αισθητά. Το παλαιό κτίριο χρειαζόταν γενική επισκευή, γιατί δεν εξασφάλιζε ούτε τη στοιχειώδη μόνωση από τον περιβάλλοντα χώρο και τα αντικείμενα ήταν εκτεθειμένα σε συνεχή φθορά.

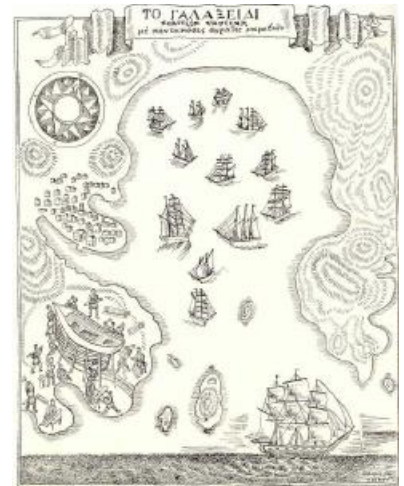
Το 1999 με την ευκαιρία της διοργάνωσης ενός Ιατρικού Συνεδρίου στο Γαλαξίδι η Επιστημονική Ένωση Ιατρών του νοσοκομείου ΥΓΕΙΑ με Πρόεδρο τον καθηγητή Νικ. Β. Καρατζά δώρισε στο Μουσείο 500.000 δρχ. με σκοπό τη συντήρηση του χειρογράφου του «Χρονικού του Γαλαξιδίου».

Χάρης στο ενδιαφέρον του ίδιου, τον επόμενο χρόνο το ίδρυμα «Σταύρος Σ. Νιάρχος» πραγματοποίησε σημαντική χορηγία για τη συντήρηση εκθεμάτων και στη συνέχεια για τη ριζική αποκατάσταση και ανακαίνιση του διατηρητέου κτιρίου του Μουσείου με αρχιτέκτονα την Ε. Ζερβουδάκη. Για την κάλυψη του

προϋπολογισμού της επανέκθεσης εξασφαλίστηκαν χορηγίες από διάφορους φορείς (Εθνική Τράπεζα, Υπουργείο Πολιτισμού κ.α.) και πάλι με φροντίδα του Ν. Καρατζά ο οποίος ανέλαβε και το συντονισμό των εργασιών. Τα αντικείμενα των συλλογών τοποθετήθηκαν στη νέα θέση τους με την επιστημονική επίβλεψη του καθ. Π. Βαλαβάνη και της Ρ. Σταθάκη - Κούμαρη.

Τα έργα ολοκληρώθηκαν το 2002 επί Δημαρχίας Δημ. Κουτοσιά και το Μουσείο πήρε την ονομασία «Ναυτικό και Ιστορικό Μουσείο Γαλαξιδίου». Τα εγκαίνια πραγματοποιήθηκαν στις 19 Ιουνίου 2004 επί Δημαρχίας Νικ. Γουργουρή.

« Η κιβωτός της γαλαξιδιώτικης ιστορίας», το Χρονικό του Γαλαξιδιού, είναι ένα σπάνιο ιστορικό ντοκουμέντο, που θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα μεταβυζαντινά κείμενα που έχουν έρθει στο φως. Το μοναδικό αυτό χειρόγραφο ανακαλύφθηκε το Μάρτιο του 1864 από τον ιστοριοδίφη Κ.Ν.Σάθα, σε κρύπτη στη

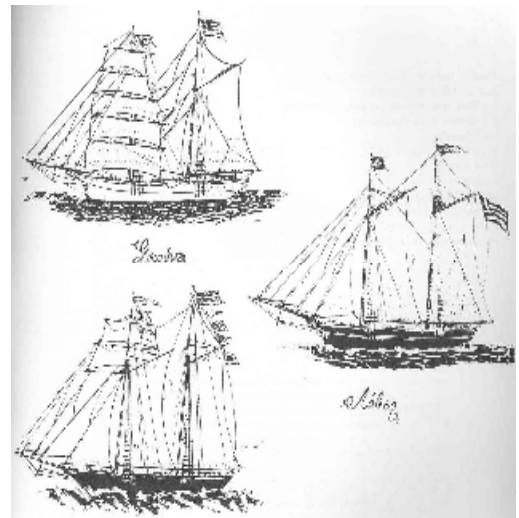

μονή Σωτήρος στο Γαλαξίδι. Γράφτηκε το 1703 σε είκοσι φύλλα χαρτιού από τον ιερομόναχο Ευθύμιο, ο οποίος μας αφηγείται τις περιπέτειες του μοναστηριού και της θαλασσινής πολιτείας που συνεχώς καταστρέφεται και ξαναγεννιέται και καλύπτει την περίοδο από το δέκατο μέχρι και τις αρχές του δέκατου ογδούτου αιώνα. Ο Ευθύμιος μας κληροδότησε ένα έργο μοναδικής αξίας και ένα σπουδαίο μνημείο του λόγου και του πνεύματος της εποχής του.

Ωστόσο το μεγαλύτερο και σημαντικότερο μέρος της συλλογής καλύπτουν οι ζωγραφικοί πίνακες των ιστιοφόρων, έργα Ελλήνων και ξένων ζωγράφων. Εδώ ο επισκέπτης του μουσείου έχει την ευκαιρία να «γνωρίσει» τα περίφημα ιστιοφόρα των Γαλαξιδιωτών που έζησαν και λάμπρυναν με τη δράση τους από το 1830 μέχρι το 1905 περίπου που ανακαλύφθηκε ο ατμός. Συχνά πάνω στους πίνακες είναι γραμμένος ο τύπος του караβιού, το όνομά του, τα ονόματα των ιδιοκτητών που συνήθως ήταν και οι καπετάνιοι και η χωρητικότητα σε τόνους. Επιπλέον, λεπτομέρειες για το χτίσιμο του ξύλινου караβιού και σπανιότερα το

όνομα του ναυπηγού. Είναι χαρακτηριστικές, επίσης, μερικές φράσεις γραμμένες πάνω στον εκάστοτε πίνακα που αναφέρονται σε σημαντικές και αξέχαστες ημέρες από τα ταξίδια του ιστιοφόρου. Ιδιαίτερο γνώρισμα των γαλαξιδιώτικων ιστιοφόρων ήταν το βαμμένο άσπρο κάτω μέρος των ιστών του πλοίου, για να αναγνωρίζεται από μακριά. Από τα πεντακόσια περίπου καράβια που ναυπηγήθηκαν στο Γαλαξίδι μέσα στον δέκατο ένατο αιώνα, σκούνες, λόβερ, μπρίκια και λίγα ατμόπλοια, μόνο οι 136 ζωγραφικοί πίνακες έχουν σωθεί, καθώς και κάποια σχέδια ιστιοφόρων. Από αυτούς τους πίνακες, οι 63 φιλοτεχνήθηκαν τον δέκατο ένατο αιώνα και είναι έργα ξένων καλλιτεχνών από τη Βενετία, τη Μάλτα, τη Γένοβα, τη Μασσαλία, ενώ οι υπόλοιποι δημιουργήθηκαν τον εικοστό αιώνα από Έλληνες, στην πλειοψηφία τους λαϊκούς ζωγράφους.

Τέλος, ο επισκέπτης του Ναυτικού Μουσείου στο Γαλαξίδι, έχει την ευκαιρία να θαυμάσει προϊστορικά αντικείμενα και ευρήματα από την ευρύτερη περιοχή του Γαλαξιδίου, όπλα και άλλα κειμήλια από τη συμμετοχή στην επανάσταση του 1821 σε στεριά και θάλασσα, καθώς και μια μικρή αλλά σημαντική νομισματική συλλογή. Μια μικρή πινακοθήκη με έξι έργα του Γαλαξιδιώτη ζωγράφου Σπύρου Βασιλείου συμπληρώνει το σκηνικό.

Εδώ και λίγους μήνες το μουσείο λειτουργεί με τη νέα του μορφή, καθώς το κτίριο του 1870 στο οποίο στεγαζόταν έχρηζε άμεσης ανακαίνισης. Έχουν προστεθεί επιπλέον 160 τετραγωνικά και έχει αναδιαρρυθμιστεί σημαντικά το εσωτερικό του κτιρίου, ώστε να δημιουργηθούν χώροι φιλόξενοι και κατάλληλα φωτισμένοι, στους οποίους ολόκληρη η ναυτική ιστορία του Γαλαξιδίου απλώνεται στα μάτια του επισκέπτη.

Μάλιστα, στην Ε' Πανελλήνια Συνάντηση Ναυτικών Μουσείων που έλαβε χώρα στις 8,9 και 10 Οκτωβρίου 2004, στο ιστορικό νησί της Ύδρας, αποφασίστηκε η επόμενη συνάντηση να πραγματοποιηθεί στο Γαλαξίδι, με διοργανωτή το Ναυτικό Μουσείο Γαλαξιδίου, την περίοδο Ιουνίου-Ιουλίου 2006. Σκοπός αυτής της συνάντησης, είναι τόσο η προβολή και διάδοση του ναυτικού μας πολιτισμού, όσο και η διερεύνηση των προβλημάτων λειτουργίας των Ναυτικών Μουσείων και η ανάγκη ένταξής τους σε σταθερό πρόγραμμα χορηγιών. Ειδικότερα για το Γαλαξίδι, παρά την πρόσφατη ανακαίνιση του Μουσείου, ο χώρος αντιμετωπίζει αρκετά λειτουργικά προβλήματα, καθώς η συλλογή του εμπλουτίζεται συνεχώς, με αποτέλεσμα την ανεπάρκεια χώρου.

Το γαλαξιδιώτικο Ναυτικό Μουσείο αποτελεί ζωντανό αρχείο για την περασμένη αλλά όχι ξεχασμένη λαμπρότητα της πολιτείας και ταυτόχρονα αποτελεί έναν ιδεατό κρίκο στη σειρά των ναυτικών μουσείων, των σκορπισμένων σε όλο τον κόσμο.

6. Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει εκδηλωθεί από διάφορους φορείς, κατά κανόνα κρατικούς, έντονο και έμπρακτο ενδιαφέρον για την «προστασία», «συντήρηση» και «αποκατάσταση» μεγάλου αριθμού παλαιών οικιστικών συνόλων στην Ελλάδα, τα οποία γενικά ονομάζονται «παραδοσιακοί οικισμοί». Το σκεπτικό πίσω από την ενασχόληση με τους παλαιούς οικισμούς είναι ότι μπορούν να λειτουργήσουν ως μνημεία, φορείς δηλαδή μιας συλλογικής μνήμης, και γι' αυτόν το λόγο χρηματοδοτούνται από το δημόσιο ταμείο και περιέρχονται στην ευθύνη του Υπουργείου Πολιτισμού και των υπηρεσιών του. Θα μπορούσαν κατά κάποιον τρόπο οι επιδοτούμενοι παραδοσιακοί οικισμοί να παρομοιαστούν με δημόσια εικονογραφημένα βιβλία, των οποίων το περιεχόμενο αξίζει να «παραδίδεται» στο κοινό, για λόγους εκπαιδευτικούς. Βιβλία, βεβαίως, όπου έχει γίνει επιλεκτική διαλογή και ομαδοποίηση των εικόνων, πολλές φορές «καθαρισμός» τους από στοιχεία που κρίνονται ανεπιθύμητα, και όπου θεωρείται εξαρχής κακό να επεμβαίνει ο οποιοσδήποτε ζωγραφίζοντας, χωρίς να έχει λάβει προηγούμενη άδεια και χωρίς να υπόκειται σε συστηματικό έλεγχο.

Η Αρχιτεκτονική Κληρονομιά, όπως άλλωστε ορίζεται από τις Διεθνείς Διακηρύξεις και Συμβάσεις, είναι ζωντανή και ανεκτίμητη μαρτυρία της ιστορικής μας μνήμης εκφράζοντας τον πλούτο και την ποικιλία των πολιτιστικών αλλαγών. Περιλαμβάνει όχι μόνο τα πολύ σημαντικά «μεμονωμένα μνημεία» αλλά και τα «αρχιτεκτονικά σύνολα» αστικών ή αγροτικών κατασκευών καθώς και τους «τόπους», σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, τα οποία είναι σημαντικά λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού και τεχνικού τους ενδιαφέροντος. Είναι «δοχεία ζωής» σύμφωνα με τον χαρακτηρισμό του Άρη Κωνσταντινίδη. Είναι «ζωντανά μνημεία», τα οποία εξελίσσονται παρακολουθώντας τις

ιστορικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές εξελίξεις. Η ανάγκη της προστασίας και διαφύλαξης του πολιτιστικού τους περιεχομένου και των βαθύτερων αξιών που εμπεριέχονται, σήμερα εποχή της παγκοσμιοποίησης, είναι ιδιαίτερα επιτακτική ανάγκη. Εξ ίσου επιτακτική είναι και η ανάγκη εξέλιξης και ανάπτυξής τους.

Αν η «προστασία» είναι κάτι πολύ αόριστο και η «συντήρηση» κρύβει πάντοτε τον κίνδυνο να υποχρεωθούν άνθρωποι σήμερα να κατοικούν σε χώρους, δημόσιους ή ιδιωτικούς, που εξυπηρετούσαν έναν άλλο τρόπο ζωής (σε βαθμό μάλιστα που να μην μπορούν να ζήσουν μέσα σε αυτούς χωρίς αυξημένο προσωπικό κόστος, ή ακόμα και το να ζήσουν εκεί να απαγορεύεται), η έννοια της «αποκατάστασης» είναι εκείνη που εξηγεί πιο καλά τί είναι ένας παραδοσιακός οικισμός και ποιες πιθανές στάσεις μπορούμε να έχουμε σε σχέση με αυτόν. Η αποκατάσταση εμπεριέχει εξ' ορισμού την έννοια της επέμβασης. Η επέμβαση είναι πράξη, η οποία καθοδηγείται από συγκεκριμένα κίνητρα και έχει επιπτώσεις. Επίσης, η αποκατάσταση δεν είναι έννοια μονοδιάστατη και κακώς συγχέεται με την αναστύλωση. Αποκατάσταση μπορεί να είναι και μια κατεδάφιση ή μια σημαντική αλλοίωση της προηγούμενης μορφής ενός παλαιού υπολείμματος. Επιπλέον, η αποκατάσταση δεν αφορά μόνον ένα προβληματικό λόγω παλαιότητας κτίριο, αλλά μπορεί να αφορά (και να συγκροτεί) ολόκληρα σύνολα.

Όμως, Με ποιες προϋποθέσεις και κανόνες το αγαθό της Προστασίας μπορεί να συνυπάρξει αρμονικά με το αγαθό της Ανάπτυξης σε μια βιώσιμη ισορροπία; Μετά την εγκατάλειψη, ερήμωση των παραδοσιακών οικισμών και της υπαίθρου, λόγω της εντατικοποιημένης αστικοποίησης των πληθυσμών και γενικότερα των κοινωνικών και οικονομικών μεταλλαγών εμφανίζεται σήμερα με ρυθμούς επιταχυνόμενους, μια ανάπτυξη βασισμένη κύρια στον τουρισμό. Ο τουρισμός σύμφωνα με τη χάρτα του ICOMOS για τον πολιτιστικό Τουρισμό (Βρυξέλλες 1976) είναι ένα κοινωνικό ανθρώπινο, οικονομικό, πολιτιστικό μη «αναστρέψιμο» γεγονός. Προσφέροντας αρχιτεκτονική υψηλής ποιότητας,

δεμένη με το φυσικό περιβάλλον, οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν συχνά σημαντικούς τουριστικούς πόρους των ευρύτερων περιοχών τους. Οι επιπτώσεις όμως της συνεχώς αυξανόμενης τουριστικής υπερκατανάλωσης είναι συχνά δραματικά δυσμενείς. Η τουριστική υπερκατανάλωση και η ληστρική εκμετάλλευση συχνά αλλοιώνουν και εξαντλούν τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους του πλανήτη μας. Πολλοί τόποι θυσίασαν πολλά στην παράλογη τουριστική υπερκατανάλωση. Γι' αυτό επιβάλλεται η εφαρμογή αποδεκτών κανόνων και μιας πολιτικής που θα προστατεύσει το περιβάλλον και τον τουρισμό από την άναρχη τουριστική ανάπτυξη, συνδυάζοντας αρμονικά τους όρους «ανάπτυξη» και «προστασία». Χρειάζεται πραγματικά μεγάλη προσπάθεια για την ισορροπία ανάμεσα στα δύο αγαθά: Το αγαθό της Προστασίας και το αγαθό της Ανάπτυξης.

6.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ποια είναι τα μέτρα με τα οποία θα ήταν εφικτή και η «ανάπτυξη» αλλά παράλληλα και η «προστασία» και «διατήρηση» της φυσιογνωμίας των μικρών οικισμών; Θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής:

1. Καταγραφή και ταξινόμηση του μνημειακού πλούτου.
2. Προώθηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, ενταγμένων σε χωροταξικές και ρυθμιστικές μελέτες, στις οποίες θα ορίζονται οι ζώνες προστασίας καθώς και οι χρήσεις, ώστε να διαφυλαχθεί η «αυθεντικότητα» κτιρίων και συνόλων, η σχέση του οικισμού με το φυσικό περιβάλλον, η διαφύλαξη των ελεύθερων χώρων καθώς και οι λειτουργίες που αποκτήθηκαν με το πέρασμα του χρόνου. Οι νέες λειτουργίες και τα δίκτυα υποδομής πρέπει να εντάσσονται και να προσαρμόζονται στους οικισμούς.

3. Στο σχεδιασμό και την έγκριση των σωστών προτύπων αειφόρου ανάπτυξης και αειφόρων πόλεων να συμπεριληφθεί η αρχιτεκτονική αρχαιολογική, φυσική και πολιτιστική κληρονομιά των πόλεων και της υπαίθρου.
 4. Προς την αρχιτεκτονική κληρονομιά και το τοπίο να απαιτείται ο ίδιος σεβασμός που επιδεικνύεται απέναντι σε άλλους μη ανανεώσιμους πόρους κατά την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των ιδιωτικών και δημόσιων έργων.
 5. Κατά την εφαρμογή των περιβαλλοντικών πολιτικών να εξετάζεται και η οπτική επίπτωση για την καλλιτεχνική κληρονομιά ή για το τοπίο.
 6. Η «αγροτική κληρονομιά» να αντιμετωπίζεται ως ένα σύνολο τοπίων, χώρων, βιοτόπων και περιοχών ιδιαίτερου ενδιαφέροντος.
 7. Καθορισμός των δεικτών «ποσότητας και ποιότητας τουριστών» (τουριστικής χωρητικότητας) σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, με τις κατάλληλες ποιοτικές και ποσοτικές προδιαγραφές.
 8. Αξιολόγηση και ανάπτυξη και των άλλων εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων (όχι μονοκαλλιέργεια του τουρισμού).
 9. Διερεύνηση και διάδοση των νέων μορφών τουρισμού ήπιου χαρακτήρα.
 10. Οργάνωση και ειδική κατάρτιση, η οποία θα απευθύνεται σε όλα τα επαγγέλματα που έχουν σχέση με τις παρεμβάσεις στους παραδοσιακούς οικισμούς. Πώς κτίζουμε και πού; Με ποια αισθητική; Πώς κατοχυρώνουμε τον ρόλο του αρχιτέκτονα;
 11. Κύρια όμως, είναι απαραίτητη η ευαισθητοποίηση, πληροφόρηση, εκπαίδευση του κοινού από τη σχολική ηλικία, για τις βαθύτερες αξίες της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάγκη διάσωσής της, ώστε να γίνει δυνατή η συμμετοχή και ενεργοποίηση των κατοίκων και των τοπικών οργάνων, στα σημαντικά ζητήματα της «προστασίας» και «αξιοποίησης» της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.
- Η επίτευξη αυτών των στόχων παρουσιάζει προκλήσεις και ευκαιρίες.

Σ' αυτό το πλαίσιο και η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα αναγνώρισε ως στόχο της: «να αξιοποιηθεί η πολιτιστική της κληρονομιά και να ενθαρρυνθεί η καλύτερη γνώση των πολιτισμών, των παραδόσεων και των τρόπων ζωής των Ευρωπαίων».

Και για να δανειστώ τα λόγια ενός σύγχρονου φιλοσόφου: «Ένας κόσμος που είναι ένα ειρηνικό πολύχρωμο σύνολο, του οποίου κάθε τμήμα αναπτύσσει τη δική του πολιτισμική ταυτότητα και ανέχεται τους άλλους, δεν είναι ουτοπικό όνειρο. Είναι ένα ιδανικό που μπορεί να πραγματοποιηθεί.»

Πιστεύοντας πως τουλάχιστον η αρχή έχει γίνει, χρέος όλων είναι να προσπαθήσουμε για την πραγμάτωσή του, έτσι ώστε το «νέο» και το «παλαιό» να συνυπάρχουν αρμονικά και δημιουργικά και να τα παραδώσουμε και τα δύο στις επόμενες γενιές, ως διαχειριστές με όλο τον πλούτο και την αυθεντικότητά τους.

6.2 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ ΣΗΜΕΡΑ Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΔΙΟΥ

Το Γαλαξίδι σήμερα έχει διατηρήσει σε μεγάλο βαθμό την παραδοσιακή του φυσιογνωμία. Στην εικόνα αυτή έχουν συντελέσει τόσο η ευαισθησία των ίδιων των Γαλαξιδιωτών για τον τόπο τους, όσο και η θέσπιση σχετικού διατάγματος για την προστασία του. Νομοθετικά το Γαλαξίδι χαρακτηρίζεται από το 1967 ως «ιστορικός διατηρητέος οικισμός» και ιδιαίτερα ως « ιστορικό διατηρητέο μνημείο και αρχαιολογικός χώρος». Η ιδιαίτερη προστασία που προσφέρει ένα τέτοιο διάταγμα, ναι μεν εμποδίζει την αλλοίωση των παραδοσιακών χαρακτηριστικών του οικισμού, αλλά κρύβει και πολλούς κινδύνους. Η υποβάθμιση και η σταδιακή εγκατάλειψη των ιστορικών οικισμών που προκαλεί η εξαίρεσή τους από τη σύγχρονη ζωή και η αδυναμία τους να προσφέρουν στην παραγωγή και την οικονομία, οφείλεται εν μέρει σε αυτήν ακριβώς την προστασία. Ο δημοσιογράφος Κ. Δ. Κυριαζής στην εφημερίδα «Έθνος» στις 22-9-1949, σε άρθρο με τίτλο «Το Γαλαξίδι που σβήνει»,

γράφει χαρακτηριστικά: «*Σβήνει το Γαλαξίδι. Λεφτά δεν έχουνε οι κάτοικοι, ούτε δουλειά. Είναι άγονος ο τόπος τους, όλο βράχος. Και ξενιτεύονται. Φεύγουν συνέχεια τα παιδιά ευθύς ως μεγαλώσουν.(...)Θα σβήσει το Γαλαξίδι με τον καιρό αν κάποιος δεν φροντίσει. Αμαρτία*». Κάπως έτσι είναι η εικόνα που παρουσιάζει το Γαλαξίδι και σήμερα, με εξαίρεση τους θερινούς μήνες, κατά τους οποίους γίνεται πόλος έλξης αρκετά μεγάλου αριθμού τουριστών.

Η τουριστική ανάπτυξη που έχει παρουσιαστεί κατά τα τελευταία χρόνια στο Γαλαξίδι, αποτελεί τη σύγχρονη πηγή πλούτου. Ο ολοένα και αυξανόμενος αριθμός ξενοδοχειακών μονάδων, καταστημάτων και κέντρων ψυχαγωγίας, τόσο στο εσωτερικό του οικισμού όσο και στις περιοχές γύρω από αυτόν, καλύπτει την ανάγκη εξυπηρέτησης των τουριστών και ταυτόχρονα δημιουργεί νέες ευκαιρίες απασχόλησης. Ο τουρισμός δηλαδή, χωρίς αμφιβολία δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, εφόσον προσελκύει εμπορικές δραστηριότητες, σχετίζεται άμεσα με την αναψυχή τόσο των επισκεπτών, όσο και των κατοίκων και αναπτύσσεται διαρκώς για να εξυπηρετήσει τους ολοένα και περισσότερους επισκέπτες.

Ωστόσο, δεν θα έπρεπε να αποτελεί τη μοναδική λειτουργία που μπορεί να συντηρήσει τους παραδοσιακούς οικισμούς, εφόσον μπορεί κάλλιστα να μεταβληθεί σε μέσο για την καταστροφή και την αλλοτρίωσή τους. Ο τουρισμός αποτελεί δραστηριότητα που η ίδια η υπερανάπτυξή της μπορεί να οδηγήσει στην αυτοκατάργησή της, δηλαδή στην εξάλειψη των λόγων και αιτιών που συνέβαλαν στην ανάπτυξή της. Έτσι η τουριστική ανάπτυξη που γνωρίζει το Γαλαξίδι άρχισε να γίνεται ανεξέλεγκτη, παραμορφώνοντας αργά την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του και υποβαθμίζοντας την ποιότητα ζωής. Το γεγονός αυτό, καθώς και τα παραδείγματα άλλων οικισμών, όπως για παράδειγμα οι παραδοσιακοί οικισμοί των νησιών του Αιγαίου, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά, η παράδοση και ότι άλλο συγκροτεί τον πολιτισμό και την κουλτούρα ενός τέτοιου οικισμού, σε πολλές περιπτώσεις έρχεται σε σύγκρουση με την τουριστική ανάπτυξη.

Ο νησιώτικος χαρακτήρας του Γαλαξιδιού, σε συνδυασμό με τις σύγχρονες τάσεις των επισκεπτών να απολαμβάνουν τη διαμονή και αναψυχή σε παραδοσιακά

σπίτια ή ξενώνες, έχει συγκεντρώσει το ενδιαφέρον πολλών από αυτούς δημιουργώντας τους την επιθυμία να συνδεθούν με τον τόπο αυτό. Γοητευμένοι, λοιπόν, από την φυσική ομορφιά του τοπίου και την παραδοσιακή φυσιογνωμία της πολιτείας, επιχείρησαν να εξασφαλίσουν εδώ μια δεύτερη κατοικία. Αυτή όμως η αυξανόμενη ζήτηση, οδήγησε σε αρκετά προβλήματα. Η εντός σχεδίου παλιά πόλη του Γαλαξιδίου έχει αρχίσει να αλλοιώνεται εις βάρος της διαχρονικής της ποιότητας, λόγω της άναρχης και μη-ελεγχόμενης οικοδόμησης που προέκυψε, μιας οικοδόμησης από την οποία απουσιάζει η αίσθηση του μέτρου και της αναλογίας των όγκων σε σχέση με τον περιβάλλοντα χώρο. Πολλά παλιά σπίτια κατεδαφίστηκαν για να δημιουργηθούν νέα, που ορισμένες φορές μεταφέρουν στον οικισμό την αρχιτεκτονική των αθηναϊκών προαστίων, είτε προσπαθούν να μιμηθούν άλλο αρχιτεκτονικό στυλ, άσχετο με αυτό του οικισμού. Ταυτόχρονα οι σύγχρονες επεμβάσεις σε παραδοσιακά κτίρια που σε κάποιες περιπτώσεις αποτελούν κακόμορφες προσθήκες, όπως για παράδειγμα οι άτεχνες κατασκευές ημιυπαίθριων χώρων, ή απλές επισκευές που γίνονται με απόλυτη παραγνώριση του ύφους της τοπικής αρχιτεκτονικής και των τοπικών τεχνοτροπιών, όπως η χρήση άλλου υλικού -εκτός από κεραμίδι- στη στέγη, συντελούν στην αλλοίωση της εικόνας του οικισμού. Ακόμα και οι πιθανές προσπάθειες για απόδοση παραδοσιακού χαρακτήρα, κάποιες φορές περιορίζονται σε αμφιβόλου ποιότητας αντιγραφές και σε σκηνογραφικές απομιμήσεις παραδοσιακών στοιχείων που δεν μπορούν να αποκαταστήσουν τη δημιουργία.

Βέβαια η σχετική νομοθεσία που χαρακτηρίζει το Γαλαξίδι ως παραδοσιακό οικισμό, προστάτευσε τα σπίτια της παραλίας καθώς και άλλα διάσπαρτα στο εσωτερικό του οικισμού, κυρίως γύρω από τον Άγιο Νικόλαο, κηρύσσοντας τα διατηρητέα. Επιπλέον, απαγόρευσε την ανέγερση νέων κτισμάτων στο ιστορικό κέντρο. Παρ' όλ' αυτά, το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο που σκοπό έχει την αναστολή της καταστροφικής «εξέλιξης» του οικισμού από την αλόγιστη και άναρχη δόμηση, σε πολλές περιπτώσεις καταπατάται, είτε λόγω προσωπικών συμφερόντων, είτε απλά λόγω αποτυχίας της εποπτείας του. Έτσι συχνά παρατηρούμε επεμβάσεις

στους όρους δόμησης, στη μορφή και τη χρήση κτισμάτων και δημοσίων χώρων, καθώς και στη χρήση του εσωτερικού οδικού δικτύου, οι οποίες δεν εναρμονίζονται πάντα με την ανάγκη διατήρησης και λειτουργικής ένταξης του οικισμού στις σύγχρονες ανάγκες. Αντίθετα, σε πολλές περιπτώσεις προσβάλλουν την παραδοσιακή φυσιογνωμία του και επιδεινώνουν την ποιότητα ζωής. Για παράδειγμα, νέες κατασκευές δεν προσαρμόζονται πάντα με ήπιο τρόπο στην κλίμακα, το μέτρο και το ανάγλυφο του οικιστικού τοπίου και περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα να μην διαφυλάσσονται βασικές οπτικές φυγές, κοινόχρηστοι χώροι και γενικότερα ο παραδοσιακός χαρακτήρας του πολεοδομικού ιστού του Γαλαξειδιού. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημάνουμε το γεγονός ότι το ισχύον θεσμικό πλαίσιο παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις όσον αφορά στις παρεμβάσεις στο κέλυφος των κτιρίων, προκαλώντας μια σειρά αλλοιώσεων και καταστρατηγήσεων. Στα καταστήματα της παραλίας τα πλαστικά αντανέμια και η ανάρτηση εμπορευμάτων αποτελούν παρασπονδία στην παραδοσιακή εικόνα του παραθαλάσσιου μετώπου. Επιπρόσθετα, οι εγκαταστάσεις μηχανολογικών κατασκευών (ηλιακοί θερμοσίφωνες, κλιματιστικά, δορυφορικοί συλλέκτες) καθώς και η ανάρτηση κακόγουστων διαφημιστικών πινακίδων σε προκλητικά σημεία, είναι μερικά από τα παραδείγματα κακοποίησης του πολεοδομικού συνόλου και αλλοίωσης του ιδιαίτερου χαρακτήρα του οικισμού.

Από την άλλη μεριά, η οικοδομική αυτή ανάπτυξη που γνωρίζει το Γαλαξίδι τα τελευταία χρόνια, οδήγησε και στον πολεοδομικό κορεσμό του ιστορικού του κέντρου. Σε αυτό συνέβαλε βέβαια και η αδιάκοπη συρρίκνωση στους ήδη ελλειπείς ελεύθερους χώρους, που προέκυψε από την ασάφεια του πολεοδομικού σχεδίου, αλλά και την καταπάτησή τους από ιδιώτες. Μια καταπάτηση που πολλές φορές πλήττει ακόμα και τους αρχαιολογικούς χώρους, όπως για παράδειγμα τα απομεινάρια του αρχαίου τείχους. Οι όροι δόμησης που ισχύουν σήμερα, καθώς και η μη επέκταση του σχεδίου πόλεως, ενισχύουν το φαινόμενο αυτό. Ακόμα και στις περιπτώσεις των κοινόχρηστων χώρων που έχουν παραμείνει, οι πιθανές αναπλάσεις ή η χρήση σύγχρονων υλικών, είναι ξένα στο ύφος της πολιτείας.

Η σημειούμενη λοιπόν αύξηση των επισκεπτών και η έντονη οικοδομική πίεση σε συνδυασμό με την συρρίκνωση των κοινόχρηστων χώρων, δημιουργεί πέρα από τα υπόλοιπα, κατάσταση κυκλοφοριακής ασφυξίας, σε μια πολιτεία όπου ούτε η κλίμακα, αλλά ούτε η μορφή μπορούν να αντέξουν την παρουσία της. Η κατάσταση αυτή προκαλείται επίσης από το γεγονός ότι οι βασικοί οδικοί άξονες του οικισμού είναι δύο, ο δρόμος της Αγοράς και ο παραλιακός, στους οποίους ο συνωστισμός αποτελεί καθημερινό φαινόμενο, κατά τους θερινούς κυρίως μήνες και συντελεί σε μεγάλο βαθμό στην αλλοίωση της εικόνας του Γαλαξιδίου. Παράλληλα η αδυναμία του οικισμού να ικανοποιήσει τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες στέγασης και κυκλοφορίας έχουν ως αποτέλεσμα την οικιστική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής στα σημεία του ευαίσθητου ακραίου ορίου, δηλαδή στην επαφή με το φυσικό περιβάλλον, που όμως πραγματοποιείται χωρίς την ύπαρξη κάποιου σχεδίου, με κίνδυνο να χαθεί η ομορφιά του φυσικού τοπίου.

Οι αρνητικές επιπτώσεις που προκαλεί η τουριστική ανάπτυξη, η άναρχη οικοδόμηση καθώς και προβλήματα αστικής υποδομής(ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, δρόμοι, αποχέτευση κ.λ.π.), αναμφίβολα αποτελούν προβλήματα βασικής σημασίας όσον αφορά στην ποιότητα ζωής και τη σύμμετρη ανάπτυξη ενός παραδοσιακού οικισμού. Το Γαλαξίδι όμως, ως ένας οικισμός με μεγάλο και ένδοξο ναυτικό παρελθόν, αντιμετωπίζει ένα επιπρόσθετο πρόβλημα, την αδυναμία διατήρησης της ναυτικής του κληρονομιάς. Οπωσδήποτε η ύπαρξη του ναυτικού μουσείου αποτελεί μια αξιόλογη προσπάθεια ανάδειξης της ναυτικής ιστορίας της πολιτείας, αλλά δεν κατοχυρώνει τη μελλοντική της υπόσταση. Η έλλειψη υποδομής στα λιμάνια και η αδυναμία συντήρησής τους, έχουν ως αποτέλεσμα το συνωστισμό σκαφών κατά τους θερινούς μήνες και καθιστούν δύσκολη την εξυπηρέτησή τους. Κατά αυτό τον τρόπο, ένας τομέας που θα μπορούσε να προσελκύσει τουρισμό υψηλού επιπέδου παραμένει αναξιοποίητος. Μάλιστα, στο παρελθόν, η εγκατάλειψη πλοίων στα λιμάνια λίγο έλειψε να μετατρέψει το Γαλαξίδι σε θαλάσσιο νεκροταφείο αν δεν υπήρχε η έντονη διαμαρτυρία των ίδιων των κατοίκων.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, το Γαλαξίδι, σε μια εποχή όπου τα αρχοντικά έγιναν θερινές κατοικίες ή ξενοδοχεία, τα καρνάγια τόποι αναψυχής, τα ναυτικά αντικείμενα και τα πορτρέτα των ιστιοφόρων μουσειακά αξιοθέατα, αναζητά τρόπους αναβίωσης και ένταξης του στη σύγχρονη πραγματικότητα. Χρειάζονται δηλαδή ενέργειες που, όχι μόνο θα διαφυλάξουν αναλλοίωτα τα φυσικά και μορφολογικά στοιχεία του, τον οικιστικό χαρακτήρα και το ιστορικό παρελθόν του, αλλά επιπλέον θα καταστήσουν την πολιτεία ως χρήσιμο και αναπόσπαστο στοιχείο του περιβάλλοντός μας, ικανό να συμμετέχει στη ζωή μας για να τη βελτιώσει, να την ανεβάσει ποιοτικά, να της προσφέρει προεκτάσεις, ποικιλία και ενδιαφέρον.

Η διατήρηση του ιστορικού οικισμού είναι δυνατό να γίνει μόνο αν του δώσουμε ένα ρόλο ενεργό να παίζει στη σύγχρονη ζωή, ούτως ώστε να μην αποτελεί απλά και μόνο ένα καλά σκηνογραφημένο αξιοθέατο, αλλά ένα ζωντανό οργανισμό και κυρίως παραγωγικό. Θα μπορούσε δηλαδή η ίδια η σύγχρονη ζωή να αποτελέσει εργαλείο για τη διατήρησή του, εξασφαλίζοντας έτσι αφενός την ιστορική συνέχεια και αφετέρου το προνόμιο να είναι η ιστορική αυτή συνέχεια ζωντανό στοιχείο του σύγχρονου ανθρώπινου περιβάλλοντος. *«Γιατί ένας τόπος που δε μένει στατικός και αναλλοίωτος, αλλά που έχει τη δύναμη να διατηρεί και να εντάσσει τα στοιχεία της ιστορίας του μέσα στο ζωντανό του σώμα, μπορεί να εξασφαλίσει και κάποιο (...) όραμα για τη μελλοντική της ζωή, αυτής και των κατοίκων της».*

Η αποτυπωμένη στο χώρο ιστορία δεν πρέπει να είναι απομονωμένη, απομακρυσμένη ή δυσπρόσιτη γιατί κινδυνεύει να μετατραπεί σε μουσείο, νεκρή και ακινητοποιημένη μέσα στο χρόνο. Ένα τέτοιο περιβάλλον θα ήταν όλο και λιγότερο ελκυστικό για τους σύγχρονους ανθρώπους, που σίγουρα θα αισθάνονταν την ανάγκη να το καταστρέψουν για να οικοδομήσουν το δικό τους παρόν και μέλλον. Εξάλλου, αν ένας ιστορικός οικισμός μετατρέπεται σε ένα ζωντανό μουσείο, σε ένα χώρο δηλαδή που θα διατηρούσε μόνο τα κελύφη (την αρχιτεκτονική και την πολεοδομία) αλλά και τις λειτουργίες που ιστορικά είχαν αναπτυχθεί εκεί, ο επισκέπτης θα είχε το προνόμιο της αναδρομής στο παρελθόν αυτού του τόπου. Σε

αυτή την περίπτωση όμως, θα μεταβάλλαμε τον ιστορικό οικισμό σε ένα καλά σκηνοθετημένο περιβάλλον, ακινητοποιημένο μέσα στο χρόνο. Επομένως, ένας ιστορικός οικισμός μπορεί να οδηγηθεί στην πιο στυγνή μορφή εμπορευματοποίησής του με πολλούς τρόπους, είτε στο όνομα του τουρισμού, είτε με την έννοια της θεατρικής παράστασης, καταλήγοντας έτσι στην αλλοίωση, στην απώλεια δηλαδή όλων εκείνων των ιδιαίτερων και πολύτιμων χαρακτηριστικών του που είχαν αρχικά οδηγήσει στην απόφαση για προστασία και διατήρησή του.

Η συνύπαρξη περιβάλλοντος και ανάπτυξης σε έναν παραδοσιακό οικισμό είναι δυνατή όταν η ανάπτυξη είναι βιώσιμη. Μια έννοια που καθιερώθηκε με τη συνθήκη του Άμστερνταμ στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής πολιτικής για το περιβάλλον. Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση, *«βιώσιμη ανάπτυξη είναι εκείνη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες»*. Η συνύπαρξη της ομορφιάς ενός τόπου με την οικονομική του ανάπτυξη, αποτελεί μια υπόθεση αρκετά δύσκολη για έναν ιστορικό οικισμό, συνεπώς και για το Γαλαξίδι, στην περίπτωση του οποίου η έννοια «βιώσιμη ανάπτυξη» μπορεί να εξασφαλίσει την εξέλιξή του, όχι μόνο για το παρόν αλλά και το μέλλον, σε αντίθεση με την άναρχη ανάπτυξη που προκαλεί το άπληστο και άμεσο κέρδος.

Για να είναι εφικτή η λειτουργική ένταξη ενός παραδοσιακού οικισμού στις σύγχρονες ανάγκες θα πρέπει η ανάπτυξή του να είναι, καταρχήν, ελεγχόμενη, τόσο ως προς τις μορφές όσο και ως προς το ρυθμό της. Αυτό όμως δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να σημαίνει ότι η ανάπτυξη αυτή θα είναι αποτέλεσμα μόνο απρόσωπων απαγορευτικών διατάξεων στα πλαίσια διατήρησης της παραδοσιακής φυσιογνωμίας του οικισμού. Πολλές φορές, μάλιστα, αυτοί οι ίδιοι κανονισμοί είναι που οδηγούν στην επικράτηση μιας ομοιομορφίας και τελικά στην απώλεια της ιδιαίτερης ταυτότητας ενός παραδοσιακού οικισμού, είτε λόγω ασάφειας, είτε λόγω καταπάτησης, όπως προαναφέρθηκε.

Ειδικότερα, το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει για το Γαλαξίδι διακρίνεται από ορισμένες ελλείψεις, κυρίως όσον αφορά στα μορφολογικά και ογκοπλαστικά

στοιχεία που συνθέτουν την τοπική αρχιτεκτονική φυσιογνωμία του και που εξασφαλίζουν την αναγνωρισιμότητά του. Για παράδειγμα, απαιτείται να δοθεί ιδιαίτερη φροντίδα στη συντήρηση, διατήρηση και συνέχεια της τοπικής τεχνογνωσίας καθώς και στη σύζευξη με τις νέες μεθόδους κατασκευής, όπως το οπλισμένο σκυρόδεμα ή οι κατασκευές από σίδηρο. Επιπρόσθετα, οι νέες οικοδομικές τεχνολογίες που βελτιώνουν τις συνθήκες ζωής των χρηστών, θα πρέπει να ενσωματώνονται έντεχνα στο κέλυφος των κτιρίων με τρόπο που να εξυπηρετούν αλλά να μην προκαλούν (κλιματιστικά, ηλιακοί θερμοσίφωνες, επιγραφές κλπ).

Το θέμα της επέμβασης και της επανάχρησης αποτελεί άλλο ένα σημείο του θεσμικού πλαισίου που παρουσιάζει ανεπάρκεια. Παρά τον πολλαπλασιασμό των ανακαινιζ και των δημοσίων χώρων γύρω τους, ενώ θα μπορούσε να δοθεί σε αυτά λόγος ύπαρξης και συνέχειας, να τα μεταχειρισθούν δηλαδή ως ζωντανά στοιχεία του χτισμένου περιβάλλοντος, όπως έγινε και στην περίπτωση του Λαογραφικού Μουσείου που στεγάσθηκε στο παλιό αρχοντικό Αγγελή ή στην περίπτωση της χρήσης του αρχαίου τείχους ως στοιχείο πλήρωσης κατοικίας. Αυτή η λειτουργική επανένταξη κτιρίων και μνημείων και η ταυτόχρονη ανάδειξή τους με τον τρόπο αυτό, συμβάλλει στη διατήρηση του πολεοδομικού ιστού και των διαχρονικών λειτουργιών του. Και σε αυτή την περίπτωση όμως, απαιτείται να προσδιορίζονται και να εντάσσονται σε προγράμματα αποκατάστασης όλα αυτά τα στοιχεία που συντηρούν τη μνήμη και συνθέτουν την εικόνα του οικιστικού συνόλου ή του ανθρωποκεντρικού τοπίου που περιβάλλει και πολλές φορές εισβάλλει στους οικισμούς(εκκλησίες, πλακόστρωτα καλντερίμια, κεραμοποιία κλπ).

Βέβαια, παράλληλα με την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου είναι απαραίτητη και η ενίσχυση της εποπτείας του. Οι υφιστάμενοι μηχανισμοί ελέγχου, όπως Πολεοδομικά γραφεία και Ε. Π. Α. Ε. (Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου), θα πρέπει να είναι πλαισιωμένοι με αρχιτέκτονες, περιβαλλοντολόγους και λοιπών ειδικοτήτων μηχανικούς, που να μπορούν να παρέμβουν αποτελεσματικά σε πιθανές αυθαιρεσίες.

Γενικότερα, για να είναι δυνατή η ελεγχόμενη ανάπτυξη του οικισμού του Γαλαξειδίου, χρειάζεται να ενταχθεί σε ένα τοπικό αναπτυξιακό πρόγραμμα, σε μια σφαιρική αναπτυξιακή μελέτη που θα περιλαμβάνει, πέρα από τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, τον χωροταξικό σχεδιασμό της αστικής και της περιαστικής περιοχής. Είναι απαραίτητος ο αυστηρός καθορισμός ζωνών προστασίας και οικοδομικού ελέγχου (Ζ. Ο. Ε., δηλ. Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου), γύρω από τον οικισμό με σαφή και λογική οριοθέτηση των περιοχών γύρω από αυτόν, στις οποίες σήμερα παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της άναρχης ανάπτυξης ελλείπει πολεοδομικού σχεδίου. Έναν τρόπο αντιμετώπισης του φαινομένου αυτού θα μπορούσε να αποτελέσει η δημιουργία ενός νέου οικισμού στη γειτονική περιοχή, που θα απορροφούσε τις διαρκώς αυξανόμενες πληθυσμιακές πιέσεις και δραστηριότητες. Στα πλαίσια ενός τέτοιου σχεδίου απαιτείται, βέβαια, ο άμεσος εκσυγχρονισμός και η ενίσχυση της αστικής υποδομής. Συνεπώς, μια σειρά έργων υποδομής έχουν άμεση προτεραιότητα, αφού η ύπαρξη και η λειτουργία τους είναι βασικής σημασίας για την ποιότητα ζωής και τη σύμμετρη ανάπτυξη του οικισμού. Άμεση προτεραιότητα θα έπρεπε να δοθεί στην αναδιαμόρφωση των δύο κόμβων εισόδου στο Γαλαξίδι, κατά τέτοιο τρόπο ώστε να γίνονται αντιληπτές από τον επισκέπτη ή τον απλό περαστικό, επιτρέποντας παράλληλα την οπτική επαφή του οικισμού από τον εθνικό δρόμο.

Όσον αφορά στη βιώσιμη και ελεγχόμενη τουριστική ανάπτυξη ενός παραδοσιακού οικισμού, αυτή θα πρέπει να βασίζεται στην αναβίωση της παράδοσης, ως θεμελιώδους στοιχείου της ταυτότητάς του καθώς και στη σωστή διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος. *«Η παράδοση και η ανάπτυξη δεν είναι δυο πράγματα που, όπως πιστεύουν μερικοί, αλληλογρονθοκοπούνται αναγκαστικά. Αντίθετα, η μία χρειάζεται την άλλη. Η μεν παράδοση γιατί αποτελεί πόρο για την ανάπτυξη, η δε ανάπτυξη γιατί μπορεί να γίνει μέσον για να αναβιώσει και να μη χαθεί η παράδοση που μόνη της δε μπορεί να διατηρηθεί»*. Ο ορθολογικός προγραμματισμός και ο έλεγχος της τουριστικής ανάπτυξης σε συνδυασμό με τη συστηματική προστασία των πόρων (φυσικό περιβάλλον, ιστορικό παρελθόν,

παραδοσιακός χαρακτήρας), έχουν τη δυνατότητα να διασφαλίσουν τον παραδοσιακό οικισμό από τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού.

Το Γαλαξίδι, λοιπόν, δεν πρέπει να μετατραπεί σε τουριστικό χωριό όπου ο απρόσωπος τουρισμός αντικαθιστά την τοπική ιδιαιτερότητα. Αντίθετα, χρειάζεται τουρισμό υψηλής στάθμης και καταξίωση του τουριστικού του προφίλ μέσα από την ανάδειξη της παραδοσιακής και ναυτικής του ταυτότητας. Το Ναυτικό Μουσείο του Γαλαξιδίου αποτελεί αξιόλογη προσπάθεια για την επίτευξη αυτού του σκοπού, ωστόσο, παρά την πλούσια συλλογή που διαθέτει, δεν μπορεί μόνο του να αποτελέσει πόλο έλξης πολιτιστικού τουρισμού. Αυτό που ίσως θα χρειαζόταν είναι η σύνδεσή του με το τουριστικό ενδιαφέρον που έχουν προκαλέσει οι αρχαιολογικοί χώροι των γύρω περιοχών, όπως οι Δελφοί. *«Αν βάλουμε αφ' ενός τους Δελφούς, ένα παγκοσμίως αναγνωρισμένο και καθιερωμένο πολιτιστικό κέντρο και αφ' ετέρου το Γαλαξίδι, που με τη ναυτική παραδοσιακή ομορφιά του παραπέμπει στην ιστορική σχέση που είχε με την Ευρώπη μέσα από τη θάλασσα, το όραμα θα ήταν να επιδιώξουμε ένα πρόγραμμα της Ε. Ο. Κ., που θα απευθύνεται σ' αυτούς τους δύο πολιτιστικά σημαντικούς οικισμούς της Φωκίδας και της χώρας μας».* Ενδιαφέρον, επίσης, παρουσιάζει η πρόθεση κάποιων παραγόντων του οικισμού να οργανωθεί ναυτική εβδομάδα παραδοσιακών σκαφών καθώς και η επαναλειτουργία του Ναυτικού Ομίλου που αναβίωσε τον ναυταθλητισμό, παρά τις ελλείψεις που παρουσιάζει το Γαλαξίδι σε ιστιοπλοϊκές εγκαταστάσεις.

Βασική προϋπόθεση για να μπορέσουν να πραγματοποιηθούν όσα αναφέρθηκαν μέχρι τώρα, είναι όχι μόνο η αποδοχή της τοπικής κοινωνίας αλλά και η συμμετοχή και αυτοοργάνωση των κατοίκων και των κοινωνικών ομάδων που συνδέονται με το Γαλαξίδι. Η πολιτιστική αυτή αφύπνιση μπορεί να επιτευχθεί με πολλούς τρόπους, όπως μέσω της εφημερίδας «Γαλαξίδι» που επισημαίνει τα τρέχοντα προβλήματα του οικισμού, με τον «Σύνδεσμο Γαλαξιδιωτών» που βοηθά στη διατήρηση των πατριωτικών δεσμών και με τη διοργάνωση Ημερίδων στις οποίες συζητούνται τα προβλήματα που αφορούν στο παρόν και το μέλλον του οικισμού και οι τρόποι αντιμετώπισής τους. Χρειάζεται λοιπόν μια σωστή

εκπαίδευση που να βοηθήσει με την εκρηκτική δυναμική της όλους τους παράγοντες του Γαλαξιδίου στις σωστές επιλογές των δυνατοτήτων που παρέχει, προς την κατεύθυνση της προόδου και της ανάπτυξης, σε συνδυασμό με τη μεγάλη ιστορική παράδοση.

«... Μπορούμε να δεχθούμε ότι η Γαλαξιδιώτικη ιδέα αντιπροσωπεύει ένα σύνολο κοινών αξιών και στάσεων ζωής που κληρονομήσαμε από τις προηγούμενες γενιές(...) και οι ιδέες πράγματι δεν πεθαίνουν αλλά αλλάζουν(...) Πλέον δεν απευθύνεται μόνο στους γεννηθείς αλλά και στους ‘μετέχοντες’, σ’ εκείνους που ταυτίστηκαν συναισθηματικά και συνειδησιακά με την κληρονομιά και τις αξίες του. Το Γαλαξίδι δεν μπορεί σήμερα να ζει στη ‘λαμπρή απομόνωση’ του παρελθόντος.»
· (Ιωάννης Δ. Μητρόπουλος (πρόεδρος Συνδέσμου Γαλαξειδιωτών)[1997])

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μέσα από τη γνωριμία με τον οικισμό του Γαλαξιδίου και ύστερα από την έρευνα τόσο του ιστορικού παρελθόντος, όσο και της σύγχρονης κατάστασής του, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι χρειάζεται ένα σχέδιο δράσης που θα καταστήσει το Γαλαξίδι όχι μόνο άξιο της ιστορίας και της παράδοσής του –ιδιαίτερα της ναυτικής- αλλά παράλληλα ενεργητικό για τους σημερινούς και αυριανούς κατοίκους και επισκέπτες του.

Πέρα από το κάλλος των αρχαιολογικών μνημείων αλλά και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική του Γαλαξιδιού, υπάρχει διάχυτη εμπειρική ναυτική γνώση, από την οποία έχουμε να διδαχθούμε πολλά.

Επομένως μια πολύ καλή ιδέα θα ήταν αυτή της ίδρυσης Σχολής Εμποροπλοιάρχων, που αρχικά υπήρχε σκοπός να ιδρυθεί στο Γαλαξίδι, αλλά μεταφέρθηκε τελικά στην Πρέβεζα το 1990.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

<<ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΔΙΟΥ>>

Έτος αγγ'. (1703) μηνί Μαρτίω.

Διά χειρός Ευθυμίου ιερομονάχου

Κύριε δόξα σοι νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.

M. X. 981 ή 996

Τον καιρόν της Βασιλείας Κωνσταντίνου Ρωμανού αγριωποί και χριστιανομάχοι άνθρωποι, Μπολγάροι λεγόμενοι, εμπήκασι στην Ελλάδα και από σπαθίου και κονταρίου εχαλάσασι τους Χριστιανούς και ετραβήξασι ίσα στον Μωρέα. Διαβαίνοντας γουν από το Σάλονα, επλοκάρασί το· και μισοί από δαύτους ήρθασι στο Γαλαξειίδι, και επήραν σκλάβους από τα χωρία διά καταπατητάδες. Ερχόμενοι γουν οι άπιστοι στο Γαλαξειίδι, που ήτανε χτισμένο παμπάλαια και ευμορφοκαastroγυρισμένο, έχοντας και φλότα караβίων και σπήτια περίσσα, βουλήν επήκασιν οι άπιστοι από σπαθίου να το επάρουσι, και πέρνοντας στην αυθεντεία τους τα καράβια, να απεράσουσι στον Μωρέα, κουρσεύοντας και του κόρφου τας μεριαίς· και οι Γαλαξειδιώταις, έστοντας να μάθουσι ένα τόσο φοβερό μήνυμα, επρέξασι σταις εκκλησίαις, γονατιστά παρακαλώντας το Χριστό και την Παναγία και όλους τους Αγίους να τους βοηθήσουσι εις εκείνην την φοβερωτάτη στιγμή· αρματωθήκασι γουν και ετοιμασθήκασι διά πόλεμο· και ερχόμενοι εκείνοι οι πειράταις επλοκάρασι το κάστρο, και με κάθε λογής μηχαναίς και συνέργεια του Σατανά, που τους διαυθέντευε, ανοίξασι μία τρούπα μεγάλη στο κάστρο και εμπήκασι με το σπαθί στο χέρι· ετότες γουν εγενέθηκε μεγάλος σκοτωμός και φοβερή αμάχη, που το γαίμα έτρεχε στους δρόμους, ωσάν ποτάμι χειμωνιάτικο· και οι Γαλαξειδιώταις, βοηθώντας και με τη χάρι του Θεού, εσταθήκασι νικηταί και εσφάξασι τους άπιστους πειράταις, και εκερδίσασι την αμάχη· κάτι γουν από εκείνους τους πειράταις γλύσαντες από το μαχαίρι και την οργήν του Θεού, επήγασι, τρέχοντας γοργόν, και αφηγηθήκασι στους συντρόφους, που είχασι πλόκο το Σάλονα, τον σκοτωμό και τον χαῦμό

των ομοφύλων μέσα στο Γαλαξειίδι· και εκείνοι οι πανάπιστοι, έστοντας να μάθουσι ένα τόσο φαρμακωμένο μαντάτο, ωργισθήκασι περισσά και αφρίζασι από λύσσα εκδίκησης· και έστοντας να επάρουσι το Σάλονα, με προδοσία ενός Σαλονίτου, που τον ελέγασι Κουτζοθόδωρο, στας ιγ'. Αύγουστος μήνας, επεράσασι από σπαθίου και μαχαιρίου γερόντους, νέους και γυναικόπαιδα, ξεπληρόνοντας οι μιαρότατοι κουρσάροι το γαίμα των συντρόφων, που με πόλεμο καλό 'χύθηκε στο Γαλαξειίδι, ωσάν αφηγήθηκα άνωθες· και ύστερα, χορταίνοντας τη μαύρη ψυχή τους από γαίμα Χριστιανικό, εξεκινήσασι ωσάν το μελίσσι μετρημόν μην έχοντας, καταπάνω στο Γαλαξειίδι· οι γουν Γαλαξειδιώταις, βλέποντας ένα τόσο αμέτρητο φουσάτο, αρματωμένο με κοντάρια μακρυά, και σαΐταις περισσais και περικεφαλαΐαις, που ελάμπασι ωσάν τον ήλιο, εμπήκασι στα καράβια και εμείνασι στη πολιτεΐα καμπόσοι γέροι, που δεν εχωρούσασι στα πλευόμενα· και ένας Γαλαξειδιώτης, που τον ελέγασι Χαραλάμπη, δεν επαραδέχθηκε ν' αφήση την πατρίδα· και μη ακούοντας ταις συμβουλαΐς και παράκλησαις, εστάθηκε στο Γαλαξειίδι, διά να διαυθεντεύση το κάστρο και αποθάνη τιμημένα· επήγε γουν στην εκκλησία και εξομολογήθηκε και με δάκρυα στα 'μάτια επαρακάλεσε τον Χριστό να τον βοηθήση· και εξώσθηκε τα άρματα, που τα ευλόγησε ο ιερέας, και ύστερα εξεκίνησε μονάχος και εστάθηκε στην πόρτα του κάστρου· ερχόμενοι γουν οι πειράταις και εμβαίνοντας στο κάστρο, ηύρασι τον Χαραλάμπη, που εχύθηκε καταπάνου τους, ωσάν λεοντάρι λυσσασμένο, και έσφαξε κάμποσους και ένα από τους κεφαλάδες· και ύστερα του έπεσε καταπάνω όλο το φουσάτο, και πολεμώντας ετσακίσθηκε το σπαθί του, και τον επιάσασι ζωντανό και τον εκάμασι χίλια κομμάτια· και το όνομά του εΐνε τιμημένο εις ένα βασιλικό χρυσόβουλλο. Εμβαίνοντας οι πειράταις ανεμπόδιστα στο Γαλαξειίδι επεράσασι από σπαθίου ό,τι ευρήκασι ζωντανό, και ανάψασι φωτιά στα σπήτια και εκρημνίσασι και το κάστρο, που ήτανε ένα ευμορφότατο, φυκιασμένο με μάρμαρα μεγάλα από των Ελλήνων τον καιρό· ύστερα εμπήκασι και σταις εκκλησίαις και εκεί ευρήκασι τους γέρους γονατιστά παρακαλώντας ταις εικόναις· άλλους γουν εσφάξασι, ωσάν αρνιά, οι αντίχριστοι εμπροστά στο Άγιο Βήμα, και άλλους επήρασι σκλάβους· ηθελήσασι γουν το μεγάλο θαύμα· ένας από εκείνους τους πειράταις, γουν και ταις εκκλησίαις να ξεγυμνώσουσι· ακούσατε γουν το μεγάλο θαύμα· ένας από εκείνους τους πειράταις βλέπωντας ένα κανδήλι εύμορφο, μαλαματένιο, που έκαie εμπρός στην εικόνα του Χρίστου, ανέβηκε με μία σκάλα να το εξεκρεμάση, κορσεύωντάς το· και πριν να πιάση το κανδήλι εκόπηκε το μιαρότατο χέρι του και έπεσε νεκρό και κατάμαυρο, ωσάν πίσσα, καταγής· και μεγάλος σεισμός εγενέθηκε· ετότες εφάνηκε ένας καβαλάρης με σπαθί ξεγυμνωμένο και άρματα λαμπερά, και άρχισε να σφάζη τους πειράταις· και τους επήρε κυνηγώντας όξω από το Γαλαξειίδι, μέσα εις τα βουνά, και εκεί έγινε άφαντος από την γη. Ετότες οι Γαλαξειδιώταις, κατατρεγμένοι επήγασι και

εχτίσασι σπήτια στα τριγύρω νησόπουλα· εκεί γουν εχτίσασι και μία εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου, και εμολώσασι και το νησί με πλάκαις μεγάλαις. Ύστερα από πενήντα χρόνια, ησυχάζοντας ο τόπος, και τους Μπολγάρους εξωλόθρευσε η οργή του Κυρίου, εβγήκασι οι Γαλαξειδιώταις πάλε στη Στερηά, και εξαναχτίσασι τα σπήτια του Γαλαξειδίου, που ήτανε όλο στάχτη και ερείπια, και λόγγοι, και ρουμάνια απάνου εφωτρώσασι.

M. X. 1054 Ιουλίου 6.

Ύστερα από κάμποσα, μία λοιμική ασθένεια, πανούκλα διαβολική, ερημάζοντας πολλαίς πολιτείαις, έποικε εξολόθρεμα και κατά τα μέρη Σαλόνου, Λοιδορίκι, και Έπαχτου και Γαλαξειδί· και με πολλαις μετάνοιαις, παράκλησαις και ταξίματα, έδωξε ο Θεός αυτή τη πανούκλα, που πολύν κόσμο εξωλόθρευσε.

M. X. 1059.

Περνώντας καιρός, ήρθασι άλλοι πειράταις, ενδυμένοι τομάρια, ωσάν αρκούδαις, και τρώγοντας άψητα κρέατα, ωσάν θερία, και ανθρώπους ζωντανούς στη σούφλα εψηήσασι· και εσκλαβώσασι ούλη την Ελλάδα, που την ελέγασι Ρουμανία· και σκλαβόνοντας τον τόπο απανθρωπινά οι αντίχριστοι, τον ετυραγνεύσασι· εχαλάσασι γουν ταις εκκλησίαις, και αρπάξασι ό,τι εβρήκασι ασημικό και μάλαμα και εβασανίσασι τους Χριστιανούς. Ετότες γουν το Γαλαξειδί και το Σάλονα ερήμαξε, και όσοι εμείνασι Σαλονίταις και άλλοι χωριανοί, μαζί με τους Γαλαξειδιώταις επήγασι και εκλεισθήκασι στα γύρω νησόπουλα, και εις κάτι παράμεραις σπηλιαίς μέσα εις βράχους βαθειούς, κατεβαίνοντας με τριχαίς, και ζώντας με φόβο και τρομάρα εις εκείναις ταις σπηλιαίς, όπου είνε κοντά στα νησόπουλα του Γαλαξειδίου κατά την στερηά· γιατί κανένας δεν απεκοτούσε να φανερωθή, έστοντας εκείνοι οι φοβεροί πειράταις να εστεκόντασι με το σπαθί στο χέρι, σφάζοντας και αρπάζοντας· και εμεί[νασι κουρ]σεύοντας και εξολοθρεύοντας χρόνια δύο· και ύστερα ήρθανε καταπάνου τους βασιλικά στρατεύματα, και εγίνηκε αμάχη φοβερή, και βοηθώντας και με την χάρι του Θεού, τους εξωλοθρεύσασι και εξεσκλαβώθηκε το γένος.

M. X. 1081.

Περνώντας χρόνια κ' (1), φλότα αρμομένα από τα μέρη της Νταλμάτζιας και Μπρίντεζι επλοκάρασι τον Έπαχτο, και μη ημπορώντας να τον εκουρσεύσουσι, ήρθασι στη Βιτρινιτζά· και οι Βιτρινιτζώταις, με άλλους, ετρέξασι στο Γαλαξειδί, ζητώντας βοήθεια. Έστωντας γουν οι Γαλαξειδιώταις να κάνουσι πόλεμου ετοιμασίαις διά βοήθεια των Βιτρινιτζώτων,

στέλνοντας διαλαλητάδες και στα γύρω χωρία, να τρέξουσι γοργόν βοήθεια, ήρθε μαντάτο πως οι κουρσάροι, κάνοντας ντεσμάρκο στους Γαλαξειδιώτικους κάβους, ερχόντασι αρματωμένοι καταπάνου στο Γαλαξείδι· και οι Γαλαξειδιώταις, έστοντας να μάθουνε ένα τόσο φοβερό μαντάτο, αρματωθήκασι και εδράμασι με τους Βιτρινιτζώταις και μερικούς από τα χωρία διά να βαρέσουσι τους κουρσάρους· έγινε γουν πόλεμος φοβερός, που εβάσταξε πολλαίς ώραις, και σκοτωμός αμέτρητος, και όσοι [κου]ρσάροι εγλύσσασι, γοργόν εμβήκασι στα πλεούμενα και εφύγασι. Εκερδίσασι γ[ουν] οι Γαλαξειδιώταις ετότες την αμάχη και εσταθήκασι [νικη]ταίς· και έστωντας να εγένηκε εκείνη την (2) αμάχη στον Κάβο του Γαλαξειδίου, από ετότες ο κάβος ετούτος φέρνει την ονομασία Ανδρομάχης, ωσάν να λέμε που γενέθηκε αμάχη αντρειωμένη.

M. X. 1147.

Περνώντας κάμποσος καιρός, ήρθανε πάλε πειράταις από μέρη Φραγκίας με αρματωμένη φλότα και εκουρσεύσασι την Πάτρα, τον Έπαχτο, τη Βιτρινίτζα και τη Βοστίτζα· επλοκάρασι και το Γαλαξείδι, και το επήρασι· και επεράσασι από σπαθίου όσους ευρήκασι, που εβαστάξασι άρματα. Ετότες γουν ερήμαξε η χώρα και οι άνθρωποι επήρασι τα βουνά και τα λαγκάδια, και εχτίσασι σπήτια απάνου σταις κορυφαίς του [βουνού], που είνε σήμερα το Βασιλικό μοναστήρι του Σωτήρος Χριστού, χτισμένο από τον αυθέντη Κυρ Μιχαήλ τον Κομνηνό, ωσάν παρακάτω θέλω αφηγηθή και ακούσατε.

Σ' εκείνους τους χρόνους ήταν αυθέντης εξακουστός σ' αυτά τα μέρη, ο Κυρ Μιχαήλ Κομνηνός, που εξουσίαζε στο σπαθί τους, κοντά σταις χώραις, τα κάστρα και βιλαέτια, και όλα τα μέρη ετούτα, αυθεντεύοντας έως το Σάλονα και Λοιδορίκι. Αυτάς γουν ο θεοφιλέστατος αυθέντης Μιχαήλ, που ήταν δυνατός και περιφημισμένος δέσποτας σ' ούλη τη Ρούμελη και χριστιανός βασιλέας, αγαπώντας τη πίστη υπερτιμημένα παρά το δεσποτάτο, έχτισε το Μοναστήρι ετούτο και ακούσατε. Αυτός γουν ο υπερτιμημένος και θεοαγάπητος Δέσποτας Μιχαήλ, τον καιρόν που υπανδρεύθηκε την μακαρίαν και αγιωτάτην οσίαν Θεοδώραν, του εφανερώθηκε ο Σατανάς και τον έβαλε εις πείραξη διαβολική να χωρίση την ομόζυγον και να πάρη μία [άλλη] γυναίκα (3), που είχε πλούτια πολλά, αποχτώντας τα με άτιμας μεταχείρισαις, και ώ! της μακροθυμίας σου δέσποτα πολυέλεε Θεέ! [έδιωξε] την δούλη σου Θεοδώραν, επέρνωντας στο παλάτι του εκείνη την διαβολογυναίκα, που με μαγγανείαις και μαγείαις περίσσαις, και με χίλια σατανικά ποτίσματα και φερσίματα του εσήκωσε το κεφάλι και τον έκαμε ν' αγαπήση εκείνη τη μάγισσα παρ[απολύ] και με τρελλαμόν κεφαλής, ξεχνώντας την πρώτην του γυναίκα. Η γουν υπεραγία του Θεού δούλη

Θεοδώρα διωγμένη έφυγε μέσα εις ερημίαις· και εκεί μέσα εις σπήλαια και άγρια ρουμάνια ασκήτευε και.(4) εύμορφα είχε συντροφία· και έτρωγε ρίζαις χορταρίων και. (5) επαρακαλούσε τον Θεόν, χωρίς να έβγη από το άγιον στόμα της κανένα παράπονο δια τον άνδρα της Κυρ Μιχαήλ. Έτσι γουν διαβαίνασι οι χρόνοι· και ένα βράδυ, κοντά στα μεσάνυχτα εφανερώθηκε στον Μιχαήλ ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός, με όλη τη λάμψη της θεοτικής του ευμορφίας και του είπε αυτά τα φοβερά και θεοτικά λόγια.

« Μιχαήλ! το κακό, όπου έκαμες, θα σου γένη» ένα φοβερώτατο κρίμα, διατί ακούωντας του εχθρού μου» Σατανά τα διαβολικά λόγια, εδίωξες την αγγελικήν σου» γυναίκα· εγώ θα σε παιδεύσω παραδειγματικά, ρίχνοντας» από τον ουρανό φωτιαίς και αστροπελέκια, που να σε κατακάψουνε μαζί με την παλλακή την μιαρώτατη του Σα-» τανά φιλενάδα· και αν αγαπάς την αγάπη μου, γοργόν να» πηγαίνης να πάρης την Θεοδώραν στο αρχοντικό σου,» δια να σου συχωρέσω το κακό, που έκαμες ».

Και ο δέσποτας Κυρ Μιχαήλ, ακούωντας αυτά τα θεοτικά λόγια, επήγε ο ίδιος και εύρηκε μέσα στους λόγγους την πανοσίαν Θεοδώραν, και με χίλιαισ παράκλησαις και μετάνοιες γονατιστά και δεόμενος την επήρε· και ώρισε γοργόν να βάλουν εκείνη τη μιαρώτατη μάγισσα απάνω εις ένα γαϊδούρι μουντζουρωμένη, και να της κάμouσι χίλιαισ προσβολαίς και καταφρόνησαις, και ύστερα να την εκόψουσι σε τέσσερα κομμάτια και να την ρίξουνε στους σκύλους, διά παράδειγμα στον αιώνα τον άπαντα. Η γουν υπεραγία του Θεού δούλη Θεοδώρα, ώ! της υπεραγίας σου ελεημοσύνης; τον επαρακάλεσε να μη γένη ένα τοιούτο διαβολικό έργο, που φέρνει ατιμία στην αγία του Χριστού θρησκεία· και έτζι ο δέσποτας Μιχαήλ έδιωξε εκείνη, χωρίς να εκτελεσθώσι οι ορισμοί και τα διατάγματα του, ακούωντας τα άγια λόγια της γυναίκας του, οσίας Θεοδώρας. Εκείνα γουν τα χρόνια που αφηγούμαι, οι Γαλαξειδιώταις έσποντας να πέσουν αι εκκλησίαι από ένα σεισμό φοβερώτατον, επαρακάλεσαι τον δέσποταν Μιχαήλ να χτίση μίαν εκκλησίαν και ο δέσποτας ακούωντας και ταισ παράκλησαις της ομοζύγου μακαρίας και πανοσίας Θεοδώρας, διέταξε να χτίσουσι ετούτο το βασιλικό μοναστήρι, με έξοδα όλο βασιλικά του Κυρ Μιχαήλ, και όνομα εβάλασι του Σωτήρος Χρίστου, που έγλυσε τον Κυρ Μιχαήλ από το φοβερώτατο εκείνο αμάρτημα του Σατανά. Επιστάτης απάνω στο χτίσιμο, εστάθηκε ένας περίφημος τζινιέρης από το Γαλαξειδί, Νικολόν Καρούλην τον ελέγασι, που είδε κόσμο πολύν και εστάθηκε στην δούλευσι της Φραγκιάς· και αφού εχτίσθηκε το μοναστήρι του Σωτήρος, το επλούτισε ο δέσποτας Κυρ Μιχαήλ με πολλά βασιλικά και ανεχτίμητα δώρα, μανάλια από βασιλικό χάλκωμα, κανδήλια ασημένα και μαλαματένια και κολώναις από μάρμαρο περίφημο και

κάτασπρο· και διά τούτο μνημονεύεται το όνομα του Κυρ Μιχαήλ σε όλαις ταις λειτουργίαις καθημεριναίς και επίσημαις, έστοντας και το όνομά του γραμμένο σε μία κολώνα μαρμαρένια, που είνε εμπρός στον νάρθηκα.

M. X. 1204

Σ' εκείνους τους χρόνους επήρασι οι Φράγκοι την εξακουσμένη Κωνσταντινόπολι, και επήρε καθένας στο μερίδι του χώραις και βιλαέτια περίσσα· και ένας από τη Σαλονίκη Φράγκος βασιλέας επήρε και το Σάλονα, χώρα παμπάλαια και εξακουστή στων Ελλήνων τον καιρό, και από ετότες λέγεται Σάλονα, λεγάμενη αλλέως προτήτερα. Αυτός γουν ο Φράγκος, επήρε και τα νησόπουλα του Γαλαξειδίου, που ήτανε μερικαίς φαμίλιας, απομεινάρια από τον καιρό της καταδρομής, και ηθέλησε να κουρσεύση και παρέκει. Ετότες γουν ο δεσπότης Μιχαήλ εσύναξε φουσάτα, και πέρνωντας και τους Γαλαξειδιώταις, επήγαν στο Σάλονα, και έγινε “μάχη φοβερή και σκοτωμός και ενικηθήκασι οι Φράγκοι, και άλλοι εσκοτωθήκασι, άλλοι επιασθήκασι σκλάβοι· ετότες εσκοτώθηκε και ο αυθέντης του Σαλόνου ο Φράγκος, Κόντος λεγόμενος (6)· ετότες επήρασι οι Γαλαξειδιώταις και τα νησόπουλα από τους Φράγκους, διώχοντας τους.

M. X. 1259

Εις έτος. . . (7) ήρθανε πάλε στο Γαλαξειδί, που ήτανε όλο με λόγγους και κλαρία και ρουμάνια σκεπασμένο, οι Γαλαξειδιώταις, έστοντας τόσα χρόνια να γυρίζουνε στα βουνά και, σταις σπηλαιίς· εκάμανε και μερικά μικρά πλεούμενα διά να κουβαλούν σιταριαίς και πραγματείαις μέσα στον κόρφο, κάμνοντας και ένα μικρό εμπόριο· και ύστερα από κάμποσα χρόνια αυξήσασι τα καράβια, και είχασι μία φλότα καλούτζικη, διατί ήτανε πάντα δομένοι στη θάλασσα, και από το πέλαγο εξούσανε, γιατί ο τόπος δεν εύγαινε [πολλά μασούλια] εις γεννήματα, όσπρια, και κάθε λογής; τραγούμενα· και..... (8) μη ταξειδεύοντας την θάλασσαν εκαλλιεργούσανε τα κτήματα, όπου είχασι. Ετότες γουν αυθέντη είχασι τον Κυρ Εμμανουήλ (9), αδελφόν του Κυρ Μιχαήλ. Αυτός γουν ο Κυρ Εμμανουήλ, έστωντας δαιμονισμένο πνεύμα, όλο εγύρευε να αρπάξη χώραις· και συνάζοντας φουσάτα διαλεχτά, τα καλλίτερα της Ρούμελης, επήρε τα εμπρός, και πέρνωντας τη Θεσσαλονίκη, έφτασε έως το Βυζάντιον και ο Φράγκος βασιλέας εβγήκε εις μία μάχη· και ο Κυρ Εμμανουήλ πέρνωντας πολλά και αμέτρητα δώρα από τους Φράγκους, έπαυσε τον [πόλεμον]· ετότε εδιάλυσε το φουσάτο και του εμοίρασε πολλά χαρίσματα· και σε μερικούς έδωκε χώραις· ετότες έστωντας να είχε στο φουσάτο του και διακόσιους πενήντα Γαλαξειδιώτας, που εδείξασι μεγάλη

ανδρεία και τάξη, τους εχάρισε πολλά δώρα, χαρίζοντάς του ώστε να μη πλερώνη το Γαλαξειδί κανένα δόσιμο εις τον Κυρ Εμμανουήλ, και μόνον αυθέντης τους να λέγεται, και όταν φουσατεύη να τον ακολουθάνε.

M. X. 1222–1259

Έστωντας [γουν] και ν' αποθάνη ο Κυρ Εμμανουήλ πήρε την αυθεντείαν ο αδελφός (του) (10) Κυρ Μιχαήλ· και υστέρα, πεθαίνοντας ο Κυρ Μιχαήλ, επήρε την αυθεντείαν του δεσποτάτου ο υιός του Κυρ Ιωάννης· και έχοντας στην Νεόπατρα την πρωτεύουσάν του, εμάζωξε φουσάτα και εσηκώθηκε, λέγωντας πως δεν γνωρίζει την αυθεντείαν· του βασιλέως, έχοντας ειδική του αυθεντείαν· και ο βασιλέας, έστωντας και να μάθη τα μαντάτα, έστειλε καταπάνου του φουσάτα με τους καλλίτερους κεφαλάδες· και ο Κυρ Ιωάννης ευγήκε εις πόλεμο και ενίκησε τους εχθρούς του· και ο Βασιλέας, μαθαίνοντας το κακό μαντάτο, έστειλε καταπάνου του άλλα φουσάτα καλλίτερα με τους διαλεγμένους περιφημότερους κεφαλάδες, και ο κυρ Ιωάννης έστειλε παραγγελίαις και μπουλέτια, παρακαλώντας με τα δάκρυα στα μάτια τους Γαλαξειδιώταις και Λοιδορικιώταις και άλλους να τρέξουνε σε βοήθειά του· και αυτός θα τους πλερώση με το παραπάνου· και εδράμασι διακόσιοι Γαλαξειδιώται, και διακόσιοι Λοιδορικιώταις, και διακόσιοι από άλλα χωρία, οι πλέον διαλεχτοί, και ανδρειότερα παλληκάρια με απόφασιν να ζήσουνε ή να πεθάνουνε· και ήρθασι γοργόν σε βοήθεια· και ο Κυρ Ιωάννης βλέπωντάς τους πολύ εχάρηκε και επήρε θάρρος· και την άλλη ήμερα επιάσθηκε φοβερά μάχη κάτω στο ποτάμι του Ζητουνίου, και εσκοτωθήκασι πολλοί από ταις δυο μεριαίς· και [ύστερα από] το απόγευμα εξαναπιάσθηκε ο πόλεμος· και οι Γαλαξειδιώται πρώτοι ξεσπαθωμένοι εκάμασι γιουρούσι, θαρρώντες πως θα τους ακολουθήσουνε και άλλοι· μοναχά οι Λοιδορικιώταις τους ακολουθήσανε, και οι άλλοι, οι πανάπιστοι και δολεροί, τους αφήκασι τραβώντας χέρι· και μη τρέχοντας σε βοήθεια καθώς εμπροστήτερα με όρκους φοβερούς είχασι αποφασισμένα να κάμουςι· και οι Γαλαξειδιώταις, έστωντας και να μείνουν μονάχοι και μη ημπορώντας να γυρίσουσι πίσω, ετραβήξασι τα σπαθιά και επέσασι μέσα στο βασιλικό στράτευμα· και εγίνηκε ταραχή μεγάλη και πόλεμος φοβερός, που εγέμωσε ο κάμπος από κουφάρια· και οι Γαλαξειδιώταις, μαζί με πενήντα Λοιδορικιώταις, εσκοτωθήκασι όλοι τιμημένα με το σπαθί στο χέρι, και κανένας δεν εκατεδέχθηκε να μείνη ζωντανός, και τον πιάσουσι σκλάβον· και έτζι γουν εχალασθήκασι τα παλληκάρια από το Γαλαξειδί, διά την προδοσία και αντιχριστιανικό φέρσιμο των συντρόφων, που τόσο άνανδρα τους επαπαδώσασι στου εχθρού τα χέρια· εσκοτωθήκασι και από τα βασιλικά φουσάτα άνθρωποι αμέτρητοι, που εγεμίσανε οι κάμποι από κουφάρια· και θαρρεύοντας με αυτή την νίκη, τα βασιλικά στρατεύματα ύστερα επέσασι καταπάνου στα

φουσάτα του Κυρ Ιωάννη, τα ετζακίσασι και εκατανικήσασι σκοτόνοντας και πιάνοντας σκλάβους περισσούς· και αυτός ο Κυρ Ιωάννης με πολύ κίνδυνο ημπόρεσε να ξεφύγη καβαλικεύοντας άλογον γοργόν.

M.X. 1310

Ύστερα γουν περνώντας χρόνια πολλά, ήρθασι γραφαίς και χρυσόβουλλα από το χέρι του Βασιλέα, λέγωντας πως κουρσάροι περίσσοι και φοβεροί, που τους ελέγασι Ταραγωνάταις, με άρματα και φουσάτα διαλεχτά ήρθασι να επάρουσι ταις χώραις του Βασιλέα· [και ο] Βασιλέας, έστωντας και να πάρη σε μεγάλο φόβο [αυτούς τους πει]ράταις, έστειλε γραφαίς και μπουλέτια σε όλαις ταις χώραις Ρούμελης και Μωρέως, παραγγέλνοντας να αρματωθώσι όλοι γέροι και νέοι, και να έρθουσι βιαστικά καταπάνου στους κουρσάρους· και όποια χώρα ακούσει τους βασιλικούς ορισμούς [και βα]στάξει άρματα στους Ταραγωνάτας να μη πλερόνη κανένα δόσιμο και να κυβερνιέται από κεφαλιού της, πέρνωντας πολλά χαρίσματα βασιλικά και χάραις και δωρεαίς. Και όλοι ακούσασι τους βασιλικούς ορισμούς και αρματωθήκασι έως τρεις χιλιάδες ψυχομέτρι, Επαχτίταις, Γαλαξειδιώταις, Λοιδορικιώταις και άλλοι χωριανοί και εδράμασι καταπάνου στους κουρσάρους· και ερχάμενοι στο κάμπο του Ζητουνίου δεν εσυμφωνήσασι διά τους κεφαλάδες, και υβρισθήκασι αδιάντροπα, και ύστερα εσκορπισθήκασι, και ολίγο έλειψε να έρθουνε στα χέρια· και οι Γαλαξειδιώται επήγασι στη δούλευσι του Κυρ Ανδρέα, που ήτανε ένας από τους πρώτους κεφαλάδες του Βασιλέα και εκάμασι δύο πολέμους καλούς, σκοτόνοντας περισσους κουρσάρους· και ύστερα εσκορπισθήκασι και ήρθασι στο Γαλαξειδι με πολλά δώρα του Κυρ Ανδρίκου· και ύστερα εσκορπισθήκασι και ήρθασι στο Γαλαξειδι με πολλά δώρα του Κυρ Ανδρίκου· και ύστερα οι κουρσάροι, διά την ασυμφωνίαν και ταις διχόνιας των Γραικών ανεμπόδιστα εμπήκασι και εσκλαβώσασι χώραις περίσσαις και το Σάλονα.

M. X. 1397

Περνώντας καιρός κάμποσος, ήρθασι οι Τούρκοι και επήρασι από [σπ]αθίου στην αυθεντεία τους όλη τη Ρούμελη, άλλη με πόλεμο και άλλη με δίχως αμάχη. Ετότες γουν επήρασι το Ζητούνι. Στο Σάλονα ήταν ένας Φράγκος αυθέντης, Κόντος το παράνομα, κατά πολλά κακός άνθρωπος, κλέφτης, αρπαγός, και κακό[τροπ]ος· και εξεγύμνονε, και έδερνε και εβασάνιζε με αγγαρείαις και βασανίσματα τους Σαλονίταις, και τελευταίον μαθαίνοντας το πως ο δεσπότης Σαλόνου Σεραφείμ είχε πολλά πλούτια και μία ανεψιά ωραιότατη, βουλήν

επήρε να την πάρη στο παλάτι του πέρνωντας ύστερα και τα πλούτια του δεσπότη Σεραφείμ· και ο δεσπότης, μαθαίνοντας το άρπαγμα της ανεψιάς του, εσήκωσε με λόγους τους Σαλονίταις εναντίο του τύραννου· και έγγραψε στους Τούρκους να έρθουσι να τους επαπαδώσωσι τα χέρια τους το Σάλονα λέγοντας καλλίτερα να δουλεύωμε Τούρκους παρά Φράγκους· και ο Κόντος μαθαίνοντας το πως το ασκέρι των Τούρκων έρχεται καταπάνου του, εκλείσθηκε στο κάστρο με τους εδικούς του διά να βαστάξη πόλεμο· και ο πανάπιστος διά το πείσμα, έσφαξε την ανεψιά του δεσπότη, φοβερίζοντας αν γλύση να εκδικηθή παραδειγματικά· και ερχόμενοι οι Τούρκοι επήρασι το Σάλονα· και ένας Σαλονίτης, που ήτανε στο κάστρο, έσφαξε τον Κοντό και πέρνωντας το κεφάλι του το επαρουσίασε στον αυθέντη των Τούρκων, και λαβαίνοντας το ο αυθέντης του έδωκε πολλά χαρίσματα, και υστερα το επέταξε με καταφρόνεσι ποδοπατώντάς το. Επήρασι γουν οι Τούρκοι όλους τους Φράγκους σκλάβους· και τη γυναίκα του Κόντου επαράδωκε ο αυθέντης στο ασκέρι να την εξεντροπιάση· και τη θυγατέρα του, που ήτανε ευμορφωτάτη κόρη την εκράτησε διά λόγου του.

M. X. 1397–1404

Αναχωρών ο άρχοντας των Τούρκων, άφησε στα Σάλονα, στο ποδαρικό του αντιπρόσωπο, ένα από τους κεφαλάδες, που τον ελέγασι Μουράτ-μπεη· και αυτός ο Μουράτμπεης εσήκωσε κεφάλι, θέλοντας να γένη αυτοκέφαλος αυθέντης· και ο άρχοντας των Τούρκων, μαθαίνοντας τέτοια παράξενα μαντάτα, εγύρισε καταπάνου του με πολλά φουσάτα, και τον έπιασε ζωντανό και του έκοψε το κεφάλι και τη φαμίλια του την έδιωξε σ' ένα χωριό που είνε κοντά στο Σάλονα· και από ετότες το χωριό εκείνο λέγετε Σεργούνι, ωσάν να λέμε εξορία βάλλοντας και άλλον άρχοντα στο Σάλονα.

Ετότες ο Κυρ Παλαιολόγος, έστώντας αυθέντης του Μωρέως, εβουλήθηκε να διώξη τους Τούρκους, και εβγαίνοντας από τα Εξαμίλλια επήρε όλα τα χωρία στο μέρος του· και ήρθε καταπάνου 'στο Σάλονα και έγεινε φοβερή αμάχη, και οι Τούρκοι νικηθήκασι και εχαλαστήκασι μαζί με τον μπέη τους. Και ο κυρ Παλαιολόγος εξουσίαζε το Σάλονα, το Λοιδορίκι, Γαλαξειίδι και αλλά αχαμνότερα χωρία. Μαθαίνοντας αυτά τα κακά μαντάτα ο Μπέης του Ζητουνίου εξεκίνησε καταπάνου του με αμέτρητο ασκέρι, και ο Κυρ Παλαιολόγος μην ημπορώντας να εξαναντιάση, έφυγε γοργόν και εκλείσθηκε στο Ξαμίλλι. που ήταν καστρογυρισμένο· και ετότες, έστώντας αδύνατος να βαστάξη ταις χώραις επούλησε τα Σάλονα, το Γαλαξειίδι το Λοιδορίκι και τη Βετρινίτζα είς κάτι Φραγκοπαπάδες, που ελέγοντο αδελφάτο της Ιερουσαλήμ, που είχανε άρματα και πλεούμενα καλά· και οι

Φραγκοπαπάδες ήρθαν με τρεις γαλιόταις αρματωμέναις, για να πάρουν στην αυθεντία τους τα μέρη· και φοβούμενοι τους Τούρκους, ήρθαν στο Γαλαξειδί και με χίλιαι παράκλησαι, όρκους και ταξίματα τους έδωκαν οι Γαλαξειδιώταις δύο νησιά του αγίου Κωνσταντίνου και Αγίου Δημητρίου με την υπό[σχεσιν (11)] των Τούρκων και να επάρουνε τα Σάλονα και τα άλλα χωρία, που, αγοράσασι από τον Κυρ Παλαιολόγο. Ετότες εχτίσασι διά δωρεά και χάρισμα μια εκκλησία στο Γαλαξειδί με έξοδα του αδελφάτου· και όνομα της εβάλλασι Άγιος Ιωάννης των Ιεροσολύμων, και ύστερα οι Γαλαξειδιώταις την εξαναονόμασασι Παντελεήμων (12), διά την συμφωνία του ονόματος. Και το αδελφάτο, αφού εκάθησε στα νησιά γ'. μήνας και είδε πως δεν ημπορούσε να κάνη τίποτε, μήτε να επάρουσι και ταις χώραις από τους Τούρκους, εμισεύσανε χολιασμένοι χάνοντας και κάμποσα φλωρία, που τους εφάγασι οι Λοιδορικιώταις και Βιτρινιτζιώταις, και ακούσατε: εργάμενοι κρυφά επέσασι σε κουβέντα με τους [Λοιδορι]κιώτας να εσφάζουσι τους Τούρκους, σηκόνοντας και παντιέρα ρεμπελίας· και διά τούτο με μεγάλη χαρά τους έδωκε το αδελφάτο χρήματα και φλωρία διά να κάμουσι τη ρεμπελία· και οι Λοιδορικιώταις, γελώντας τους Φράγκους τους επήρασι και άλλα φλωρία τάχα πώς θα τα μεράσουνε και στους Βιτρινιτζιώταις και στα άλλα χωρία, διά να σηκωθή το ρεμπελιό σύμφωνα σε πολλά μέρη και να επετύχη· και εκάμασι όρκους· και απεργώντας κάμποσος καιρός, οι Λοιδορικιώταις μήτε εκινούσανε το πόδι· και το αδελφάτο τους επαράγγειλε να θυμηθούν τους όρκους· και οι Λοιδορικιώταις, γελώντας τους επαραγγείλασι πως να μη τους πειράζουνε, διατί θα τους προδώσουνε στους Τούρκους· και τον όρκο, που εκάμασι, δεν πάνεται, διατί οι φράγκοι δεν πιστεύουνε αληθινό Χριστό, και είνε Αντίχριστοι, και όποιος τους εγέλασει θα ήναι συγχωρημένος από τον Θεό· και έτζι τους εφάγασι τα φλωρία οι Λοιδορικιώταις, μασκαρεύοντας τους και υστέρα. Αλλά τέτοιοι κουτοί που είναι οι Φράγγοι τέτοια και χερότερα έπρεπε να πάθουσι.

Εξουσιάζοντας ένας Τούρκος, Πριλεμπές τον ελέγασι, το Λοιδορίκι, το Γαλαξειδί και τα άλλα χωρία και την χώρα του Επάχτου εγεννήθηκε στο αναμεταξύ μία διχόνια σε Ρωμαίους και Τούρκους, και εσηκώσασι οι Ρωμαίοι άρματα στους Τούρκους, και εσκοτώσασι καμπόσους ζορπάδες που δεν είχασι βασταμό διά ταις κακαίς τους πράξεις και φερσίματα· και έστοντας να έρθουσι πολλά ασκέρια Τούρκων καταπάνου τους, οι Λοιδορικιώταις και καμπόσοι Σαλονίταις εδράμασι στο Γαλαξειδί και επααρακάλεσασι τους Γαλαξειδιώταις, που είχασι πλεούμενα, να εμβούσι στα πλεούμενα και να μισεύσουσι στις Φραγκιάς τα μέρη, φεύγοντας τους Τούρκους· και εκεί, που ελογαριάζασι ετούτα ήρθε ένα μπουγιουρντί μπουλεντί από τον άρχοντα του Σαλόνου, τον Τούρκον, που τους έλεγε το πως δεν θα

πειράξη στο τίποτα μήτε τους Σαλονίταις μήτε τους Γαλαξειδιώταις, μήτε τους Λοιδορικιώταις, μονάχα να γυρίσουνε στα γονικά τους· και αυτοί, έστοντας και να έχουσι φόβο απιστίας, εστείλασι ένα Γαλαξειδιώτη, τον καπετάν Γιανάκη Καβάσιλα, που ήτανε ένας πολύ προκομμένος άνθρωπος, λαλώντας πολλά άφοβα και σκεφτικά. και επήγε στο Σάλονα, από μέρους Γαλαξειδιώτων, Σαλονίτων και αλλωνών, διά να κάμη ταις συμφωνίαις, με όρκους τρομερούς· και αυτός, πέρνωντας πολλά δώρα, επήγε στο Σάλονα, και επαρουσιάσθηκε στον άρχοντα των Τουρκών, και εσυντύχασι πολλά πράγματα· και ο μπέης τους έκαμε όρκους στο κοράνι και στο Μωχαμέτη, που επίστευε, το πως να είναι συχωρεμένοι και απείραχτοι και να γυρίσουνε στα γονικά τους, και να τηράγουνε τη δουλιά τους. Και έτζι ετελείωσε η φέστα αυτή με χαραίς, και εγλύσασι τον τρομερό κίνδυνο, που τους επερίμενε.

Πέρνοντας οι Τούρκοι το Γαλαξείδι, το είχανε στην αυθεντεία τους και το ώριζε ο μπέης, που ήτανε στο Σάλονα· και ύστερα, πλοκάροντας οι Τούρκοι τον Έπαχτο, που τον είχατι οι Βενετζάνοι, ήρθε ο μπέης και εκάθησε στο Γαλαξείδι· αυτός γουν ο μπέης, τον ελέγασι Χατζή-Μπαμπά, και ήτανε καλός άνθρωπος· και έστοντας αυτός ο μπέης, να θέλη να χτίση τζαμί και μιναρέ, πολύ εκακοφάνηκε στους Γαλαξειδιώταις, μη θέλοντας να έχουνε τζαμί κοντά σταις εκκλησίαις· και με χίλιαι παρακάλεσαις, ταξίματα και δοσίματα, εκαταφέρασι το Χατζή-Μπαμπά να μη χτίση τζαμί και μιναρέ, και ο μπέης πέρνοντας και πολλά χρήματα, δεν έχτισε τζαμί και μιναρέ· έμεινε γουν ο μπέης αυτός τέσσερα χρόνια στο Γαλαξείδι, και από μία βαρεία αρρώστια απέθανε· και οι Γαλαξειδιώταις πολύ τον ελυπηθήκασι κατάκαρδα. και τον εθάψασι με παράταξαις, ωσάν να ήτανε Χριστιανός, έστοντας και να ήνε καλός άνθρωπος. Και ύστερα εστάλθηκε ένας άλλος μπέης, πολλά κακός άνθρωπος, και μάχωντας τους χριστιανούς· και έπερνε και έδερνε, και ύβριζε την πίστι και το Χριστό, όπου να εστεκότανε· και μένωντας δύο χρόνια ήρθε φερμάνη να πηγαίνη στον πλόκο του Επάχτου και εκεί μία μπάλα θεοτική τον εσκότωσε γιατί ήτανε πολλά κακός άνθρωπος, εχθρεύοντας τους Χριστιανούς. Και ήρθε άλλος μπέης, που τον ελέγασι Ιζάρμπεη, πολλά καλός άνθρωπος, και αυτός έφκιασε με ειδικά του έξοδα το κανάλι το λιθαρένιο, που κατεβαίνει από το μετόχι της Αγίας Τριάδος το γλυκό νερό έως τ' αμπέλια· και έφκιασε και μία βρύσι, που φαίνεται ακόμα το όνομα του με Τουρκικά γράμματα και Ρωμέϊκα, λέγοντας, "Αυτή την βρύσι την έφκιασε με ειδικαίς του εξόδεψαις ο Ιζάρ-μπεης, για σεμπάπι των γονικων του· και οποιός στρατοκόπος πίνει διψασμένος να τον συγχωράη μνημονεύοντάς τον· απ' (1480), μήνας Γεννάρης κθ'. (29)". Και έμεινε γουν ο Ιζάρ-μπεης αυθέντης στο Γαλαξείδι, αυθεντεύοντας και το Σάλονα και το Λοιδορίκι και μέρος από το Βενέτικο· και

ύστερα, πέρνωντας οι Τούρκοι τον Έπαχτο. (13) ήρθε προσταγή βασιλική να σηκωθεί ο μπέης από το Γαλαξειίδι, και να πηγαίνει στο Σάλονα· και έτζι ο Ιζάρ μπέης επήγε στο Σάλονα, και ελυπηθήκασι πολλά οι Γαλαξειδιώταις, γιατί ήτανε ένας καλός άνθρωπος. Και δεν έμεινε Τούρκος κανένας στο Γαλαξειίδι· μονάχα κάθε χρόνο ερχόντασι τρεις Τούρκοι και εμαζόντασι το χαράτζι, που το Γαλαξειίδι επλέρονε, καθώς και την σήμερα γένεται.

M. X. 1571–1574

Εκεί που διηγάμαι θα σας είπω και ένα κακό, που εγενέθηκε με απιστία των Φραγκών, που πάντα πολεμάνε τη Ρωμέϊκη πίστι, Έστωντας οι Φράγκοι να νικήσουνε την Τούρκικη αρμάτα, επαργαγείλασι σε όλους τους Χριστιανούς πως να σηκώσουνε άρματα κατά τους Τούρκους, και αυτοί θα τους συντρέξουνε. Ακούοντας γουν τέτοια παρηγορητικά λόγια, οι Χριστιανοί με μεγάλη χαρά και πολύ κρυφά ετοιμασθήκασι για να βαρέσουνε τους Τούρκους. Ήρθασι γουν πολλοί Μωραΐταις στο Γαλαξειίδι, και μέσα στην εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονος εκάμασι με τους Γαλαξειδιώταις ταις συμφωνίας με όρκο για να σηκωθούνε την ίδια ημέρα· και οι Λοιδορικιώταις το επαραδεχθήκασι, και οι Σαλονίταις, όσοι ήρθασι κρυφά στο Γαλαξειίδι, και εμείνασι σύμφωνοι πως άλλοι της στερηάς και άλλοι του πελάγου να βαρέσουνε τους Τούρκους, λέγοντας: “ή να πεθάνωμε ή να ξεσκλησθούμε· και όποιος μετάνοιώσει ή προδώσει αυτά, που είπαμε να μην ίδη Θεού πρόσωπο”· και εβά[λασιν όλοι] τα χέρια επάνου σταις εικόνασι. και επήκασι φοβερόν όρ[κον]... συμφωνημένος καιρός, ένας Βοστιτζ[άνος] [επρόδω]κε το μυστικό στους Τούρκους.(14), εβάλανε λάψι· και εκεί με αδιήγη[τον...?] τους εσκοτώσασι με σπαθιά και πιστολιαίς, βιάζοντάς τους να μαρτυρήσουνε τους συντρόφους. Και όσοι Μωραΐταις εγλύσασι, επήγασι στην Μάνη, και εκεί εσηκώσασι σεφέρι, σφάζοντας τους Τούρκους. Τρεις Μωραΐταις, ερχάμενοι κρυφά στο Γαλαξειίδι, αφηγηθήκασι τα τρεχάμενα και τους ελέγασι να σηκώσουνε σεφέρι· και οι Γαλαξειδιώταις εστείλασι γοργόν την νύχτα στο Λοιδορίκι, στην Βιτρινίτζα και στο Σάλονα παραγγέλοντας στους συντρόφους τα μαντάτα· και ήρθασιν οι Λοιδορικιώταις, Βιτρινιτζώτες στο Γαλαξειίδι, και αποφασίσασι να σηκώσουνε σεφέρι, και να σκοτώσουνε τους Τούρκους θαρρώντας και στη βοήθεια των Φραγγών και εμαζωχθήκασι τρεις χιλιάδες και επήγασι κατ[απάνω] στο Σάλονα, στέλνοντας μαντατοφόρους να σηκωθούνε και οι άλλοι από το Βενέτικο· και απόζω από το Σάλονα ηύρασι το Τουρκικό ασκέρι, που μαθαίνοντας τα μαντάτα εβγήκε να τους βαρέση. Εκεί ήρθασι οι μαντατοφόροι, το πως από το Βενέτικο κανένας δεν σηκώνει άρματα, και οι Φράγκοι πουθενά δεν φαίνονται, και πως τους εγελάσασι και βοήθεια δεν στέλνουνε. Ακούοντας αυτά τα μαντάτα, άλλοι εδειλιάσασι και εφύγασι, και το ασκέρι των Ρωμαίων εδιαλύθηκε άταχτα. Περνώντας δυο

ημέραις, ήρθασι στο Γαλαξειίδι γράμματα από τον μπέη, το πως τους συμπαθάει, και να έρθουσι στο Σάλονα οι κεφαλάδες για να ειπούσι στο μπέη το πως εγίνηκε αυτό το πράγμα, και να μην έχουνε κανένα φόβο, και τους έβαλλε όρκο το σπαθί και το κεφάλι του. Οι γουν Γαλαξειδιώταις εμπήκασι σε μεγάλη έννοια· και εκεί ήρθασι και οι Λοιδορικιώταις και τους αφηγηθήκασι τα ίδια. Ετότες αποφασίσασι να πηγαίνουσι στο Σάλονα, ελπίζοντας στους όρκους του μπέη το πως δε θα πειράξη. Εξεκινήσασι γουν εικοσιτρείς οι πρώτοι νοικοκυραίοι Γαλαξειδιώταις, μαζί με τους Βιτρινιτζιώταις και Λοιδωρικιώταις και επήγασι στο Σάλονα, και ο μπέης τους εδέχτηκε με τιμαίς και χαρά ψεύτικη· και αφηγώντας το πως εγελασθήκασι από τους Φράγκους και εσηκώσανε άρματα, μα κανένα κακό δεν εκάμασι, ο μπέης τους εσυχώρησε και εσυβούλεψε να ήνε πάντα φρόνιμοι και να τηράγουν τη δουλειά τους, και το πουρνό σύνταχα να μισέψουσι. Ακούσατε γουν το τρομερό γέλασμα, που τους έκαμε ο μπέης, και το μαρτυρικό τους θάνατο· το βράδυ εδιάταξε και τους επιάσασι ένα ένα, και τους εδέσασι με σίδερα, και τους εβάλασι σε ένα σκοτεινό μπουντρούμι και εκεί με τα σπαθιά τους εσφάξασι όλους, ογδοήντα χωρίς να λείπη κανένας· και ένας μονάχα από χωριό Βουνοχώρα, που τον ελέγασι Δημήτρη Λυκοθανάση, έστωντας ανδρειωμένος άνθρωπος, έσπασε τα σίδερα, και αρπάζοντας το σπαθί ενού τζελάτη, έσφαξε δυο Τούρκους και τον πορτιέρη, και, τρέχοντας ωσάν ελάφι, έγλυσε από το μακελειό· και ύστερα από πέντε ημέραις ερχάμενος στο χωριό του, επέθανε. Εσκοτωθήκασι γουν με χίλια βασανιστήρια οι άλλοι ογδοήντα, οι πρώτοι κεφαλάδες και τα ανδρειότερα παλληκάρια, με απιστία μεγάλη· ακούσατε· είκοσι δύο Γαλαξειδιώταις· τρεις Βουνοχωρίταις· δύο Πεντεορίταις· τρεις Αγιαθυμιώταις· δέκα Βιτρινιτζιώταις· τρεις Κισσελίταις· δύο Βιδαβίταις· είκοσι Λοιδορικιώταις· και δέκα τέσσερες Σαλονίταις· όλοι για την πατρίδα και την θρησκεία, συμπαθημένοι από όλαις ταις αμαρτίαις!

Εις έτος απφ'. (1580), σεισμός μεγάλος και τρομερός εγκρέμνισε πολλά σπήτια στο Γαλαξειίδι, Σάλονα, Λοιδορική και Έπαχτο. Ετύτες γουν επέσασι ούλα τα κελλία του Μοναστηρίου του Σωτήρος, και ως εκ θαύματος η εκκλησία δεν επέσε, ούτε και εσειστήκεν, αλλά ούτε και πέτρα ερραγίστη· επλακωθήκασι γουν τρεις μοναχοί μέσα εις τα κελλία τους και ύστερα εχτίσα άλλα κελλία με πέτραις προσωρινά οπού και τώρα είνε ακόμα τριγύρω· ετότε γουν σύρριζα εχάλασ ένα χωριό, που το ελέγασι *Μυγιά*, και οι εγκάτοικοι, που εγλύσασι, επήρασι τα βουνά κλαίοντας· και εκεί εφανερώθηκε ο άγιος Ευθύμιος, και τους επαρηγόρησε και τους είπε να πηγαίνουσι πίσω στο χωριό, και να καθήσουνε, και να μη φοβώνται τίποτες, και αυτός τους διαυφεντεύει, εκείνα τα λόγια, εγυρίσασι και εξαναχτίσασι πίσω τα πεσμένα σπήτια, και το χωριόν ωνομάσασι Αγίαν Ευθυμίαν, προς δόξαν και τιμήν του Αγίου, που τους εγκάρδιωσε, και τους είπε το πως θα τους διαυθεντεύη. Επάθασι στο

σεισμό εκείνο και τα χωρία Καλοπετρίτζα, και Βουνοχώρα και Πέντε-Όρνια και τα αλλά του Σαλόνου.

M. X. 1660

Εκείνους τους χρόνους, πολλοί κουρσάροι κατατρεμένοι από τα μέρη της Μπαρμπαριάς και Αλτζέρι, εμαζωχθήκασι στον Έπαχτο. Ένας από τούτους τους κουρσάρους, έχοντας μάνα χριστιανή και πατέρα Τούρ[κον, που] τον ελέγασι Ντουρατζίμπεη, είχε την αυθεντία του κόρφου με φερμάνι Βασιλικό· μίαν ημέρα δυό Γαλαξειδιώτικαις γαλιόταις, θεληματικώς ή ανήξερα δεν τον εχαιρετήσασι στο πέλαγο με σινιάλο και κανονιαίς· και ούτος πολύ θυμωμένος στέλνει αποκρισάρην στο Γαλαξείδι για να πάρη αυταίς ταις γαλιόταις και ταις παραδώση στα χέρια του πειράτου· οι Γαλαξειδιώταις δεν το επαραδεχθήκασι, και ο κουρσάρος του Έπαχτου με δέκα γαλιόταις, που είχασι όλο κανόνια μπρούτζινα και φοβερά, ήλθε απόξω στο λιμάνι και τους επαραπονέθηκε διά το αφρόντε (15), που του εκάμασι, και εγύρευε να του πλερώσουσι τρεις χιλιάδες βενέτικα, αλλέως θέλει κάψει ούλα τα καράβια και τα σπήτια· οι Γαλαξειδιώταις δεν το επαραδεχθήκασι· και ο Ντουράτζ-μπεης, έστωντας και να στοχάζεται το πως πολλά να εξήτησε. εξανάστειλε, καταβαίνοντας σε δύο χιλιάδες βενέτικα, χίλια μετρητά και χίλια σε διάστημα μιας χρονιάς, με ντεσκερέ χρεωστημιάς. Και οι Γαλαξειδιώταις εστείλασι με μιά λάντζα (16) τον καπετάν Θεοδωρή Μπαμπαδήμο, που ήτανε ένα περιφημισμένο παλληκάρι, για να είπη του πειράτου το πως άφελα ακαρτερεί, και οι Γαλαξειδιώταις σατανικώς και με φοβέραις δεν δίδουνε μήτε κάλπικο άσπρο· και ο κουρσάρος θυμόνωντας έβγαλε το σπαθί και εχύθηκε στον καπετάν Θεοδωρή, για να του κόψη το κεφάλι· και ο καπετάν Θεοδωρής εσταύρωσε τα χέρια και δείχνοντας τα στήθια του “χτύπα, παλημουρτάτη, του είπε, ένα άνθρωπο ξαρμάτωτο, που θαρρεύοντας στον όρκο σου, ήλθε χωρίς σπαθί και άρματα· σαν ήσαι παλληκάρι δέσε μου το ένα χέρι, και στο άλλο δώσε μου ένα μαχαίρι, και ελάτε τρεις απάνου μου, και σαν με σκοτώσετε να σας ήνε χαλάλι”. και ο πειράτος ακούωντας ανέλπιστα [αυτά] τα παλληκαρήσια λόγια, εκατέβασε το σπαθί του και τραβώντας τα γένεια του έφυγε· ετότες ήρθασι δύο κουρσάροι αράπιδες και είπασι του καπετάν Θεοδωρή να κατέβη στο αμπάρι, έστωντας σκλάβος· και ο καπετάν Θεοδωρής αρπάζοντας ένα σίδερο, που ηύρε εκεί κοντά του, εχτύπησε τον ένα κουρσάρο στο κεφάλι και τον εσκοτώσε, και χτυπώντας και τον άλλον, έπεσε στη θάλασσα, και βουτώντας ευγήκε στο Γαλαξείδι, και εδιηγήθηκε τα τρεχάμενα. Ετότες πληά αρχίνησε μία φοβερή αμάχη από το πουρνό, ως το δειλινό, που επέσασι μπόμπαις και τόπια περίσσα, και κάμποσα σπήτια Γαλαξειδιώτικα, έστοντας στο περιγιάλι, επέσασι από τον βρόντο και το σεισμό των κανονιών και πολεμώντας μιά μπόμπα Γαλαξειδιώτικη, μεγάλη και βροντερή, επήγε και

εχτύπησε μέσα στο τζιμπιχανέ (17) του πειράτου, και πετιέται στον αέρα η γαλιότα, και καίονται και άλλες τρεις· ετότες ο κουρσάρος με την εντροπή στα μούτρα και με χολιασμένη καρδιά, έφυγε μέσα σε μία γαλιότα μισοκαϋμένη, που εμπόρεσε να γλύση, γιατί αι άλλαις τέσσαρες καήκανε, και η αποδέλοιπαις πέντε πιαστήκασι πρέζα (18). Εσκοτωθήκασι κουρσάροι εκατόν τριάντα, και Γαλαξειδιώταις πενήντα οχτώ, και κοντά στους άλλους και ο καπετάν Θεωδωρής Μπαμπαδήμος, που παραπάνου αφηγήθηκα. Αυτός γουν ο καπετάν Θεωδωρής, έστωντας να ρίχνη ένα κανόνι, έσκασε το κανόνι και τα κομμάτια τον εσκοτώσασι μαζί με άλλους δύο· έζησε δύο ώραις, και τελειώνοντας η αμάχη και μαθαίνοντας το πως ενικήσασι οι Γαλαξειδιώταις είπε· “τώρα Θεέ μου, πεθαίνω ευχαριστημένος!” και εξεψύχησε· και ώντας λαβωμένος, λησμονώντας ταις πληγαίς του εγκάρδιωνε τους γειτόνους του λέγοντας· “χτυπάτε, μωρέ παιδιά, τους παλιομουρτάρηδες!”

Αυτά, που αφηγάμαι εγενήκασι 'μέρα παρασκευή, τον Μάρτη μήνα, 'σαρακοστής μεγάλης πρώταις 'μέραις· και έστωντας εκείνος ο πειράτος, χολιασμένος και κατάκαρδα εντροπιασμένος, με συνέργεια διαβόλου, που πάντα αμάχεται τους χριστιανούς, εγύρευε ώρα και στιγμή για να εκδικηθή το Γαλαξειίδι, που τόκαμε τόσο μεγάλο αφρόντε, που δεν είχε μούτρα να προβοδίση στον κόσμο, γιατί όλοι τον επεριγελούσασι· και ακούσατε τί μηχανάται ο τρισκαταραμένος κουρσάρος· εκείναις ταις ημέραις ήτανε μεγάλη εβδομάδα που κάθε χριστιανός, αφίνοντας ταις δουλειαίς του και κάθε μεταχείριση, πηγαίνει με ευλάβεια σταις εκκλησίαις για να προσκυνήση τα άγια και θεοτικά πάθη του Χριστού, που για λόγου μας τους ανθρώπους, εκαταδέχθηκε και εγίνηκε άνθρωπος σωστός, και εσταυρώθηκε από το παράνομο γένος των Εβραίων. Ετότες γουν πιάνει και αρματόνει ο Νουρατζίμπεης οχτώ γαλιόταις, και εμπαρκάρει ασκέρι αρματωμένο όλο από άπιστους Μουσουλμάνους. Ετότες, έστωντας να εξημερώνη κυριακή ήμερα, που όλοι με χαραίς και αγαλλίασι γιορτάζουσι την Ανάστασι και τη Λαμπρή του Σωτήρος, από πρωί σύνταχα, δύο ώραις πριν να εξημερώση, οι Γαλαξειδιώταις επήγασι σταις εκκλησίαις για να δοξάσουνε την Ανάστασι, και κανένας δεν απόμεινε στα σπήτια και στα πλεούμενα, γιατί όλοι μικροί και μεγάλοι, άνδρες, γέροι και γυναικόπαιδα επήγασι σταις εκκλησίαις· ετότες γουν ο πανάπιστος και μιαρότατος πειράτος ξεμπαρκάρει το ασκέρι του και με το σπαθί στο χέρι εμπαίνει στην πολιτεία, και καίοντας τα σπήτια μπλοκάρει ταις εκκλησίαις και επέρασε από σπαθίου άνδρες, γέρους και γυναικόπαιδα, εσκούζασι και εβελάζασι· αμή εκείνος ο αντίχριστος κανένα έλεος και συμπάθειο ευσπλαχνίας δεν είχε· και μέσα σταις εκκλησίαις εμπήκε καταματωμένος και ξεσπαθόνωντας, και εμπροστά στην αγία τράπεζα ο παμιαρότατος Σατανάς έσφαξε δύο

παπάδες, τον Παπαχρήστο και τον Παπαθανάση· και ετότες εγίνηκε μεγάλος σεισμός και έπεσε η εκκλησία και εσκότωσε πέντε κουρσάρους.

Έστοντας και να γίνη τέτοιο μεγάλο και αδιήγητο φονικό, που στόμα ανθρώπινο και καντήλι δεν ημπορεί να ζωγραφίση, ωσάν πρέπει, απομείνασι Γαλαξειδιώταις γλύσαντες από το μακελειό, επήρασι τα βουνά και τα πλάγια και τους λόγγους, και εχτίσασι 'δω και κει καλύβαις και δύο εκκλησίαις, μία της Παναγίας και άλλη του Προφήτου Ηλία· και εκεί, οπού εμαζωχτήκασι, το λένε Παληο-Γαλάξειδο, ωσάν να λέμε παληά χώρα. Και εμείνασι κατατρεμένοι χρόνια δέκα τρία· ύστερα εφανερώθηκε ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος και Βαπτιστής και τους είπε να καθήσουνε στη παλαιά χώρα, γιατί εκείνος, που εφοβόντασι, ο κουρσάρος, τον μπήρε μπάλα, που ήτανε οργή θεοτική, και βράζει στα κατράμια της κόλασης· και να χτίσουσι και πέντε εκκλησίαις, και να βάλλουνε ονομασία απάνου στη χώρα *Πενταγίοι*, ωσάν να λέμε που είχε πέντε εκκλησίαις, που τους διαυθέντευαν· και να μη κάμουσι άλλο τίποτε από κεφαλιού τους, γιατί εκείνος ο πειράτος ήτανε ο ίδιος ο Σατανάς, έχωντας μούτρα ανθρωπινά, και να κάμουνε δεήσαις στο θεό, για να έβγη από τη χώρα το δαιμόνιο, που εμπήκε, και τους έκαμε ένα τόσο μεγάλο κακό· και οι Γαλαξειδιώταις, ακούοντας αυτά τα άγια και θεοτικά λόγια, εκάμασι κατά το όρτινο του Αγίου και την ορμήνεψη, και παγαίνοντας στο Γαλαξείδι, που ήτανε ένας σωρός από παλαιά χαλάσματα και πέτραις, εξαναχτίσασι τα σπήτια· και κάνοντας δέησι και ταις λιτανίαις, κατά την ορμήνεψη του Αγίου, εβάλασι το όνομα το καινούργιο *Πεντάγιοι*· και την στιγμή εκείνη ακούστηκε μία βροντή από τον κάτω κόσμο, και ο ουρανός εμαύρισε, και η θάλασσα εφούσκωσε, και τρία δαιμόνια επέσασι στη θάλασσα και επνιγήκασι· και ένας άγιος εφάνηκε με μαύρα ράσα, περπατώντας απάνου στη θάλασσα, και ευλόγησε σε τρεις μεριαίς· και έπαψε το φούσκωμα της θάλασσας, και ο ουρανός εξαστέρωσε, και εγίνηκε χαρά Θεού (19)· και οι Γαλαξειδιώταις, βλέποντας ένα τέτοιο μεγάλο θαύμα, προσκυνήσασι τον Κύριο, ευχαριστώντάς τον διά την διαυθέντεψη που τους έδειχνε τόσο ολοφάνερα.

M. X. 1690

Ήτανε φαμίλαις ψυχομέτρι, που ήρθασι, εννενήντα. και σε δέκα χρόνια εγενήκασι με την ευλογία του Κυρίου διπλαίς, και εφυκιάσασι κάμποσα μικρά πλεούμενα, γιατί όλα τα άλλα τα έκαψε και τα επήρε εκείνος ο διαβολοπειράτος· και περνώντας χρόνια τριάντα τρία, εδώκασι πάλε την παλαιά ονομασία στο Γαλαξείδι, γιατί έτζι επρόσταξε ο ίδιος Αγιάνης, φανερονόμενος το βράδυ στον ύπνο του καπετάν Μήτρου Βαρνάβα, που ήτανε θεοφοβούμενος άνθρωπος και κοσμογυρισμένος πηγαίνοντας σε πολλά μέρη Φραγκίας· και

βλέπωντας αυτό το θεοτικό ενύπνιο, επούλησε ό,τι και αν είχε, και επήγε μ' ένα καράβι Φράγκικο στα Ιεροσόλυμα, όπου και εγενέθηκε και Χατζής.

Αυτή γουν είνε η αληθινή ιστορία αυτού του τόπου, έστωντας πατρίδα μου, και για χατίρι της εκόπιασα πολλαίς νύχταις διαβάζωντας παλαιά βιβλία, που είνε και σώζονται στο μοναστήρι του Σωτήρος, που άλλαις φοραίς ήτανε δοξασμένο και με πολλαίς χάραις πλουτισμένο, και την σήμερα ήμερα είνε έρημο, έχοντας μονάχα πέντε ασκητάδες, τον αδελφό Νικόλαο, τον αδελφό Ιωάννη, τον αδερφό Μήτρο τον Χατζή-Βαρνάβα, που παραπάνου αφηγήθηκα, τον πάτερ Σωφρόνιο, και ελόγου μου· όλοι από χώρα Γαλαξειίδι.

Κύριε, φύλαττε τους δούλους σου, συγχωρών αυτών πάντα τα αμαρτήματα· ότι σου εστιν η δόξα, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων Αμήν. Κύριεδόξα σοι. Αμήν.

(*) Χειρόγραφο που ανακαλύφθηκε το 1863/4 και πρωτοεκδόθηκε το 1865 από τον ιστοριοδίφη Κώστα Σάθα .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ

- Σκιαδάς Αναστάσιος Ι. [1999] «Το Γαλαξίδι: ΜΙΑ ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ» (Τοπογραφία, Ιστορία, Παράδοση, Οι άνθρωποι) , Αθήνα
- Σκιαδάς Αναστάσιος Ι. [1996], ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΑ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΔΙΟΥ, Αθήνα: εκδ. Γ. Τσιβεριώτης
- Σκιαδάς Αναστάσιος Ι. [1992], Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΟ ΓΑΛΑΞΙΔΙ (Ο τόπος. Ο Ναός, το τέμπλο), Αθήνα: εκδ. Ηλεκτρονικές Τέχνες ΕΠΕ
- Γκόνης Θανάσης [1999], «ΠΟΡΕΙΑ ΓΙΑ ΓΑΛΑΞΙΔΙ» , Αθήνα: εκδ. ΓΚΟΝΗ
- Μητρόπουλος Ι.Δ. [1970] «ΓΑΛΑΞΙΔΙ, ΤΟ ΕΠΟΣ ΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΤΡΙΩΝ ΧΙΛΙΑΔΩΝ ΤΕΤΡΑΚΟΣΙΩΝ ΕΤΩΝ», , εκδ. οίκου Ιωάννου Γκοβόστη
- Γουργούρης Ευθύμιος Μ. [ΜΕΡΟΣ 1: 1982, ΜΕΡΟΣ 2,3 : 1983]
- «Το Γαλαξίδι στον καιρό των караβιών», Αθήνα :εκδ. «Η ΙΩΝΙΑ Ο.Ε.»
- «ΤΟ ΓΑΛΑΞΙΔΙ, ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ» [2003], Πρακτικά Πρώτου Επιστημονικού Συνεδρίου, Γαλαξίδι, 29-30 Σεπτεμβρίου 2000, Επιστημονική επιμέλεια: Πέτρος Θέμελης, Ροδούλα Σταθάκη- Κούμαρη, υπό την αιγίδα του Δήμου Γαλαξειδίου, Χορηγοί της έκδοσης : Υπουργείο Πολιτισμού, Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, Αθήνα
- «Ο Απολογισμός» (κείμενα εισηγήσεων, συζητήσεων, συμπερασμάτων), [1993], 1^η ΗΜΕΡΙΔΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΑΛΑΞΙΔΙ (16-17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1991), θέμα:

«Παράδοση και Ανάπτυξη», Σκέψεις και Προτάσεις για το Γαλαξίδι, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, έκδοση του Δήμου Γαλαξιδιού

- Χριστοπούλου Βανέσα, «ΓΑΛΑΞΙΔΙ, ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ»,περιοδικό *THE WORLD OF BUILDINGS*, τεύχος 14, Αθήνα
- Δελέγκος Βαγγέλης [2004], «ΓΑΛΑΞΙΔΙ...η ξακουστή ναυτική πολιτεία», περιοδικό *ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ* (ένθετο της εφημερίδας ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ)
- Εγκυκλοπαίδεια Δομή
- Βλασσόπουλος Βασίλης, εφημερίδα <<ΤΟ ΓΑΛΑΞΙΔΙ>> (Μάιος 1972 τεύχος 275)
- Βούλα Μποζινέκη-Διδώνη αρχιτέκτων <<ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΙΚΡΩΝ ΟΙΚΙΣΤΙΚΩΝ ΣΥΝΟΛΩΝ>>
- Κατερίνα Κότσαλη Αρχιτέκτων περιοδικό <<ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΣ>>
- *ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ Β'ΕΚΔΟΣΗ* Αντωνία Ευθυμιάτου Πουλάκου

INTERNET:

- www.galaxidi.gr
- www.e-city.gr/fokida/home/view/1300.php
- www.mikrosapoplous.gr/extracts/galakseidi.html
- www.visitgreece.gr/pages.php?langID=1&pageID=846
- www.domiki.gr/kpn/text_2g/0_2.htm